CYBERSAFE MOOC

ÕPPEKAVA

CYBERSAFE MOOC

Õpetajate pädevuse suurendamine tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla osas

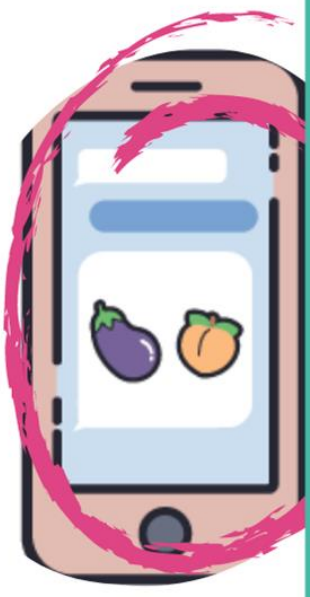

International Child Development Initiatives

Mai 2022

CYBERSAFEMOOC

BUILDING TEACHERS COMPETENCE
ABOUT CYBER VIOLENCE AGAINST GIRLS

CYBERSAFE'I E-KURSUS
Intellektuaalne väljund 2 – õppekava
Avaldatud mais 2022

Autor: Sarah de Vos, International Child Development Initiatives

International Child Development Initiatives

Koostöös:

Women's Support and Information Center
There is a way out of violence!

SERIOUS GAMES INTERACTIVE

UNIVERSITY OF TARTU

Nexus NI
rape & sexual abuse support

University of Ljubljana
Faculty of Social Sciences

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Seda dokumenti rahastas Euroopa Liidu programm Erasmus+. Dokumendi sisu esindab ainult autori seisukohti ja on tema ainuvastutus. Euroopa Komisjon ei võta endale mingit vastutust selles sisalduva teabe kasutamise eest.

Sisukord

1. Sissejuhatus 4

2. Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla mõistmine ja ära tundmine 8

2.1 Tüdrukute vastu suunatud kübervägivald 8

2.2 Peamised tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla liigid 11

2.3 Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla põhjused 17

2.4 Märkide äratundmine 18

2.5 Õigusaktid 22

2.6 Harjutused 24

A. *Harjutused õpetajatele* 24

B. *Harjutused noortele* 32

3. Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla ennetamine 35

3.1 Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla tagajärgede mõistmine 36

3.2 Mida noored saavad teha, et ennetada kübervägivalda 38

3.3 Noorte Internetikäitumise mõistmine 43

3.3 Kuidas õpetajad saavad luua turvalise keskkonna töötoa jaoks 47

3.5 Harjutused 50

A. *Harjutused õpetajatele* 50

B. *Harjutused noortele* 55

4. Tüdrukute vastu suunatud kübervägivallale reageerimine 61

Selle peatüki õpieesmärgid 61

4.1 Kuidas saavad noored reageerida kübervägivallale? 62

4.2 Kuidas saavad õpetajad kübervägivallale reageerida? 68

4.3 Harjutused 74

A. *Harjutused õpetajatele* 74

B. *Harjutused noortele* 80

1. Sissejuhatus

Õppekava koostati 2020. aasta septembris käivitatud kaheaastase Erasmus+ projekti CYBERSAFE MOOC raames. Projekti eesmärk on arendada õpetajate pädevust naiste ja tüdrukutevastase kübervägivalla vallas järgmistes riikides: Sloveenia, Kreeka, Eesti ja Ühendkuningriik.

Probleem

Üha digitaalsemaks muutuvas maailmas suhtlevad Euroopa noored üha enam veebis. COVID-19 pandeemia tõttu on lapsed igapäevaelu veelgi rohkem veebi kolinud. Lapsed üle maailma on suurendanud tehnoloogia kasutamist nii vabal ajal kui ka õppimise jaoks ning võrgus veedetud aeg on ülemaailmsete sulgemiste tõttu oluliselt suurenenud. Kuigi juurdepääs digitaalsele maailmale on ühiskonnaelus osalemiseks üha olulisem ja veeb pakub palju positiivseid võimalusi, suurendavad need ka kübervägivalla riske.

Selles projektis käsitleme soolist kübervägivalda, kuna tüdrukuid mõjutab kübervägivald ebaproportsionaalselt palju, eriti need vormid, millel on seksuaalne element (seksuaalne kübervägivald). Kuigi soolise kübervägivalla täpne esinemissagedus pole teada, näitab statistika, et probleem on märkimisväärne ja kasvav.

Seksuaalne kübervägivald leiab sageli aset koolis. Tehnoloogia ja mobiiltelefonid on tänapäeval koolides väga levinud. Selle projekti käigus koolidirektorite seas läbiviidud küsitlus näitas, et direktorid märkavad regulaarselt märke probleemsest ja potentsiaalselt kahjulikust veebikäitumisest, nagu näiteks: internetis tõrjumine, kuulujuttude levitamine, võltsprofiilide või veebisaitide loomine kellegi teisena esinemiseks, kellegi alandamine või paljastamine võrgus, võrgus vägivallaga ähvardamine, vihkamist õhutavad Internetigrupid, seksuaalsete piltide/videote jagamine ilma selles oleva isiku nõusolekuta, väljapressimine seksuaalse sisuga materjalidega ja võrgus jälitamine. Koolidirektoreid teevad need tähelepanekud murelikeks ja nad soovivad, et koolitöötajatel oleks rohkem oskusi ja teadmisi, et kübervägivalda ära tunda, ennetada ja sellele reageerida. Koolitöötajad ei tea sageli, kuidas probleemile ohutul, tundlikul ja adekvaatsel moel reageerida, kui nende õpilased on ohvrid, toimepanijad või kõrvalseisjad.

Meie lahendus

See projekt on jätk ja tugineb eelmise, samades riikides läbiviidud projekti tulemustele, nimelt aastatel 2019–2021 kestnud ELi rahastatud projektile CYBERSAFE. Projekti CYBERSAFE raames töötati välja praktiline, uuenduslik, mängu- ja tõenduspõhine haridusprogramm **CYBERSAFE tööriistakomplekt**, mille eesmärk on tõsta teadlikkust selle kohta, kuidas noorte (13-16-aastased) seas soopõhist kübervägivalda ära tunda, seda ennetada ja sellele reageerida ning edendab turvalist ja vastutustundlikku käitumist Internetis. Tööriistakomplekt koosneb veebipõhisest tööriistast ja juhendajatele mõeldud juhendist, mis annavad õpetajatele (või teistele noortega töötavatele spetsialistidele) kõik vajalikud materjalid, et viia läbi 4 erinevat kübervägivalla teemalist töötuba.

Tüdrukutevastase kübervägivalla ennetamisele kaasa aitamiseks peavad õpetajad omama sügavat arusaamist nähtusest, selle põhjustest, tagajärgedest ja erinevatest ilmingutest. Nad peavad teadma, mida saavad noored ise teha kübervägivalla äratundmiseks, ennetamiseks ja sellele reageerimiseks (et nad saaksid neid teadmisi ja oskusi neile edasi anda), samuti seda, millist rolli saavad selles mängida õpetajad. Siin tuleb **appi CYBERSAFE** avatud ligipääsuga e-kursus, mille eesmärk on süvendada õpetajate arusaamist soopõhise kübervägivalla võimalikust mõjust kõigile asjaosalistele ning parandada nende suutlikkust probleemiga tegeleda ja juhtumitele adekvaatselt, hinnangutevabalt reageerida. Kasutamata ohvrite süüdistamise mustreid ja stereotüüpseid eeldusi soorollide kohta. Sellel õppekaval põhineva avatud ligipääsuga e-

kursuse kaudu omandavad õpetajad teadmisi ja oskusi, et omada avatumat ja tundlikumat suhtumist noorte kübervägivalla teema suhtes ning luua tunnis õhkkond, kus saaks sellel teemal dialoog toimuda. Et noored saaksid kübervägivalda kogedes või selle tunnistajaks olles teemat vabalt arutada, oma arvamust avaldada ning juhtumitest teada anda.

Tegeledes klassiruumis tüdrukutevastase kübervägivalla probleemiga, tõstavad õpetajad noorte teadlikkust sellest, kuidas veebis **turvalisel ja vastutustundlikul viisil** käituda, kuidas luua ja säilitada **terveid võrgusuhteid** ja kuidas tagada **võrgus sooline võrdõiguslikkus**. Suurenenud teadlikkus võib kaasa tuua muutusi käitumises. Kui noored mõistavad, mis on tüdrukute vastu suunatud kübervägivald, millist kahju see ohvrile võib tekitada ja millised õiguslikud tagajärjed võivad toimepanija suhtes kehtida, on vähem tõenäoline, et nad jagavad oma või kellegi teise pilte mõtlematult. Ja kui nad õpivad, kuidas end kaitsta ja mida teha, kui kübervägivald juhtub, tunnevad nad end võimekamalt, et võtta positiivseid meetmeid, näiteks teatada, rääkida või paluda abi.

Kellele on õppekava mõeldud

See õppekava on mõeldud **CYBERSAFE e-kursuse jaoks, mis on suunatud õpetajatele,** kes soovivad käsitleda klassiruumis kübervägivalda, sealhulgas võrgus toimuvat seksuaalset ahistamist ja veebiturvalisust, et end harida ja arendada enda pädevust sellel teemal ja kuidas seda käsitleda töötubades noortega (13-16 aastased).

Õppekava võiksid kasutada ka **koolitajad**, et korraldada **õpetajatele koolitusi selle** kohta, kuidas tüdrukute vastu suunatud kübervägivalda ära tunda, ennetada ja sellele reageerida ning kuidas tõsta teadlikkust sellest probleemist.

Õppekava võib olla kasulik ka **teistele noortega töötavatele spetsialistidele**, näiteks noorte (sotsiaal)töötajatele, politseinikele ning vihjeliinide, abitelefonide, (ohvrite) tugiorganisatsioonide spetsialistidele või spordiõpetajatele. Kui kasutatakse mõisteid „õpetaja" ja „klassiruum", pidage meeles, et me viitame ka teistele lastega töötavatele spetsialistidele ja/või muudele keskkondadele, kus noori saab teavitada kübervägivallast.

Õppekava on saadaval järgmistes keeltes: inglise, eesti, kreeka ja sloveeni keeles.

Projekti kohta

Selle dokumendi on koostanud International Child Development Initiatives (Holland). Teised projekti partnerid, Ljubljana Ülikool (Sloveenia – juhtpartner), Tartu Ülikool (Eesti), Naiste Tugi- ja Teabekeskus (Eesti) ning Heraklioni Prefektuuri Naisühenduste Liit (Kreeka) andsid kõik oma panuse käesoleva dokumendi sisu koostamisse.

Muud CYBERSAFEi e-kursuse projekti raames toimuvad tegevused hõlmavad järgmist: neljas ELi riigis koolidirektorite seas esindusliku uuringu läbiviimine kübervägivalla kohta; selle õppekava alusel e-õppe kursuse (*The CYBERSAFE MOOC*) väljatöötamine; samuti piiriülese ja institutsioonidevahelise koostöö ning teadmiste vahetamise edendamise meetmed.

Kuidas seda õppekava kasutada?

Õppekava on jagatud kolmeks peamiseks peatükiks.

2. peatükk: Tüdrukutevastase kübervägivalla mõistmine ja äratundmine

Selles peatükis selgitatakse, mis on kübervägivald, millised on neli peamist tüüpi, millised on peamised põhjused ja kuidas saavad õpetajad ja noored ise kübervägivalla tunnuseid ära tunda.

3. peatükk: Tüdrukutevastase kübervägivalla ennetamine

Selles peatükis selgitatakse, mida noored saavad teha, et kaitsta end ja teisi seksuaalvägivalla eest Internetis ja kuidas seda õpetada. Lisaks käsitletakse võimalikke ennetusmeetmeid, mida õpetajad ja koolid saavad tarvitusele võtta, ning antakse nõu, kuidas luua turvaline keskkond, et viia läbi teadlikkuse tõstmise töötubasid kübervägivalla kohta.

4. peatükk: Tüdrukutevastasele kübervägivallale reageerimine

Viimases peatükis selgitatakse, mida noored saavad teha vastuseks kübervägivallale, kui nad seda ise kogevad või kui nad on selle tunnistajaks, et olukorda lõpetada. Lisaks käsitleb see õpetajate rolli juhtumitele, avalikustamisele ja teavitamistele reageerimisel.

Iga peatükk järgib sarnast ülesehitust, alustades peatüki konkreetsete õpiväljundite ja eesmärkide ülevaatega, millele järgneb teooria. Olulised läbivad teemad ja põhisõnumid on esile toodud tekstikastides. Iga peatükk lõpeb harjutusi sisaldava osaga.

Harjutused on jagatud järgmiselt:

a) harjutused õpetajatele: kasutatakse koolitajate/õpetajate koolitusel.

b) harjutused õpilastele: õpetajad saavad neid kasutada teadlikkuse tõstmise töötoas noortega.

Õpilastele mõeldud harjutused täiendavad CYBERSAFE'i tööriistakasti õppematerjali, mis sisaldab veebipõhist töövahendit. Selle õppekava harjutusi saab siiski teha võrguühenduseta, samas kui veebipõhise tööriista jaoks on vajalik juurdepääs Internetile.

Õpieesmärgid ja ülesanded

Peamised eesmärgid:

- Suurendada õpetajate teadlikkust tüdrukute vastu suunatud kübervägivallast
- Õpetajate suutlikkuse suurendamine tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla äratundmiseks, ennetamiseks ja sellele reageerimiseks.
- Suurendada õpetajate suutlikkust edendada noorte (13-16-aastaste) seas turvalist ja vastutustundlikku käitumist Internetis, samuti tervislikke suhteid Internetis ja soolist võrdõiguslikkust Internetis.

Pärast selle õppekava kasutamist õpetajad:

- mõistavad tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla nähtust, sealhulgas peamisi liike, emotsionaalset mõju ja muid võimalikke tagajärgi kõigile asjaosalistele.
- oskavad oma õpilaste seas ära tunda tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla märgid.
- teavad, kuidas ennetada tüdrukute vastu suunatud küberväg ivalda, tõstes teadlikkust ja õpetades tundlikult, kuidas Internetis turvaliselt ja vastutustundlikult käituda.
- oskavad adekvaatselt, toetavalt ja positiivselt reageerida, kui nende õpilased kogevad küberväg ivalda või on sellele tunnistajaks.
- teavad, kuidas luua turvaline keskkond, et viia läbi teadlikkuse tõstmise töötuba, et käsitleda tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla probleemi. Oskavad läbi viia muid praktilisi harjutusi, mis õpetavad noortele, mida nad saavad teha, et ennetada küberväg ivalda ja sellele reageerida, kui nad kogevad seda või on selle tunnistajaks.

2. Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla mõistmine ja ära tundmine

Selles peatükis selgitatakse, mis on kübervägivald ja miks me keskendume selles projektis *tüdrukute vastu suunatud* kübervägivallale. Teave on mõeldud selleks, et õpetajad saaksid aru, milline on kübervägivalla nähtus, millistes vormides see avaldub, miks see toimub ja millised on kõige olulisemad märgid. Lühidalt käsitletakse hiljutisi arenguid, sealhulgas COVID-19 pandeemia mõju ja uusi kübervägivalla suundumusi.

Suuremad teadmised ja arusaamad tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla eri liikidest muudavad õpetajad teadlikumaks ja võimaldavad neil oma koolis **(varajasi) märke ära tunda**. Peamiste osalejate, põhjuste ja tagajärgede mõistmine aitab adekvaatselt ja tundlikult reageerida tüdrukute vastu suunatud kübervägivallast teatamise korral. Lisaks annab käesolevas peatükis esitatud teave õpetajatele teadmisi kübervägivallast, mis on vajalikud selleks, et korraldada noortele (13-16-aastastele) CYBERSAFEi töötuba tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla teemal. Selline teave on kasulik noortele teema õpetamisel ja arutelude hõlbustamisel.

Peatüki õpieesmärgid

Peamised eesmärgid:

- Suurendada õpetajate teadlikkust, teadmisi ja arusaamist tüdrukute vastu suunatud kübervägivallast.
- Suurendada õpetajate suutlikkust ära tunda tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla (varajasi) märke.
- Parandada õpetajate oskust neid teadmisi noortele edasi anda.

Pärast selle õppekava kasutamist õpetajad:

- mõistavad tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla nähtust, sealhulgas peamisi liike, peamisi osalejaid, põhjuseid ja hiljutisi arenguid
- oskavad paremini ära tunda tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla märke oma õpilaste seas
- on saanud vajalikud teadmised, et õpetada noortele kübervägivalla nähtust ja seda, kuidas märgid ära tunda

2.1 Tüdrukute vastu suunatud kübervägivald

Digiajastu

Viimastel aastakümnetel on Interneti leviku kasv, mobiilitehnoloogia kiire levik ja sotsiaalmeedia laialdane kasutamine viinud naiste ja tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla kui kasvava ülemaailmse probleemi tekkimiseni. Juurdepääs Internetile on muutunud majandusliku heaolu jaoks hädavajalikuks ja seda peetakse üha enam põhiliseks inimõiguseks. Seetõttu on väga oluline tagada, et digitaalne avalik ruum oleks

kõigile turvaline, kättesaadav ja võimestav koht.[1]

Kogu Euroopas mängib digitaaltehnoloogia noorte ühiskondlikus elus keskset rolli. See võimaldab neil suhelda oma eakaaslastega, õppida, uurida ja end väljendada. Suur osa nende sotsiaalsest elust toimub Internetis. See pakub palju positiivseid võimalusi, kuid võib kahju tekitada. Eksimusi saab koheselt salvestada, need võivad kiiresti levida ja neid saab vaadata suur hulk inimesi. Sisu võib Internetis igaveseks ringlema jääda.

Kübervägivalla määratlemine

Kuigi (kübervägivalla) puhul puudub endiselt ühtne määratlus ning alati ei ole selge, milliseid õigusrikkumisi peetakse kübervägivallaks, kasutame käesolevas õppekavas järgmist määratlust:

Kübervägivald ehk Internetivägivald on uus ja esilekerkiv vägivallavorm. See on koondnimetus, mis hõlmab kõiki vägivalla või ahistamise vorme, mis toimuvad digitaalsete seadmete kasutamisel. Kübervägivald on mitmetes erinevates vormides, alates seksuaalsest ahistamisest, jälitamisest ja kiusamisest kuni vihakõne, veebitrollimise, identiteedivarguse ja häkkimiseni. Selles õppekavas keskendume neljale peamisele (seksuaalse) kübervägivalla liigile. Neid kirjeldatakse punktis 2.2.

Sooline roll

Selles projektis asetame tähelepanu keskmesse **tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla**. Me käsitleme neid kübervägivalla vorme, mis on soopõhised, mis tähendab, et vägivallaakt toimub ohvri soo tõttu. Sooline vägivald on nii soolise ebavõrdsuse põhjus kui ka tagajärg.[2]

Nii poisid (ja mehed) kui ka tüdrukud (ja naised)[3] võivad langeda soolise vägivalla ohvriks, kuid valdav osa sellest vägivallast on suunatud tüdrukutele. Tüdrukud satuvad poistest sagedamini raskete, eelkõige seksuaalse vägivalla vormide ohvriks ning mõju nende elule võib olla väga traumeeriv. Kübervägivald võib piirata tüdrukute osalemist veebiruumis ja nende sõnavabadust.

Kuigi tüdrukud on ebaproportsionaalselt mõjutatud sellistest seksuaalse elemendiga kübervägivalla vormidest, võivad ohvriks langeda ka poisid. Lisaks sellele võivad nii tüdrukud kui ka poisid olla (potentsiaalse) ohvri, toimepanija või kõrvaltvaataja rollis tüdrukute vastu suunatud kübervägivallas.

Ohver, toimepanija, kõrvalseisja

Kuigi täiskasvanud võivad kasutada mõisteid ohver, toimepanija ja kõrvalseisja, on oluline mõista, et noored **ei pruugi neid mõisteid mõista**. Seetõttu püüame neid mõisteid selles õppekavas võimalikult palju vältida. Õpetaja või töötoa juhendajana kaaluge, millist keelt kasutate, kui arutate neid ideid oma töötoas.

---

[1] EIGE 2017, Naiste ja tüdrukute vastu suunatud kübervägivald [*Cyber violence against Women and Girls*] https://eige.europa.eu/publications/cyber-violence-against-women-and-girls?lang=lt

[2] *Click-off! Lõpetame naiste ja tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla. Käsiraamat noortega töötavatele spetsialistidele*. Ljubljana: Sotsiaalteaduskond.(2019), lk. 10. Kättesaadav aadressil: http://odklikni.enakostspolov.si/o-projektu/ [*Click-off! Let's stop online violence against women and girls. Manual for professionals working with young people*.].

[3] Sageli kasutatakse terminit „naiste ja tüdrukute vastu suunatud internetipõhine vägivald", et kirjeldada soopõhist internetipõhist vägivalda, mis on suunatud naiste vastu. Käesolevas projektis oleme otsustanud keskenduda ainult tüdrukutele/noortele, sest projekti eesmärk on õpetada just sellele sihtrühmale kübervägivalla kohta. Seetõttu ei kasuta me terminit „naised", kuigi kogu teave tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla kohta kehtib ka täiskasvanud naiste kohta.

Käesolevas projektis keskendutakse peamiselt **seksuaalse vägivalla** vormidele **Internetis**, mis võivad hõlmata nii **tüdrukuid kui ka poisse** vanuses **13-16 aastat**, mis on vanuserühm, kes suhtleb palju ja loob suhteid.

Probleemi ulatus

Kuna tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla mõiste ei ole ühiselt määratletud ja juhtumitest sageli ei teatata, ei ole tegelik esinemissagedus teada. Järgmised hinnangud annavad siiski aimu probleemi ulatusest:

- Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO) uuringud näitavad, et **iga kolmas naine** on oma elu jooksul kogenud vägivalda.[4]
- ELi hinnangul on **iga kümnes naine** (11%) alates 15. eluaastast kogenud kübervägivalda. Noorte naiste puhul on levimus veelgi suurem, **20%** 18-29-aastastest naistest.[5]
- UNICEFi küsitluses, mis viidi läbi 30 riigis, märkis **iga kolmas noor**, et ta on langenud Internetikiusamise ohvriks.[6]
- Ühendkuningriigis läbi viidud uuringu kohaselt on **51% 13-17-aastastest Ühendkuningriigi noortest** viimase aasta jooksul näinud, kuidas inimesed on mõne nende tuttava kohta alasti või peaaegu alasti pilte jaganud.[7]
- Plan Internationali uuring 14 000 tüdruku (15-25) seas 22 riigis näitas, et **58% tüdrukutest** on kogenud seksuaalset ahistamist Internetis, peamiselt Facebookis ja Instagramis. Neist 19% puhul on see viinud platvormi kasutamise lõpetamiseni või selle olulise vähendamiseni.[8]
- LGBTI kogukonda kuuluvad noored on kübervägivalla suhtes eriti ohustatud, kuna 15% 15–17-aastastest LGTBI noortest on viimase 12 kuu jooksul kogenud mingisugust veebipõhist ahistamist.[9]

Oluline on mõista, et tüdrukute vastu suunatud kübervägivald on oluline ja kasvav probleem. Üha rohkem noori kogu maailmas saavad nutitelefonide ja muude digiseadmete kaudu juurdepääsu Internetile ja sotsiaalmeediale, mis toob kaasa ka selle, et üha rohkem noori puutub kokku kübervägivallaga.

Covid-19 pandeemia mõju

Paljudes Euroopa riikides kehtestatud COVID-19 pandeemia sulgemised on viinud laste elu veelgi enam Internetti ja suurendanud nende kokkupuudet Internetis toimuva (seksuaalse) vägivalla riskiga. Lapsed kogu maailmas on näidanud, et nad kasutavad tehnoloogiat üha enam nii vaba aja veetmiseks kui ka õppetegevuseks. Lisaks on COVIDi

---

[4] WHO 2017, Teabeleht: Naistevastane vägivald, kättesaadav aadressil: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women [Factsheet: Violence gainst women].

[5] Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA), 2014, „Naistevastane vägivald: üleeuroopaline uuring“, kättesaadav aadressil: http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report [Violence against women: an EU-wide survey].

[6] UNICEF 2019, pressiteade 3. september 2019: https://www.unicef.org/press-releases/unicef-poll-more-third-young-people-30-countries-report-being-victim-online-bullying.

[7] Projekt deSHAME 2017, "Noorte kogemused seksuaalse ahistamise kohta internetis", kättesaadav aadressil: https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf [Young people’s experiences of online sexual harassment].

[8] Plan International 2020, “Free to be online?”: https://plan-international.org/publications/freetobeonline [Free to be online?].

[9] FRA 2019, “A long way to go for LGTBI equality”, kättesaadav aadressil: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality_en.pdf [LGTBI võrdõiguslikkuse saavutamiseks on veel pikk tee käia].

tõttu suurenenud Internetis veedetud aeg.[10] Euroopa uuring 11 riigis näitas, et 44% lastest teatas, et 2020. aasta kevadise sulgemise ajal oli küberkiusamist palju rohkem kui enne.[11] Ühendkuningriigis hiljuti läbi viidud uuringu kohaselt teatas peaaegu iga teine (46%) naine ja mittebinaarne inimene, et on kogenud veebipõhist väärkohtlemist alates pandeemia algusest, samas kui iga kolmas (29%) neist, kes oli kogenud veebipõhist väärkohtlemist enne pandeemiat, teatas, et see oli pandeemia ajal hullem.[12] Samuti teatas Europol hiljuti, et alates pandeemia algusest on suurenenud kuritegude toimepanijate arv, kes üritavad noorte inimestega sotsiaalmeedia kaudu ühendust võtta[13].

Lisaks sellele on pandeemia ajal muutunud üha olulisemaks Interneti-ühendus: see on päästerõngas neile, kes on kodus isoleeritud, ja oluline vahend, kuna noored püüavad oma haridusega sammu pidada ja säilitada sidet laiema maailmaga.[14] Uuringud näitavad, et naised ja tüdrukud kipuvad pärast kübervägivalla kogemist piirama Inteneti-kasutust ja selles osalemist[15]. See on selle rühma jaoks muutunud veelgi kahjulikumaks pandeemia ajal. Piirates oma juurdepääsu võrguteenustele, et kaitsta end kübervägivalla eest, ohustasid naised ja tüdrukud ka oma juurdepääsu tööle, haridusele, sotsiaalsetele sidemetele, tervishoiuteenustele, ostudele, kultuurile, meelelahutusele ja paljudele teistele valdkondadele, mis on ühiskonnas osalemiseks olulised.

2.2 Peamised tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla liigid

Tüdrukutel on poistest suurem oht langeda seksuaalse elemendiga kübervägivalla ohvriks, mida võib nimetada ka „seksuaalseks kübervägivallaks“. See hõlmab **igasugust soovimatut seksuaalset käitumist mis tahes digitaalsel platvormil.**

Käesolevas projektis keskendume neljale peamisele veebipõhise seksuaalvägivalla tüübile.[16] Neid liike võib pidada laiemateks kategooriateks, mille alla saab rühmitada palju konkreetseid õigusrikkumiste liike. Tekstikastis antakse lühiülevaade neljast peamisest seksuaalse vägivalla liigist Internetis. Kasti all on iga liiki üksikasjalikumalt selgitatud.

On oluline, et nii õpetajad kui ka noored tunneksid ja mõistaksid neid nelja põhitüüpi, sest see võimaldab paremat ennetustööd, märkide varajast avastamist ja adekvaatsemat reageerimist koolis avalikustatud teadetele ja juhtumitele. Nelja põhitüübi põhjalik tundmine on õpetajatele oluline ka selleks, et hõlbustada CYBERSAFE'i töötubade korraldamist kübervägivalla teemal, sest igas CYBERSAFE'i töötoa neljas kavas käsitletakse ja selgitatakse üksikasjalikumalt ühte neist peamistest Internetipõhise seksuaalvägivalla liikidest.

[10] Euroopa Nõukogu, veebipõhine avaldus 25. november 2020: https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/stop-cyberviolence-against-women-and-girls.
[11] https://ec.europa.eu/jrc/en/science-update/kidicoti-kids-digital-lives-covid-19-times
[12] https://www.endviolenceagainstwomen.org.uk/online-abuse-during-covid-almost-half-of-women-have-experienced-online-abuse-during-pandemic/
[13] https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/covid-19-sparks-upward-trend-in-cybercrime
[14] https://plan-international.org/publications/freetobeonline
[15] Kavandada 2020. aasta rahvusvahelisi teadusuuringuid.
[16] Projekt DeShame määratleb selgelt (peamised seksuaalse kübervägivalla (või seksuaalse küberahistamise) liigid: https://www.childnet.com/our-projects/project-deshame/defining-online-sexual-harassment
CYBERSAFE'i tööriistakastis järgime neid määratlusi.

Neli peamist seksuaalse vägivalla liiki Internetis

1. **Seksuaalseid pilte (ja videoid) jagatakse ilma nõusolekuta.**
   Isiku seksuaalseid pilte või videoid, mis on tehtud või mida jagatakse ilma tema nõusolekuta.
   Näide: **„kättemaksuporno“**, kus algselt konsensuslikult tehtud seksuaalseid pilte/videosid jagatakse edasi ilma nõusolekuta.[17]

2. **Ärakasutamine, sundimine ja ähvardused**
   Isik, kes saab seksuaalseid ähvardusi, keda sunnitakse osalema seksuaalses käitumises (Internetis) või keda šantažeeritakse seksuaalse sisuga.
   Näide: „***sextortion***“, kus seksuaalse sisu avaldamisega ähvardamist kasutatakse kellegi väljapressimiseks või sundimiseks.

3. **Seksualiseeritud kiusamine**
   Isik, kes on võetud sihikule või keda süstemaatiliselt seltskonnast välja tõrjutakse, kasutades tema vastu seksuaalset sisu, mis teda alandab, häirib või diskrimineerib.
   Näide: „***doxing***“, kus isiklik teave, näiteks kontaktandmed, avaldatakse veebis koos seksuaalse iseloomuga lisainfoga, näiteks „ta on kergesti kättesaadav”.

4. **Soovimatu seksualiseerimine**
   Isik, kes saab soovimatuid seksuaalseid ettepanekuid, kommentaare ja sisu.
   Näide: kui tüdruk saab soovimatuid **„nokupilte“** (pilte peenisest).

TÜÜP 1: Seksuaalsete piltide jagamine ilma nõusolekuta.

See tähendab, et kellestki tehakse loata seksuaalseid pilte (või videoid) või neid jagatakse ilma tema nõusolekuta. See hõlmab mitmesuguseid käitumisviise, näiteks:

- Seksuaalsed pildid, mis on tehtud kokkuleppel, kuid mida jagatakse ilma nõusolekuta (näiteks „kättemaksu“ eesmärgil).
- Ilma nõusolekuta tehtud seksuaalsed pildid („*creep shots*“ või „*up-skirting*“)
- Seksuaalsed tegevuste, mis ei toimu vastastikusel kokkuleppel (nt vägistamine), digitaalne salvestamine ja Internetis jagamine.

Tüüpiline olukord on järgmine: *tüdruk või poiss jagab kellegagi kokkuleppel intiimset pilti või videot, mis on suhte seksuaalse katsetamise osa („sexting“). Seejärel jagab see isik seda seejärel mittekonsensuslikult teistega, kas sõnumirakenduste või sotsiaalmeedia kaudu.*

Pilte võib saada ka kellegi arvutisse, sotsiaalmeediakontodele või telefoni sisse häkkimise teel. Noored võivad sattuda ohvriks ka siis, kui keegi jagab alastipilti, mis on omistatud neile, kuid mis tegelikult ei ole nende enda pilt.

Nii tüdrukud kui ka poisid võivad sattuda seda tüüpi kübervägivalla ohvriks (või toimepanijaks). Siiski tundub, et seda juhtub sagedamini tüdrukutega ja kui see juhtub, siis tundub, et tüdrukute üle mõistetakse karmimalt kohut kui poiste üle.

[17] Tuleb märkida, et kuigi termin **„kättemaksuporno“** on laialdaselt kasutusel, on see tegelikult vigane termin, sest see viitab vääralt sellele, et ohver on mingil moel süüdi. Lisaks sellele eeldab mõiste „porno“ nõusolekut ja ei tähenda, et selline käitumine on tegelikult seksuaalne kuritarvitamine.

TÜÜP 2: ärakasutamine, sundimine ja ähvardused[18]

Veebipõhisest **ärakasutamisest, sundimisest ja ähvardustest** räägime siis, kui keegi saab Internetis seksuaalseid ähvardusi, teda sunnitakse osalema seksuaalses (veebipõhises) käitumises või kui teda šantažeeritakse seksuaalse sisuga veebis.

Kedagi võidakse pettuse, manipuleerimise või sunniga panna tegema seksuaalset tegevust, mida ta ei taha teha, vastutasuks raha, kingituste, staatuse, kiindumuse või muude asjade eest või tekitades temas süütunde, häbi või turvatunde.

Seda tüüpi kübervägivald võib hõlmata mitmesuguseid käitumisviise, näiteks:

- Kellegi ahistamine või survestamine Internetis, et ta jagaks seksuaalseid pilte või osaleks seksuaalses käitumises (Internetis või väljaspool Internetti)
- Seksuaalse sisu avaldamisega ähvardamise kasutamine kellegi sundimiseks või väljapressimiseks („***sextortion***“)
- Seksuaalse iseloomuga ähvardused Internetis (nt vägistamisähvardused)
- Teiste õhutamine Internetis seksuaalse vägivalla toimepanemisele
- Kellegi õhutamine seksuaalses käitumises osalemiseks ja seejärel selle kohta tõendite jagamine

Veebipõhine ärakasutamine, sundimine ja ähvardused on sageli osa reaalses maailmas toimuvast (seksuaalse) vägivalla protsessist ning võivad põhjustada tõsiseid füüsilisi, emotsionaalseid ja sotsiaalseid kahjustusi.

Tüüpiline olukord on järgmine: *tüdruk tutvub poisiga veebipõhise vestlusprogrammi kaudu. See algab lõbusalt, poiss teeb talle komplimente ja tüdruk hakkab teda usaldama (see on „peibutamise“ protsess). Hiljem jagab ta seksuaalseid pilte endast. Seejärel hakkab poiss nõudma, et ta sooritaks veebikaamera ees seksuaalakte. Ta ähvardab avaldada tema alastipildid Internetis, kui tüdruk ei tee koostööd.*

Nii tüdrukud kui ka poisid võivad sattuda sellist tüüpi kübervägivalla ohvriks (või toimepanijaks), kuid tüdrukute risk on suurem. Neid šantažeeritakse tavaliselt seksuaalse sisu või seksuaalsete teenete pärast. Poiste puhul on aga suurem oht, et neid võrgutatakse veebikaamera kaudu seksuaalakti sooritama ja seejärel šantažeeritakse salvestatud tõendusmaterjaliga raha saamise eesmärgil. Mõlemal juhul võib kurjategija olla ka täiskasvanu.

Peibutamine

Peibutamine on see, kui keegi loob noore inimesega suhte (Internetis või väljaspool Internetti) ja petab või sunnib teda tegema midagi seksuaalset. Peibutamisprotsess võib võtta kaua või lühikest aega. Kui seksuaalseid pilte jagatakse, võib peibutaja neid kasutada noore inimese väljapressimiseks ja ärakasutamiseks. Kurjategija, kes võib olla eakaaslane või täiskasvanu, tekitab ohvris tunde, et see on tema süü, et see on normaalne või et ta väärib seda. Peibutamine on ekspluateerimise vorm ja see on ebaseaduslik.

[18] See lõik põhineb:
Projekt deSHAME (2017); NSPCC veebileht, „Child sexual exploitation“, kättesaadav aadressil: https://www.nspcc.org.uk/what-is-child-abuse/types-of-abuse/child-sexual-exploitation/ [Laste seksuaalne ärakasutamine];
Europol (2017) *„Online sexual coercion and extortion as a form of crime affecting children" [Internetis toimuv seksuaalne sundimine ja väljapressimine kui lapsi mõjutav kuriteoliik],* kättesaadav aadressil: file:///C:/Users/sarah/Downloads/online_sexual_coercion_and_extortion_as_a_a_form_of_crime_affecting_children.pdf

TÜÜP 3: Seksualiseeritud kiusamine

Me räägime **seksualiseeritud küberkiusamisest**, kui keegi võetakse sihtmärgiks ja teda süstemaatiliselt seltskonnast välja tõrjutakse kasutades tema vastu seksuaalset sisu, mis teda alandab, häirib või diskrimineerib.

Seda tüüpi kübervägivald võib hõlmata mitmesuguseid käitumisviise, näiteks:

- Internetis avaldatud kuulujutud või valed isiku seksuaalkäitumise kohta
- Solvav või diskrimineeriv seksuaalne keelekasutus ja hüüdnimede kasutamine Internetis
- Kellegi kehastamise ja tema maine kahjustamine seksuaalse sisu jagamise või teiste seksuaalse ahistamisega (nt võltsprofiilide kaudu).
- Isikuandmed, näiteks kontaktandmed, mida jagatakse Internetis ilma nõusolekuta, et soodustada seksuaalset ahistamist („*doxing*“).
- Kiusamine tegeliku või tajutava soo ja/või seksuaalse orientatsiooni tõttu
- Kehahäbistamine
- Kellegi „*outing*“, kui isiku seksuaalsus või sooline identiteet avalikustatakse Internetis ilma tema nõusolekuta.

Veebis toimuv seksualiseeritud kiusamine kattub sageli kiusamisega võrguvälises maailmas. Anonüümsuse tajumine Internetis võib vähendada tõkestusi ja viia seejärel pahatahtlikumate kommentaaride ja karmimate kiusamistehnikate kasutamiseni.

Tüüpiline olukord on järgmine: *poiss postitab sotsiaalmeedias muudetud pildi tüdrukust, lisades kommentaari „kui tahad seksi, helista mulle“ ja tema telefoninumbri. Tüdruk saab mitu telefonikõnet võõrastelt. Paljud klassikaaslased märgivad pildi meeldivaks ja jagavad seda ning mõned teevad alandavaid kommentaare, nimetades tüdrukut „litsiks“ või „hooraks“. Ka koolis hakatakse tüdrukut kiusama.*

Nii tüdrukud kui ka poisid võivad sattuda seda tüüpi kübervägivalla ohvriks (või toimepanijaks). Siiski tundub, et seda juhtub sagedamini tüdrukutega ja kui see juhtub, siis tundub, et tüdrukute üle mõistetakse karmimalt kohut kui poiste üle.

TÜÜP 4: Soovimatu seksualiseerimine

Soovimatu seksualiseerimine Internetis tähendab, et isik saab soovimatuid seksuaalseid ettepanekuid, kommentaare ja sisu. Seda tüüpi kübervägivald võib hõlmata mitmesuguseid käitumisviise, näiteks

- Seksualiseeritud veebikommentaarid (nt fotode kohta)
- Seksualiseeritud viiruskampaaniad, mis survestavad inimesi osalema
- Seksuaalse sisu (pildid, emotikonid, sõnumid) saatmine kellelegi ilma tema nõusolekuta
- Soovimatud seksuaalsed lähenemised või seksuaalseid teeneid nõudvad palved
- Seksuaalse iseloomuga naljad
- Eakaaslaste hindamine atraktiivsuse või (väidetava) seksuaalse aktiivsuse alusel
- Isiku piltide muutmine, et teha need seksuaalseks

Tüüpiline olukord on järgmine: *tüdruk postitab endast (normaalse) pildi sotsiaalmeedias. Teised inimesed postitavad pildi kohta anonüümselt seksuaalseid ja solvavaid kommentaare. Samuti juhtub, et pilte „võltsitakse“, et muuta need seksuaalsemaks, ja neid jagatakse Internetis.*

Noorte sotsiaalmeediakontod on sageli kõigile kättesaadavad, mistõttu on teistel väga lihtne nende postitatud pilte vaadata, kommenteerida ja jagada. Seda saab kergesti teha anonüümselt, mis võib alandada tõkestusi ja viia seejärel pahatahtlikumate ja alandavamate kommentaarideni.

Nii tüdrukud kui ka poisid võivad sattuda seda tüüpi kübervägivalla ohvriks (või toimepanijaks). Siiski tundub, et seda juhtub sagedamini tüdrukutega ja kui see juhtub, siis tundub, et tüdrukute üle mõistetakse karmimalt kohut kui poiste üle. Samuti mõjutab see tüdrukute mainet kauem kui poiste oma.

Üldised faktid nelja põhitüübi kohta

Nii tüdrukud kui ka poisid võivad langeda kõigi nelja kübervägivalla liigi ohvriks, kuid tüdrukud satuvad sagedamini ohvriks ja juhtumitel on tüdrukute jaoks sageli negatiivsemad tagajärjed (nt tüdrukuid kritiseeritakse ja süüdistatakse ohvriks langemise eest sageli karmimalt kui poisse).

Ohvrid tunnevad tavaliselt kübervägivallatsejat, kuigi on ka võimalik, et neid sihib tundmatu, anonüümne kurjategija. See võib olla eakaaslane, aga ka täiskasvanu.

Oluline on aru saada, et need neli peamist seksuaalse vägivalla liiki on sageli kattuvad või esinevad samaaegselt. Kogemused Internetis võivad **kattuda ka** seksuaalse ahistamise, seksuaalse väärkohtlemise, kiusamise, suhtevägivalla ja jälitamise **kogemustega väljaspool Internetti** ning neid tuleks vaadelda kui sama nähtuse jätkuvust ja väljendusviisi. Näiteks seksuaalne ahistamine või jälitamine Internetis võib olla osa (seksuaalse) vägivalla protsessist reaalses elus. Ja küberkiusamine on tavaliselt seotud koolikeskkonnas aset leidvate intsidentidega. Veebipõhine aspekt võib kajastada digitaalsete vahenditega võimendatud ohvriks olemist väljaspool Internetti või olla eellane kuritarvitamisele, mida jätkatakse reaalses elus.

Uued esilekerkivad suundumused

Kuigi eespool kirjeldatud neli peamist kübervägivalla liiki hõlmavad enamikku seksuaalse vägivalla eri ilminguid, arenevad digitaalne maailm ja veebipõhised võimalused pidevalt. Viimasel ajal võib täheldada uusi seksuaalse elemendiga kübervägivalla suundumusi, sealhulgas:

Küberkohtamise kuritarvitamine: eriline ahistamise vorm romantilistes võrgusuhetes. See hõlmab: a) otsest agressiooni, nagu ähvardused, solvangud ja negatiivse teabe jagamine või kuulujuttude levitamine (endise) partneri kohta eesmärgiga teda kahjustada; ja b) kontrollivat käitumist, nagu sekkumine kellegi isiklikku digitaalsesse ellu, tema isiklike suhete ja igapäevategevuste jälgimine. See võib avalduda ka ahistamise, jälitamise, kontrolli või kuritarvitamise vormis, mida partner teeb teisele partnerile digitaalsete vahendite kaudu.[19]

Veebipõhine kohtingurakenduse vägivald: veebipõhise väärkohtlemise vorm, mis ilmneb suhtluses kohtingurakenduste kaudu. Tutvumisrakendusi võib kasutada kellegi kuritarvitamise vahendina, survestades teda suhtlemiseks või seksiks, saates soovimatuid sõnumeid ilmselge seksuaalse sisuga või jagades partneri ilmselgelt seksuaalseid pilte või videoid. Veebipõhine tutvumisrakenduse vägivald võib viia ka veebivälise seksuaalse ahistamise või kuritarvitamiseni, kui kurjategija ähvardab või sunnib ohvrit näost-näkku kohtuma ja päriselus seksima. Risk sattuda seksuaalse vägivalla ohvriks veebipõhiste tutvumisrakenduste kaudu on suurem naiste ja vähemuste

[19] https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0253180

puhul.[20,21,22]

Zoombombing on uut tüüpi veebipõhine ründav käitumine, mis on hakanud kasvama alates sellest, kui COVID-19 pandeemia tõttu hakati laialdaselt kasutama online koosolekute platvorme, nagu Zoom. See tähendab häiriva sisu, näiteks vägivaldsete, graafiliste, rassistlike, solvavate või pornograafiliste piltide, videode või sõnumite ja/või seksistlike märkuste jagamist veebikohtumise ajal eesmärgiga häirida kohtumist või ahistada teatavat rühma, elanikkonda või isikut. Kuigi tegemist on peaaegu vältimatu nähtusega, on olemas mõned võimalused koosoleku kaitsmiseks, näiteks mitte jagada koosoleku linki sotsiaalmeedias, määrata koosoleku parool või lukustada osalejate jaoks ekraanide jagamise võimalus.[23]

Manipuleerimine

Selleks, et mõista ja ära tunda kübervägivalda, on oluline, et nii õpetajad kui ka noored mõistaksid manipulatsiooni mõistet ja selle toimimist. Manipulatsioon esineb paljudes kübervägivalla vormides, eriti kui tegemist on ärakasutamise, sundimise ja ähvardustega. Manipuleerimine on kahjuliku mõju avaldamine teiste üle. Manipuleerija püüab luua tasakaalustamata võimu ja kasutada teist inimest ära, et saada võimu, kontrolli, kasu ja/või privileege teise inimese arvelt.

Sageli juhtub, et kübervägivalla ohvrid ei näe end ohvrina. Nad ei pruugi aru saada, et neid kasutatakse ära või sunnitakse, sest vägivallatseja võib manipuleerida neid arvama, et see, kuidas neid koheldakse, on normaalne või et nad on romantilises suhtes. Kui ohver on tegelenud seksuaalse tegevusega, võib see panna teda uskuma, et tal endal oli kontroll, et ta otsustas neid asju teha, ja ta **võib ennast süüdistada**.

Need on mõned asjad, mida manipuleeriv kurjategija võib öelda:

- „Kui sa tõesti mind armastaksid, siis jagaksid minuga oma alasti pilte.“
- „Ära kanna seda riietust. Kõik arvavad, et sa oled lits.“
- „Kui sa ei tee seda, mida ma tahan, ütlen ma su vanematele, et sa oled joonud.“
- „Kui sa räägid politseile, võetakse sind oma pere juurest ära.“
- „Kõik teevad seda, see on normaalne.“
- "Kui sa mu ära blokeerid, jagan sinu videot kõigi su sõprade ja pereliikmetega.“

Ohvrid võivad tunda end survestatuna või kontrollituna, hirmul, süüdi või ebakindlalt. Sageli tunnevad nad end manipuleerija eest vastutavana ja võivad pidevalt tunda, et nad teevad midagi valesti. Nende ebakindlust või nõrku kohti kasutatakse nende vastu ning manipuleerija alandab, naeruvääristab või mõistab sageli avalikult nende üle kohut.

Nii õpetaja kui ka eakaaslane peab alati kinnitama ohvrile, et olenemata tema tegevusest ei olnud see tema valik ja et ta **ei ole** vägivalla kogemises **süüdi**.

[20] https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/ab.21968
[21] https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2451958821000038
[22] https://www.aic.gov.au/sites/default/files/2020-11/ti612_mobile_dating_applications_and_sexual_and_violent_offending.pdf
[23] https://nvncares. info/wp-content/uploads/2020/04/How-to-Prevent-%E2%80%98Zoombombing%E2%80%99-in-a-Few-Easy-Steps-The-New-York-Times. pdf

2.3 Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla põhjused

Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla algpõhjuste mõistmine on oluline nii õpetajate kui ka noorte jaoks, sest see võib viia vähema süüdistamiseni ning mõistvama, toetavama ja konstruktiivsema suhtumiseni kõigisse, kes on seotud kübervägivalla juhtumitega. Samuti aitab see kaasa paremale ennetustööle, kübervägivalla varajaste märkide paremale avastamisele ning juhtumite ilmnemisel adekvaatsemale ja tundlikumale reageerimisele.

Miks see juhtub?

Noored kasutavad tüdrukute vastu suunatud kübervägivalda mitmel põhjusel, sealhulgas:

- **Kaaslaste surve:** see muudab nad populaarseks ja annab neile sõprade heakskiidu ja austuse. Mõnikord kardavad nad ise ohvriks langeda, kui nad ei osale.
- **Kättemaks**: kellegi, näiteks endise tüdruksõbra, häbistamine või talle kätte maksmine, mis tuleneb sageli sellest, et ta tunneb end haiget saanuna või ebakindlalt.
- **Anonüümsus:** Internet võimaldab inimestel oma identiteeti varjata. Inimesed teevad Internetis asju, mida nad ei teeks ega ütleks väljaspool Internetti, sest nad arvavad, et nad on anonüümsed.
- **Arengufaas**: puberteedi ajal uurivad noored seksuaalsust, piire ja võtavad sageli kergemini riske, mõtlemata tagajärgedele.
- **Normaliseerimine**: seda ei peeta sageli kübervägivallaks või lubamatuks käitumiseks. Sageli ei õpetata noortele, millised on tervislikud suhted.
- **Mõju teadvustamatus**: sageli osalevad nad selles, sest arvavad, et see on lõbus või nali, teadvustamata, millist emotsionaalset mõju võib nende solvav käitumine teistele avaldada. Emotsionaalne mõju ei ole tavaliselt digitaalse suhtluse kaudu nähtav.
- **Teadmiste puudumine abi otsimise võimaluste kohta**: see võib põhjustada kübervägivalla olukordade jätkumist või süvenemist.
- **Varasem väärkohtlemine:** (noored) inimesed, kes on kogenud perevägivalda, seksuaalset või füüsilist vägivalda, panevad suurema tõenäosusega ise vägivalda toime, ka Internetis.

Ka täiskasvanud kasutavad tüdrukute (ja poiste) vastu kübervägivalda. Täiskasvanutel võib olla seksuaalne eelistus alaealiste suhtes ja nad võivad pöörduda Internetimaailma, et nendega kontakti saada. Kuid mängus võivad olla ka muud algpõhjused, sh:

- **Võim:** turvalises elutoas on lihtne saada Internetis võimu- ja võitmatuse tunne, mida ta ei pruugi reaalses maailmas kogeda.
- **Tagajärgede puudumine**: arvestades, et kübervägivalda on sageli raske jälgida, võivad vägivallatsejad olla veendunud, et nende käitumine ei too kaasa mingeid (õiguslikke) tagajärgi.
- **Soolised stereotüübid**: sügavalt juurdunud patriarhaalsed mustrid meeste ja naiste ebavõrdsest võimujaotusest ühiskonnas ning arusaamad naiste ja tüdrukute allutamisest on mõlemad põhjuslikult seotud tüdrukute ja naiste vastu suunatud (veebipõhise) vägivallaga.
- Tüdrukute ja naiste **seksualiseerimine, pornografiseerimine ja objektiks muutmine**: meie ühiskonna (sotsiaal)meedia ja reklaam on täis kujutisi naistest ja tüdrukutest, kes on äärmiselt seksualiseeritud. Kõik see kinnistab ja normaliseerib naiste allutatud positsiooni ning seadustab nende vastu suunatud (seksuaalset küber)vägivalda.

Need algpõhjused võivad kehtida ka noorte suhtes, kes tegelevad kübervägivallaga.

2.4 Märkide äratundmine

Õpetajad peavad olema teadlikud võimalikest seksuaalse kübervägivalla märkidest, et olla võimeline tuvastama kahjulikke olukordi. Kübervägivalla varajane avastamine on oluline, et kaitsta noori Internetis ja lõpetada kübervägivalla olukorrad võimalikult kiiresti, et vältida edasist kahju. Võimalikud märgid on erinevad, nii ohvri kui ka (noore) vägivallatseja tasandil.

Märgid ohvri tasandil

Interneti kasutamisega seotud kübervägivalla tunnused

- Üha rohkema aja veetmine nutitelefonis või sülearvutis.
- Üha salajasemaks muutumine, eriti seoses digiseadmete kasutamisega.
- Ukse sulgemine või ekraani varjamine, kui keegi siseneb tuppa või läheb mööda.
- Hakkab mobiiltelefoni üha enam kaitsma ja on mures, kui keegi teine võtab selle kätte või tahab seda vaadata.
- Ärritunud käitumine telefonile vastamisel ja vajadus võtta kõnesid vastu eraldatuna.
- Pärast Interneti kasutamist eemaletõmbunud, ärritunud või vihane olek.
- Palju uusi telefoninumbreid, tekstisõnumeid või sotsiaalmeediakontakte.

Kübervägivalla emotsionaalsed märgid

- *Muutub üksildaseks* - noored, kes kogevad kübervägivalda, kasutavad sageli iga võimalust olla üksi. Nad hoiduvad rühmades viibimisest ja isoleerivad ennast. Õpilaste jaoks, kes on tavaliselt sotsiaalsed, on see ilmne muutus.
- *Meeleolu kõikumine* - ohvril võivad esineda emotsionaalsed väljapursked ja meeleolu kõikumisi. Olukord võib väga rahulikust kiiresti tüliks eskaleeruda. See võib esineda nii grupi kui ka üksikisiku tasandil.
- *Suurenenud stress* - õpilane, kellel on raskusi stressiga toimetulekuga, võib kogeda kübervägivalda. Te võite seda märgata tavaliselt stressirohkel ajal või olukordades, kus õpilane tavaliselt ei oleks stressis.
- *Agressiivne käitumine* - Internetis vägivalda kogenud noorte seas on levinud agressiivne käitumine. Eriti kehtib see õpilaste seas, kes tavaliselt ei ole agressiivsed. Nad võivad igas olukorras ilmutada agressiivsust eakaaslaste või isegi pedagoogide vastu.
- *Näitab depressiooni sümptomeid* - üks kübervägivalla tõsiseid tagajärgi on depressioon. Noorte seas võib depressioon ilmneda pideva kurbuse, rahutuse, entusiasmi puudumise, kroonilise väsimuse ja muude sümptomitena. Kui õpetajad näevad õpilast, kellel on depressiooni sümptomid, peaksid nad rääkima noorega ja tema nõusolekul võtma ühendust nõustajaga ja/või vanematega. Ravimata depressioonil võib olla õpilasele väga negatiivne mõju.

Kübervägivalla käitumismärgid

Vägivald Internetis võib avaldada tohutut mõju sellele, kuidas noored oma eakaaslastega sotsiaalselt suhtlevad. Ohvreid ründab sageli keegi, keda nad hästi tunnevad. Õpilased võivad lakata usaldamast oma tavapärast sotsiaalset rühma ja tõmbuda tagasi. Siin on mõned konkreetsed näited.

- *Lõpetab osalemise sotsiaalsetes tegevustes* – õpilane, kes osaleb võistkonnas või koolivälises klubis, võib lõpetada osalemise kübervägivalla tõttu. Õpetajad, kes märkavad, et varem kaasatud õpilane kaotab äkki huvi kooliväliste tegevuste vastu, võiksid uurida, mis on valesti, ja liikuda selle põhjal edasi.
- *Lõpetab söömise või magamise* – õpetajatel võib olla seda raskem märgata, kuid õpilased, kes võitlevad kübervägivallaga, magavad ja söövad sageli vähem. See ilmneb lõuna ajal või siis, kui õpilane jääb tunni ajal magama.
- *Enda vigastamine* – enesevigastamine ei ole kübervägivalla ohvrite puhul haruldane. Kuigi õpetaja ei pruugi seda kiiresti märgata, võib ta märgata, et õpilane kannab teistsuguseid riideid või püüab varjata enesevigastuse märke. Ka õpilase sõbrad võivad anda vihjeid võimalikust enesevigastamisest.
- *Sõpraderingi muutumine* – õpilased, kes kannatavad kübervägivalla all, võivad oma sõpruskonda täielikult vahetada. See võib olla märk sellest, et kurjategija on keegi neile lähedane või et nende eneseväärtushinnang on muutunud.

Kübervägivalla akadeemilised märgid

Õpetajatel on parimad võimalused õpilase akadeemilise mahajäämuse põhjuste väljaselgitamiseks. Noored, kes kogevad kübervägivalda, võivad astuda klassis samamoodi nagu muudes eluvaldkondades samme tagasi. Siin on mõned akadeemilise tegevusega seotud vihjed sellele, et Internetis võib toimuda vägivald.

- *Ei käi koolis* - õpetajad võivad näha, et õpilased puuduvad sagedamini koolist. Kui õpilane hakkab oluliselt puuduma, võtke ühendust noore või lapsevanemaga, et paremini mõista põhjust. See on hea aeg saada vihjeid selle kohta, kas midagi muud on toimumas.
- *Tööeetika langeb* - võib-olla õpilane lõpetab kodutööde esitamise või esitab puudulikke ülesandeid. Noored, kes kogevad kübervägivalda, võivad lõpetada regulaarse panuse andmise klassis. See kehtib eriti sageli edukate õpilaste kohta, kes on veebis vägivaldse olukorraga hädas.
- *Tundidesse mitte ilmumine* – tundidesse mitte ilmumine ei ole kunagi vastuvõetav, kuid mõned õpilased võivad tundi mitte ilmumisega vältida tunnis suhtlemist. See võib olla selleks, et vältida küberkurjategijat või lihtsalt halvasti käituda.
- *Kaotab huvi kooli vastu* - Kübervägivald võib muuta eeskujuliku õpilase koolist vähem huvituvaks. Kui õpilased, kes on tavaliselt klassis osavõtlikud, hakkavad vähem huvituma, võib see olla märk sellest, et nad on kübervägivalla ohvrid.
- *Hinded langevad* - Internetis vägivalda kogenud noorte keskmised hinded langevad sageli. See võib juhtude halbade testitulemuste, puuduvate kodutööde või rühmatöödega hädas olemise tõttu. Äkiline hinnete langus võib olla appihüüd.

Märgid toimepanija tasandil

Nagu kõigi kuritegude puhul, on ka kübervägivalla puhul olemas kurjategija või kurjategijate rühm, kuid selle erinevusega, et veebipõhised kurjategijad suudavad sageli säilitada anonüümsuse ning suur osa vägivaldsetest veebitegevustest toimub väljaspool kooli ja avalikkuse silme alt väljas, mistõttu on neid raskem märgata. Õpetajad peavad

olema teadlikud järgmistest võimaliku vägivallatseja käitumise tunnustest:

Sotsiaalsed märgid koolis

- Näitab vägivaldseid kalduvusi
- Käitumisprobleemid ja/või distsiplinaarmeetmed koolis (või mujal)
- Ähvarduste või teistele haiget tegemise plaanide avalikustamine
- Sage füüsiline kaklemine
- Alkoholi või narkootikumide suurenenud kasutamine
- Vägivaldne või agressiivne käitumine
- Noor vanus esimese vägivallajuhtumi ajal
- Suurenenud hoolimatus või ükskõiksus oma klassikaaslaste või sõprade suhtes.

Isiklik/ perekondlik ajalugu

- Suurenev tagasitõmbumine või isoleerumine perekonnast ja tavalisest sõpruskonnast.
- Kodus vägivallale tunnistajaks olemine
- Väärkohtlemine või hooletussejätmine varases lapsepõlves
- Vandalismi või vara lõhkumise taust
- Kalkus või empaatia puudumine teiste suhtes
- Raske vaimuhaigus
- Perekond või lapsevanem kiidab vägivalla kasutamise heaks
- On varem olnud ohver või kurjategija

Pidage meeles, et:

- **Üks märk** ei tähenda, et noor inimene kogeb või paneb toime kübervägivalda, kuid mitme märgi esinemine viitab sellele, et peaksite hakkama küsimusi esitama.
- Mõned neist märkidest võivad ilmneda ka **muudel stressirohketel aegadel**, näiteks abielulahutuse, pereliikme surma, kooliprobleemide või traumaatilise sündmuse ajal.
- **Igaüks võib olla õigusrikkuja**. Kurjategijaid võivad olla igas vanuses, kõikidest klassidest, kultuuridest ja iga etnilise ja usulise taustaga. Nad võivad olla homo- või heteroseksuaalsed, mehed või naised, vanad või noored (sealhulgas isegi nooremad alaealised).

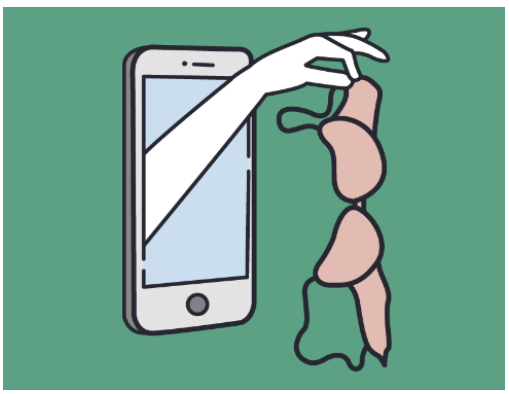

Näpunäiteid, kuidas rääkida noorega, kui olete mures kübervägivalla pärast

Kui märkate (mitmeid) kübervägivalla märke või kui olete mures kübervägivalla pärast, rääkige asjaomase(te) noore(te)ga. Pidage meeles mõningaid suuniseid, et luua **ohutu keskkond**, kus ta võib teile tõenäolisemalt avaneda.

- **Valige aeg ja koht hoolikalt.** Valige koht, kus poiss või tüdruk tunneb end mugavalt, või küsige neilt, kus nad sooviksid rääkida. Vältige rääkimist kellegi ees, kes võib vägivalda põhjustada.
- **Olge teadlik oma toonist.** Kui alustate vestlust tõsisel toonil, võite poissi/tüdrukut hirmutada ja ta võib tõenäolisemalt anda teile vastuseid, mida ta arvab, et te tahate kuulda - mitte tõtt. Püüdke muuta vestlus vabamaks. Mitte-ähvardav toon aitab neid rahustada ja lõppkokkuvõttes saate täpsemat teavet.
- **Rääkige otse poisi või tüdrukuga.** Esitage küsimusi, mis kasutavad nende enda sõnavara. Küsige näiteks: „*Kas Instagramis/ TikTokis on midagi juhtunud?“; „Kas sinust on jagatud pilti, vastu sinu tahtmist?“; „Kas sa kardad kedagi?“* või „*Ma kuulsin, et sa räägid ühest vanemast sõbrast ja et ta teeb sulle kalleid kingitusi, kas sa tahad minuga sellest midagi jagada?“.* Vältige selliseid küsimusi nagu: „*Kas sa oled kogenud Internetis vägivalda / sundimist / jne?“.* Olge konkreetne ja kasutage noortele tuttavaid termineid, vältige erialaseid termineid. Mõistke, et tüdruk või poiss ei pruugi teada, et seda, mida ta kogeb, peetakse küberväivallaks.
- **Kuulake ja uurige edasi.** Laske poisil või tüdrukul vabalt rääkida. Oodake, kuni nad teevad pausi, ja seejärel küsige enamat nende teemade kohta, mis teid murelikuks tegid.
- **Vältige hinnanguid ja süüdistusi.** Vältige süüdistuste esitamist, kasutades "mina" küsimusi ja avaldusi. Selle asemel, et alustada oma vestlust sõnadega: „*Sa ütlesid midagi, mis pani mind muretsema…“,* proovige alustada oma vestlust sõnaga „mina“. Näiteks: „*Ma olen mures, sest kuulsin, et sinu klassikaaslane ütles, et klassi WhatsApp-grupis on sinust intiimset pilti jagatud.“*
- **Rahustage.** Veenduge, et poiss/tüdruk teab, et ta ei ole hädas. Andke neile teada, et te lihtsalt küsite küsimusi, sest olete nende pärast mures.
- **Olge kannatlik.** Pidage meeles, et see vestlus võib olla poisi või tüdruku jaoks väga hirmutav. Paljud vägivallatsejad ähvardavad sellega, mis juhtub, kui keegi saab küberväivallast teada. Nad võivad ähvardada jagada intiimseid pilte või muud isiklikku teavet oma sõprade või pereliikmetega või ähvardada füüsilise vägivallaga.

Pidage meeles, et paljud küberväivalla tunnused võivad olla ka märk muud liiki väivallast, kodustest või kooliprobleemidest või muudest traumeerivatest või stressirohketest sündmustest.

→ 4. peatükis, mis käsitleb küberväivallale reageerimist, käsitletakse seda, kuidas õpetajad saavad reageerida teavitustele ning milliseid samme tuleks astuda.

2.5 Õigusaktid

Vastavalt **ÜRO lapse õiguste konventsioonile** (CRC), millele on alla kirjutanud peaaegu kõik maailma riigid[24], peavad liikmesriigid kaitsma lapsi igasuguse seksuaalse ekspluateerimise ja seksuaalse kuritarvitamise eest. Artiklis 34 on sätestatud, et riik kaitseb lapsi seksuaalse ekspluateerimise ja kuritarvitamise, sealhulgas prostitutsiooni ja pornograafias osalemise eest, ning artikli 36 kohaselt on lapsel õigus kaitsele igasuguse ekspluateerimise eest, mis kahjustab lapse heaolu mis tahes aspekte. **Laste müüki, lasteprostitutsiooni ja lastepornograafiat käsitlevas vabatahtlikus protokollis**[25] on sätestatud laste täiendav kaitse selles osas.

2021. aastal lisati **üldkommentaar nr 25** laste õiguste kohta seoses digitaalse keskkonnaga. Konventsiooni 4 põhimõtet on kohandatud nii, et need hõlmaksid lapsi ja digitaalkeskkonda.[26]

1. **Mittediskrimineerimine:** tagada kõigile lastele võrdne ja tõhus juurdepääs digitaalkeskkonnale nende jaoks mõttekatel viisidel.
2. **Lapse parimad huvid:** kõik meetmed, mis on seotud digitaalse keskkonna pakkumise, reguleerimise, kujundamise, haldamise ja kasutamisega, peavad olema kooskõlas iga lapse parimate huvidega. See hõlmab kõigi laste õigusi, nende õigust otsida, saada ja edastada teavet, olla kaitstud kahju eest ja et nende seisukohti võetakse nõuetekohaselt arvesse, ning tagada lapse parimate huvide ja kohaldatud kriteeriumide hindamise läbipaistvus.
3. **Õigus elule, ellujäämisele ja arengule:** kõik asjakohased meetmed, mis tuleb võtta, et kaitsta lapsi nende õigust elule, ellujäämisele ja arengule ohustavate riskide eest. Sisu, kontakti, käitumise ja lepinguga seotud riskid hõlmavad muu hulgas vägivaldset ja seksuaalset sisu, küberagressiooni ja ahistamist, hasartmänge, ärakasutamist ja kuritarvitamist, sealhulgas seksuaalset ärakasutamist ja kuritarvitamist, ning enesetapu või eluohtliku tegevuse propageerimist või sellele õhutamist, sealhulgas kurjategijate või terroristlike või vägivaldsete ekstremistlike rühmituste poolt. Vanematele, hooldajatele, pedagoogidele ja muudele asjaomastele osalejatele tuleks anda nõuandeid ja neid koolitada digiseadmete asjakohase kasutamise kohta, võttes arvesse uuringuid digitehnoloogia mõju kohta laste arengule.
4. **Lapse seisukohtade austamine:** konsulteerida lastega ja tagada, et nende häält kuuldakse neid mõjutavates olukordades. Konsulteerida lastega asjakohaste seadusandlike, haldus- ja muude meetmete osas ning tagada, et nende seisukohti võetakse tõsiselt arvesse ning et laste osalemine ei tooks kaasa põhjendamatut järelevalvet või andmete kogumist, mis rikub nende õigust eraelu puutumatusele, mõtte- ja arvamusvabadusele.

Sarnaselt Euroopaga on Ühendkuningriigis olemas eriseadused, mille kohaselt on **alaealiste** (alla 18-aastaste) **seksuaalsete kujutiste loomine, omamine ja levitamine ebaseaduslik.** Noored, kes sellega tegelevad, võivad sattuda kohtu alla.

Kuigi Inglismaal, Walesis, Šotimaal ja Põhja-Iirimaal on kõik seadused erinevalt nimetatud, on need kõik väga sarnased ja sätestavad, *et „laste ebasündsate fotode või pseudofotode tegemine, valmistamine, pildistamise lubamine, levitamine, näitamine, levitamise eesmärgil omamine ja reklaamimine on nüüd kohaldatav ka siis, kui tegemist on 16 või 17*

[24] ÜRO lapse õiguste konventsioon (1989), kättesaadav aadressil: https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx Lapse õiguste konventsioonile on alla kirjutanud kõik liikmesriigid, välja arvatud Ameerika Ühendriigid.

[25] ÜRO vabatahtlik protokoll laste müügi, lasteprostitutsiooni ja lastepornograafia kohta, kättesaadav aadressil: https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/opsccrc.aspx.

[26] ÜRO lapse õiguste konventsioon: õldine kommentaar nr 25 (2021) laste õiguste kohta seoses digitaalse keskkonnaga. https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsqIkirKQZLK2M58RF%2f5F0vEG%2bcAAx34gC78FwvnmZXGFUl9nJBDpKR1dfKekJxW2w9nNryRsgArkTJgKelqeZwK9WXzMkZRZd37nLN1bFc2t

aasta vanuste laste fotodega“ . [27]

Põhja-Iirimaa on loonud ka strateegia „Kodu- ja seksuaalvägivalla peatamine Põhja-Iirimaal 2016“ *[Stopping Domestic and Sexual Violence in Northern Ireland 2016 Strategy]*, mis sisaldab seksuaalse väärkohtlemise ja vägivalla määratlust: „*igasugune käitumine (füüsiline, psühholoogiline, verbaalne, virtuaalne/online), mida tajutakse seksuaalse iseloomuga, mis on kontrolliv, sundiv, ekspluateeriv, kahjustav või soovimatu ja mida rakendatakse kellegi suhtes (sõltumata vanusest, etnilisest kuuluvusest, usutunnistusest, soost, soolisest identiteedist, seksuaalsest orientatsioonist või mis tahes puudest)“.*[28]

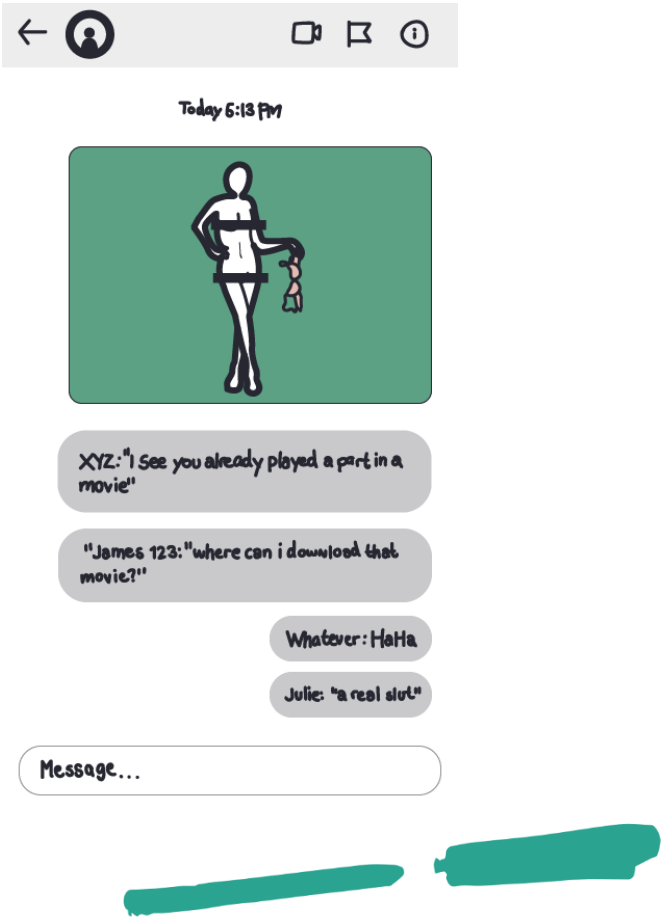

[27] Internet Watch Foundationi, Ühendkuningriigi laste seksuaalsest kuritarvitamisest teatamise telefoniliini veebisaidilt leitud teave: www.iwf.org.uk.

[28] Kodu- ja seksuaalvägivalla ja väärkohtlemise peatamise strateegia Põhja-Iirimaal 2016 *[Stopping Domestic and Sexual Violence in Northern Ireland 2016 Strategy]*, kättesaadav aadressil: https://www.justice-ni.gov.uk/sites/default/files/publications/doj/stopping-domestic-sexual-violence-ni.pdf.

2.6 Harjutused

Selles jaotises on õpetajatele ja noortele mõeldud harjutused tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla ja **selle äratundmise kohta**. Õpetajatele mõeldud harjutusi saab kasutada selle teema ja selle õpetamise teemalisel koolitusel. Noortele mõeldud harjutusi võivad õpetajad kasutada klassiruumis või muus keskkonnas noortele korraldatava tütarlaste-vastase vägivalla teemalise seminari ajal. See võib olla üks CYBERSAFE'I töötubadest, aga ka muud tüüpi töötuba või õppetund sel teemal. Nende harjutuste jaoks ei ole vaja Internetti ega digiseadmeid.

A. Harjutused õpetajatele

Harjutus A1: viktoriin - testige oma kübervägivallaalaseid teadmisi

Aeg: 15-20 min

Keskkond: grupp

Materjalid: Kahoot (vabatahtlik)

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: Lühike viktoriin, et kontrollida osalejate arusaamist 2. peatükist, sealhulgas sellest, mis on kübervägivald ja millised on neli peamist liiki.

Soovitame osalejate kaasamiseks teha viktoriin interaktiivse veebiplatvormi, näiteks *Kahooti* abil. Kui see ei ole võimalik, võib viktoriini läbi viia ka koolitaja, kes loeb küsimused ette ja osalejad kirjutavad oma vastused üles või tõstavad käsi. Et asi oleks lõbusam, võib rühma seejärel jagada kaheks meeskonnaks, kes võistlevad üksteise vastu. Kui rühmas tekib arutelu, andke osalejatele aega reageerimiseks ja oma ideede väljendamiseks.

Õiged vastused on rasvases kirjas.

1. Miks on oluline tegeleda tüdrukute vastu suunatud kübervägivallaga?
    a. See on kasvav ülemaailmne probleem
    b. Me peame tagama, et digitaalne avalik ruum oleks kõigile turvaline, juurdepääsetav ja võimestav koht.
    c. Kübervägivallal võib olla noortele pikaajaline kahjulik mõju
    d. Kõik eespool nimetatu

2. Palun valige kõige õigem kübervägivalla definitsioon:
    a. Kiusamine Internetis, mis toimub sotsiaalmeedias
    b. See on koondtermin kõigi vägivalla/ahistamise vormide jaoks, mis toimuvad digitaalsete seadmete kasutamisel
    c. See on väärkohtlemise vorm, mis toimub Internetis ja hõlmab kellegi isikliku sisu jagamist ilma tema nõusolekuta
    d. See on seksuaalne ahistamine, mis toimub digitaalsete seadmete kasutamisega

3. Kas seksuaalse kübervägivalla ohvri sugu on oluline?
    a. Ei, nii poistel kui ka tüdrukutel on võrdne risk sattuda kübervägivalla ohvriks

b. Jah, sest enamik kübervägivallast pannakse toime tüdrukute vastu.

c. Jah, kübervägivald juhtub ainult tüdrukutega

d. Jah, poistel on suurem tõenäosus sattuda kübervägivalla ohvriks

4. Kas vastab tõele, et kübervägivald toimub individuaalselt ja ei ole tavaliselt seotud võrguvälise käitumisega?

a) Jah, mis toimub Internetis, jääb ka Internetti. Noored on sageli liiga kartlikud, et sooritada sama väärkohtlemist isiklikult.

b) Ei, kübervägivald käib sageli käsikäes võrguväliste kogemustega.

5. Palun valige allolevast nimekirjast „soovimatu seksualiseerimisega" seotud käitumisviisid:

a. Seksuaalse iseloomuga „naljad"

b. Seksuaalse sisu avaldamisega ähvardamise kasutamine kellegi sundimiseks või väljapressimiseks („*sextortion*")

c. Ilma nõusolekuta tehtud seksuaalsed pildid („*creep shots*" või „*up-skirting*")

d. Isiku kujutiste seksuaalseks muutmiseks

e. Kõik eespool nimetatu

6. Täiskasvanu „võrgutab" alaealise Internetis, näidates huvi ja tehes komplimente, ning lõpuks manipuleerib alaealist tegema midagi seksuaalset. Seda protsessi nimetatakse:

a. Sextortion

b. Peibutamine

c. Sundimine

d. Ilma nõusolekuta jagamine

7. Tüdruk saadab seksuaalseid pilte endast mitmele poisile oma klassis. Nädal hiljem saab ta teada, et need pildid on avaldatud sotsiaalmeedias. Kas seda võib pidada „piltide ilma nõusolekuta jagamiseks"?

a. Ei, sest esialgu oli tüdruku enda valik jagada neid pilte nende poistega

b. Jah, sest keegi postitas pildid sotsiaalmeediasse ilma tüdruku nõusolekuta

8. Me teame, et sekstimine on riskantne ja võib viia kübervägivallani. Siiski ei soovita me noortel lõpetada sekstimist. Miks mitte?

a. Me peaksime! See on seksuaalkasvatuse oluline osa: lastele tuleks õpetada, et nad ei jagaks oma intiimseid fotosid

b. Kuna seksisõnumid võivad mängida lõbusat ja olulist rolli noorte sotsiaalses, emotsionaalses ja seksuaalses arengus

c. Sest riskid ei ole nii suured ja sekstimine jääb tavaliselt kahe inimese vahele

9. Palun valige allolevast nimekirjast tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla põhjused:

    a. **Perekonnas esinenud väärkohtlemine (perevägivalla juhtumid)**

    b. **Interneti poolt tagatud anonüümsus, mis võimaldab varjata isiku identiteeti**

    c. Halvad hinded koolis

    d. **Kättemaks pärast lahkuminekut**

10. Kas vastab tõele, et kübervägivald võib viia noorte enesetapuni?

    a. **Jah, see põhjustab väga tõsist emotsionaalset stressi, mis võib tõepoolest viia enesevigastuse või enesetapuni**

    b. Ei, see ei ole nii kahjulik kui päriselus toimuv „reaalne“ vägivald

Harjutus A2: Viktoriin - põhitüüpide sobitamine

Aeg: 15-20 min

Keskkond: grupp

Materjalid: Kahoot (vabatahtlik)

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: Lühike viktoriin, mille eesmärk on testida osalejate arusaamist neljast peamisest kübervägivalla tüübist, paludes neil sobitada juhtumeid vastava tüübiga.

Soovitame osalejate kaasamiseks teha viktoriin interaktiivse veebiplatvormi, näiteks Kahooti abil. Kui see ei ole võimalik, võib viktoriini läbi viia ka koolitaja, kes loeb küsimused ette ja osalejad kirjutavad oma vastused üles või tõstavad käsi. Et asi oleks lõbusam, võib rühma seejärel jagada kaheks meeskonnaks, kes võistlevad üksteise vastu. Kui rühmas tekib arutelu, andke osalejatele aega reageerimiseks ja oma ideede väljendamiseks.

Õiged vastused on rasvases kirjas.

1. Tüdruk käib väljas poisiga koolist, kes küsib pidevalt alasti pilte. Ta ei taha intiimseid fotosid jagada. Siis õnnestub poisil tüdrukust riiete vahetamise ajal kiiresti foto teha. Seejärel jagab ta seda oma klassikaaslastega.
    a. **See on seksuaalsete kujutiste ilma nõusolekuta jagamine. Poiss tegi ja jagas fotot ilma tüdruku nõusolekuta.**
    b. See olukord on näide teisest tüübist: ekspluateerimine, sundimine ja ähvardused. Poiss survestas teda, et ta jagaks alasti pilte.
    c. Poisi käitumine ei ole õige, kuid seda kübervägivallaks nimetada oleks liialdatud.
    d. Poisi käitumises ei ole midagi vägivaldset, sest poiss ja tüdruk olid suhtest, kui see juhtus!

2. Ühel sõbrannade seltskonnal oli suur tüli. Siis hakkasid mõned neist ühe tüdruku kohta kuulujutte levitama. Oma kooli Facebooki grupis hakkasid nad rääkima, et ta on seksinud paljude poistega.
    a. Ja mis siis, jutud on lihtsalt jutud. See ei ole kena, aga see on tüdrukute seas normaalne käitumine.
    b. See on seksualiseeritud kiusamise vorm. Need tüdrukud levitasid Internetis valesid, mis olid seksuaalse iseloomuga.
    c. Tegemist on soovimatu seksualiseerimisega, sest tüdrukut seksualiseeriti vastu tema tahtmist.

3. Tüdruk käis ühe koolipoisiga väljas. Pärast nende lahkuminekut hakkas tüdruk oma sõbrannadega tema intiimseid selfisid jagama ja nad naljatlesid tema peenise suuruse üle.
    a. See on seksuaalsete kujutiste ilma nõusolekuta jagamine. Poiss jagas neid pilte konfidentsiaalselt ja mitte sel eesmärgil.
    b. See ei olnud poisi poolt tark tegu, et ta neid selfisid üldse jagas. See on tema enda süü, et see juhtus, me ei peaks süüdistama tüdrukuid tema rumalate tegude eest.
    c. See on seksualiseeritud kiusamise vorm, sest tüdrukud teevad poisi kohta seksuaalseid, alandavaid nalju.

4. Tüdrukute pidžaamapeol jagas üks tüdruk, et ta võib olla tüdrukutest huvitatud. Järgmisel päeval teab sellest kogu kool ja sotsiaalmeedias levivad postitused tema kohta, kus teda nimetatakse „lesbiks“.

    a. See on seksualiseeritud kiusamise vorm. Tüdruk „paljastati“ Internetis vastu tema tahtmist ja teda alandati tema seksuaalsete eelistuste tõttu.

    b. See on soovimatu seksualiseerimine. Ta ei tahtnud kunagi, et kogu kool teaks tema seksuaalseid eelistusi, ta lihtsalt jagas seda teavet oma sõpradega!

    c. Kuigi see juhtum võis tüdrukut kahjustada, ei saa seda pidada seksuaalseks vägivallaks Internetis, sest tegemist ei ole seksuaalse kujutisega.

5. Tüdruk läheb oma poiss-sõbrast lahku. Poiss ütleb talle, et kui ta lahkub, jagab ta nende seksivideot tema vanematele ja kõigile koolis.

    a. See on rumalus, poiss ei jaga seda videot kunagi. Õiguslikud tagajärjed on tema jaoks liiga tõsised. Ta üritab lihtsalt oma suhet koos hoida!

    b. Tegemist on seksuaalsete kujutiste ilma nõusolekuta jagamisega, sest tüdruk ei ole nõus video jagamisega.

    c. Tegemist on ärakasutamise, sundimise ja ähvarduse juhtumiga. Poiss šantažeerib teda privaatse videoga.

    d. Poiss on endiselt temasse armunud. See ei ole õige, aga see on normaalne, et inimesed püüavad suhet jätkata, kui nad kedagi armastavad. Meil peaks olema rohkem mõistmist poisi suhtes.

6. Tüdruk postitab Internetis armsa foto lilledega. Keegi on fotot töödelnud ja muutnud lilled peenisteks ning hakanud seda siis levitama.

    a. See on seksualiseeritud kiusamine, sest pilt viib tüdruku kiusamiseni.

    b. See on soovimatu seksualiseerimine, sest tüdrukut seksualiseeritakse Internetis vastu tema tahtmist.

    c. Tegemist on seksuaalsete kujutiste nõusolekuta jagamisega, kuna pilti muudeti ilma tüdruku nõusolekuta.

7. Tüdruk hakkab ootamatult saama võõrastelt inimestelt palju sõnumeid „nokupiltidega“. Selgub, et keegi on loonud tema foto ja Facebooki nimega tutvumissaidil võltsprofiili.

    a. See on lihtsalt loll nali. Keegi ei ahista teda isiklikult. Ta võib need võõrad alati blokeerida.

    b. See on seksualiseeritud kiusamine. Keegi on end temaks kehastanud ja jaganud tema kontaktandmeid Internetis ilma nõusolekuta, et julgustada seksuaalset ahistamist.

    c. See on soovimatu seksualiseerimine. Ta ei kavatsenud kunagi ise sellel tutvumissaidil registreeruda ega küsinud neid pilte.

8. Tüdruk hakkas järsku pärast 4. klassi terviseprobleemide tõttu kaalus juurde võtma. Pärast tüli hakkas tema klassikaaslane levitama temast koledaid pilte, öeldes, et keegi ei taha temaga kunagi seksida.

    a. See on tavaline kiusamise vorm, kuid selles puudub seksuaalne element,

seega ei saa seda pidada seksuaalse kübervägivalla vormiks.

b. **See on seksualiseeritud kiusamine, mis hõlmab kehahäbistamist.**

c. Tegemist on seksuaalsete piltide nõusolekuta jagamisega, sest neid pilte levitati vastu tüdruku tahtmist.

Harjutus A3: Märkide ära tundmine

Aeg: 30 min

Situatsioon: väike grupp / individuaalselt

Materjalid: trükitud juhtumid (valikuline)

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: osalejad harjutavad Internetis esinevate seksuaalse vägivalla tunnuste tuvastamist ja seda, kuidas rääkida poisi või tüdrukuga, kui nad neid tunnuseid märkavad.

Seda harjutust võib teha väikestes rühmades. Iga rühm valib ühe juhtumi. Üks inimene loeb juhtumi ette ja rühm arutab allpool esitatud küsimust (1) ning teeb seejärel rollimängu (2). Kui kõik rühmad on lõpetanud, arutatakse kogemusi täiskogul.

1. **Milliseid märke võiks alljärgnevatel juhtudel ära tunda?**
2. Kui märgid on murettekitavad, peate tüdruku või poisiga rääkima. **Näidake lühikese rollimänguga, kuidas te lapsega räägiksite ja milliseid küsimusi talle esitaksite**. (Üks inimene rühmas mängib tüdrukut/poissi, teine inimene õpetajat. Ülejäänud rühm vaatab ja annab tagasisidet).

Emma juhtum

Emma on 14-aastane tüdruk. Ta on Hansiga paar kuud väljas käinud. Hans on temast 2 aastat vanem ja käib samas koolis. Mõlemad on alati olnud akadeemiliselt ja sotsiaalselt edukad ja aktiivsed. Äkki muudab Emma järsult oma välimust. Ta lõikab oma paksud pikad blondid juuksed ära, värvib need tumedaks ja tavapäraste kleitide asemel hakkab ta kandma ülisuuri poisilikke riideid. Ta hakkab vältima oma tavapäraseid sõpru, teda ei ole Hansiga koos nähtud ja ta hoidub enamasti üksinda. Klassis on ta vaikne, kergesti nutma puhkev ja väldib igasugust kontakti õpetajate ja klassikaaslastega. Üks tema klassikaaslastest räägib, et ta kustutas kõik oma sotsiaalmeediakontod, kus ta tavaliselt väga aktiivne oli.

Liisa juhtum

Liisa on aktiivne 16-aastane tüdruk, kes teeb väga palju sporti nii sise- kui ka välitingimustes. Ta on viimase nelja aasta jooksul osalenud erinevate spordialade, sealhulgas ujumise rühmatreeningutel ja olnud erinevatel võistlustel üsna edukas. Viimase paari kuu jooksul on ta ujumistreeningud vahele jätnud. Tema spordiõpetaja on ka märganud, et isegi siseruumides toimuvatel tegevustel kannab Liisa alati pikkade varrukatega toppe. Kui tüdrukult selle kohta küsiti, vastas ta lihtsalt, et tal hakkab kergesti külm, kuigi on kevad. Lisaks sellele on treener märganud, et ta on alati viimane, kes tundi tuleb ja ka viimane, kes riietusruumist lahkub. Tundub, et ta on ka kaalust alla võtnud ja üks tema sõpradest on öelnud spordiõpetajale, et ta kahtlustab, et Liisa käib pärast lõunapausi tualetis oksendamas.

Tomi juhtum

Tom on 15-aastane kümnenda klassi õpilane, kelle võime suhelda kaaslaste ja koolipersonaliga on piiratud. Tom on verbaalselt agressiivne, ignoreerib õpetajate märkusi ja näib olevat teadmatuses sellest, kuidas tema eakaaslased tegevust või märkusi tajuvad. Tomi verbaalne agressiivsus ja tema kiusamiskäitumine püsib või isegi eskaleerub. Õpetaja on rääkinud Tomi emaga ja emal on Tomi puhul samad mured. Üks tema klassikaaslastest näitab teile sõnumeid, mida Tom on klassi WhatsAppi grupis postitanud. Need on väga negatiivsed, agressiivsed ja tüdrukute suhtes alandavad.

Ravi juhtum

Ravi on poiss (16), kes on alati olnud koolis väga vaikne ja omaette. Ta on pärit vaesest perest ja tema vanemad on lahutatud. Mõni nädal tagasi tema käitumine muutus. Ta hakkab pärast kooli suhtlema kõrgemas klassis käivate poiste kambaga. Ta kannab „lahedamaid“ riideid ja tal on äkki kallis telefon. Tunnivaheajal kuuled teda oma uuest sõbrast rääkimas ja pärast kooli ootab teda kooli ees kallis auto.

Seda harjutust võib teha ka individuaalselt. Seejärel tuleb juhtumid välja trükkida ja jagada osalejatele. Nad joonivad alla varajased märgid (küsimus 1) ja kirjutavad üles oma vastused küsimusele 2, mida seejärel arutatakse kõigiga koos.

Harjutus A3: Märkide ära tundmine

Aeg: 30 min

Situatsioon: väike grupp / individuaalselt

Materjalid: trükitud juhtumid (valikuline)

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: see harjutus võimaldab osalejatel arutleda ja harjutada kübervägivalla tunnuste mõistmist ning seda, kuidas läheneda noortele, kui märgid ilmnevad.

Igas rühmas loeb keegi ette ühe järgmistest väidetest ja osalejad püüavad neid ette kujutada reaalses klassiruumis koos noortega, kellel võivad olla sarnased käitumismärgid. Pärast avalduse lugemist mõelge või arutlege võimalike lahenduste, lasteni jõudmise viiside või võimalike järgmiste sammude üle.

A. Nii kaua kui te Carlat teate, on ta alati olnud koolis suurepärane õpilane. Järsku mõistate, et ta on kõigi esseede ja projektidega hilinenud ja tema vabandused on väga lapsikud, mis ei ole talle omane. Kuidas **talle lähenete**?

B. Johan ja Barbara olid aastaid parimad sõbrad, lahutamatud nii klassis kui ka väljaspool seda. Järsku palub Barbara, et lubaksite tal teise laua taha istuda, kaugele Johanist. **Millist lähenemist kasutate ja millise õpilase juurde lähete esimesena? Miks?**

C. Becky vanemad helistavad teile ühel päeval, et küsida tema tulemuste kohta koolis ja jagada teiega muutusi, mida nad on tema käitumises märganud, ning soovivad, et te annaksite infot tema koolielu kohta. Olete näinud, et ta räägib intensiivselt mõne tüdrukuga, kuid lõpetab rääkimise kohe, kui teie või mõni teine õpetaja möödub. Mis on teie esimene mõte selle süüdlasliku käitumise kohta? Kuidas te edasi tegutsete?

B. Harjutused noortele

Harjutus B1: Varajaste tunnuste äratundmine

Aeg: 15 min

Situatsioon: kaks rühma

Materjalid: iseliimuvad märkmepaberid, pliiatsid, tahvel.

Sihtrühm: noored

Eesmärk: õpilased harjutavad seksuaalse kübervägivalla tunnuste mõistmist ja tuvastamist.

1. rühm peab kirjutama märkmepaberitele tegeliku elu vägivalla tunnused ja 2. rühm peab kirjutama märkmepaberitele kübervägivalla tunnused. Nad saavad 10 minutit aega, et välja mõelda nii palju erinevaid märke, kui nad suudavad. Kui mõlemad rühmad on lõpetanud, panevad nad oma märkmed tahvlile. Tehke kolm veergu pealkirjadega **„päriselu vägivald"**, „**Internetis esinev vägivald“** ja **„mõlemad“**.

Harjutus B2: Manipuleerimine

Aeg: 20 min

Situatsioon: väikesed rühmad

Materjalid: puuduvad

Sihtrühm: noored

Eesmärk: õpilased õpivad mõistma, mis on manipulatsioon ja arutavad väikestes gruppides, kuidas seda ära tunda. Selle harjutuse eesmärk on aidata noortel panna oma sõnadesse, mis on nende arvates manipulatsioon. See on oluline, sest ohvrid ei saa sageli aru, et nendega manipuleeritakse või neid kasutatakse ära.

Paluge igal rühmal arutleda järgmise kolme küsimuse üle:

1. Sõnasta oma sõnadega, mida sinu arvates tähendab **manipuleerimine.**
2. Arutlege manipuleerimise **ohumärke** - kuidas saab keegi aru, kas temaga manipuleeritakse?
3. Mida teeksid, kui sina või sinu sõber on manipuleerivas suhtes?

Kui kõik rühmad on lõpetanud, jagatakse kõikide rühmade järeldusi kõigiga.

Järgnev teave võib olla õpetajale kasulik arutelu suunamiseks:

1. *Määratlege manipuleerimine*

   Manipuleerimine on kahjuliku mõju avaldamine teistele. Manipuleerija püüab luua tasakaalustamata võimu ja kasutada teist inimest ära, et saada võimu, kontrolli, eeliseid ja/või privileege teise inimese arvelt. Manipuleerimine esineb paljudes kübervägivalla vormides, eriti kui tegemist on ärakasutamise, sundimise ja ähvardamisega. Sageli juhtub, et kübervägivalla ohvrid ei näe end ohvrina. Nad ei pruugi aru saada, et neid kasutatakse ära või sunnitakse, sest kurjategija võib manipuleerida neid arvama, et see,

kuidas neid koheldakse, on normaalne või et nad on romantilises suhtes. Kui ohver on tegelenud seksuaaltegevusega, võib see panna teda uskuma, et ta ise kontrollis olukorda, et ta otsustas neid asju teha, ja ta **võib ennast süüdistada**.

2. Manipulatsiooni hoiatusmärgid

   Näide hoiatusmärgist:

- Tunne, et sind survestatakse või kontrollitakse
- Endas kahtlemine
- Teise inimese kartmine
- Tunne, et sind sunnitakse tegema midagi, mida sa ei taha teha
- Süü tundmine
- Tunned tihti end teise inimese eest vastutavana
- Teine inimene väänab sinu sõnu
- Nad panevad sind tundma, nagu oleksid sa midagi valesti teinud
- Nad teavad sinu nõrkusi ja kuidas neid ära kasutada
- Alandavad sind ja teevad sinu nõrkuste üle nalja - julm huumorimeel
- Nad kasutavad sinu ebakindlust sinu vastu
- Nad veenavad sind loobuma millestki sinu jaoks olulisest, et muuta sind neist rohkem sõltuvaks
- Mõistab sind hukka, naeruvääristab ja tõrjub avalikult

3. Mida teeksid, kui sina või sinu sõber on manipuleerivas suhtes?

   Ettepanekud:

- Küsi abi
- Kuula
- Usu
- Toeta
- Püüa lõpetada kontakt ära kasutajaga
- Leia rohkem infot oma piirkonna tugiteenuste kohta
- Võib-olla on vaja koostada turvaplaan
- Kogu tõendeid, näiteks ekraanipilte sõnumitest
- Uuri välja, kellele saad sellest teatada
- Palu neil rääkida kellegagi, keda nad usaldavad
- Ütle neile, et see ei ole nende süü

Kolmandas peatükis käsitleme üksikasjalikumalt seda, mida noored saavad teha, et reageerida kübervägivallale.

Harjutus B3: Mida jagad Internetis?

Aeg: 5-10 min

Situatsioon: individuaalselt

Materjalid: puuduvad

Sihtrühm: noored

Eesmärk: õpilased õpivad mõistma, kui kergesti võib üks pilt sotsiaalmeedias jõuda tuhandete inimesteni

Selgitage järgmist lugu:

Marial on Instagramis 476 jälgijat. Tema klassivend Jonathan häkib tema telefoni ja postitab temast muudetud pildi, kus tundub, et ta on alasti. Pilt levib kulutulena. Iga teine inimene, kes seda näeb, jagab seda. Kahe tunni jooksul on pilti näinud üle 56 000 inimese.

Nüüd paluge õpilastel see oma sotsiaalmeediakonto jaoks välja arvutada. Kui palju sõpru/jälgijaid neil on? Nüüd oletage, et keskmiselt on kõigil nende sõpradel/jälgijatel umbes sama palju sõpru/jälgijaid. Kui iga teine inimene jagaks teie pilti edasi ja iga teine nende sõpradest jagaks seda edasi - **kui palju inimesi näeks pilti?**

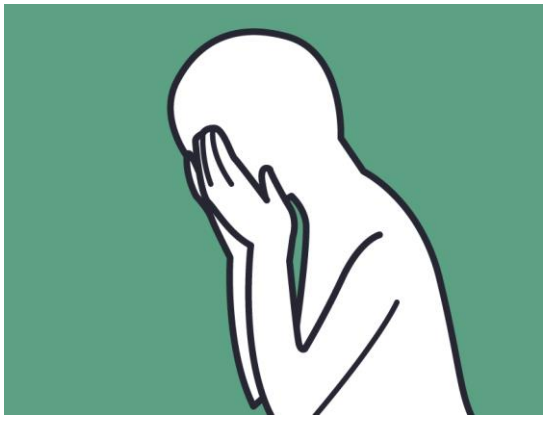

3. Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla ennetamine

Selles peatükis käsitletakse kübervägivalla ennetamise tähtsust ja selgitatakse, milline pikaajaline mõju võib olla kübervägivallal kõigile asjaosalistele. Käsitletakse praktilisi samme, mida nii noored kui ka õpetajad saavad astuda, et **kaitsta end ja teisi Internetis toimuva kahju eest ning minimeerida riske**.

Suurem teadlikkus võib viia käitumise muutumiseni. Kui noored mõistavad, mis on tüdrukute vastu suunatud kübervägivald, millist kahju see ohvrile võib põhjustada ja millised õiguslikud tagajärjed võivad toimepanija suhtes kehtida, siis on vähem tõenäoline, et nad jagavad mõtlematult oma või kellegi teise pilte. Kui noored teavad, milliseid lihtsaid samme nad saavad astuda, et takistada teisi nende veebisisu nägemast, kasutamast või kommenteerimast ilma nende nõusolekuta, on paljud kübervägivalla juhtumid välditavad.

Selles peatükis käsitletakse ennetustegevust erinevatest vaatenurkadest: (potentsiaalse) ohvri, kurjategija ja kõrvalseisja vaatenurkadest. Antakse nõuandeid selle kohta, mida noored saavad teha, et kaitsta end kübervägivalla eest, aga ka selle kohta, miks ja kuidas nad peaksid teisi kübervägivalla eest kaitsma ning miks neil on kohustus teiste eest välja astuda, rääkida ja toetada klassikaaslast, kes on kübervägivalla sihtmärk.

Selle peatüki tekstikastid sisaldavad praktilisi nõuandeid, mida saab kasutada ennetavate sõnumite ja meetmete edastamisel noortele klassis. Need vastavad CYBERSAFEI internetitööriistas esitatud nõuannetele.

Peatüki õpieesmärgid

Peamine eesmärk:

Anda õpetajatele teadmisi, näpunäiteid ja praktilisi vahendeid, et ennetada tüdrukute vastu suunatud kübervägivalda koolis ja käsitleda seda teemat noorte seas klassiruumis või muus keskkonnas, et edendada turvalist ja vastutustundlikku käitumist Internetis.

Pärast selle õppekava kasutamist õpetajad:

- mõistavad tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla põhjuseid, emotsionaalset mõju ja muid võimalikke tagajärgi kõigile kübervägivallaga seotud osapooltele.
- oskavad ära tunda, reflekteerida, käsitleda ja vaidlustada ohvrite süüdistamise mustreid ja stereotüüpseid oletusi soorollide kohta.
- oskavad õpetada noortele, kuidas kaitsta ennast ja teisi Internetis.
- teavad, kuidas luua turvaline keskkond, mis on eeltingimus tõhusa teadlikkuse tõstmise (ennetamise) seminari läbiviimiseks seksuaalse kübervägivalla teemal.

3.1 Tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla tagajärgede mõistmine

Nii õpetajatel kui ka noortel on oluline mõista, millised tagajärjed võivad olla tüdrukute vastu suunatud kübervägivallal ohvrile, vägivallatsejale ja kõrvalseisjale. Kui noored mõistavad, millised laastavad tagajärjed võivad kübervägivallal olla ohvrile ning millised on võimalikud õiguslikud tagajärjed vägivallatseja või (osaleva) kõrvalseisja jaoks - millest nad sageli ei ole teadlikud -, võib see **ennetada nende osalemist** kahjulikus käitumises ja julgustada neid võtma meetmeid **enda ja teiste kaitsmiseks** ja/või **ohvri toetamiseks,** kui neil on selleks võimalus. Õpetajad on motiveeritumad suurendama teadlikkust ja ennetama kübervägivalda, avastama varajasi märke ning reageerima kiiresti ja tundlikult avalikustamisele, teadetele või juhtumitele, kui neil on põhjalikum arusaam võimalikest tagajärgedest.

Mõju noorte heaolule

Kübervägivalla ohvrid kogevad sageli avalikku alandamist, kiusamist, häbistamist, süüdistamist ja häbimärgistamist. Sellel võib olla märkimisväärne emotsionaalne mõju nii lühi- kui ka pikaajaliselt, sealhulgas:

- Vähenenud enesehinnang
- Hirm, ärevus, stress
- Süütunne ja häbi
- Antisotsiaalne käitumine
- Trauma (ja uuesti traumeerimine), vaimse tervise probleemid, depressioon
- Enesevigastus või enesetapp

Leviku viiruslik iseloom võimendab kübervägivalla mõju. See, mis kunagi oli eraasi, võib nüüd Interneti kaudu koheselt levida miljonite teiste inimesteni. Pilt või video võib jääda Internetti igaveseks, mis võib viia **uuesti ohvriks langemiseni**: oht, et kuritarvitavat sisu jagatakse Internetis pärast esialgset intsidenti uuesti.

Kuigi kübervägivalla kogemine on isikuti erinev, on oluline tunnistada, et kübervägivald on **sama kahjulik kui vägivald väljaspool** võrgukeskkonda. Kuigi füüsilist kahju tavaliselt ei tekitata, jõuab kübervägivald laiema publikuni, jääb sageli karistamata ja tõendid jäävad veebis igavesti alles. Lisaks on võrgus toimuva vägivalla eest raskem põgeneda või varjuda. See ei ole ajaliselt ja ruumiliselt piiratud (näiteks koolikeskkonnaga), vaid võib ohvrile järgneda kõikjale, koju, voodisse, kogu päevaks ja ööseks.

Kübervägivald võib viia ka selleni, et tüdrukud ja poisid vähendavad või lõpetavad Interneti või sotsiaalmeedia kasutamise. **Noorte väljatõrjumine võrguruumist muudab nad võimetuks,** eriti kuna juurdepääs digitaalsele maailmale on üha olulisem ühiskonnas osalemiseks, kuna see võimaldab juurdepääsu erinevatele avalikele teenustele, haridusele, karjäärivõimalustele, poliitilisele osalemisele jne. Tõrjutus või ise eemale hoidmine kahjustab noorte võimet olla nähtav ja kuuldav.[29]

Lisaks on oluline mõista, et kübervägivallal võib olla kahjulik emotsionaalne mõju ka **inimestele, kes on selle tunnistajaks**, ja isegi inimestele, kes seda aktiivselt kasutavad, või vägivallatsejatele endile.

Kübervägivalla ohvriks langenud noortel on **suurem tõenäosus langeda uuesti ohvriks** või **hakata ise kuriteo toimepanijaks**. Seetõttu on veelgi olulisem leida viise, kuidas katkestada see ring, ennetades kübervägivalla toimumist ja ennetades kübervägivalla olukordade jätkumist ja süvenemist.

[29] Plan International 2020: https://plan-international.org/publications/freetobeonline

Õiguslikud tagajärjed

Mõned kübervägivallaaktid on vastuolus seadusega ja neil võivad olla õiguslikud tagajärjed kõigile asjaosalistele. Kogu Euroopas on **alaealiste** (alla 18-aastaste) **seksuaalsete kujutiste loomine, omamine ja levitamine ebaseaduslik.** Noored, kes sellega tegelevad, võivad sattuda kohtu alla. Mõnes riigis võib see viia isegi seksuaalkurjategijana registreerimiseni. Tegelikkuses seda siiski alati ei juhtu. Üha enam tunnistatakse, et lapsi, kes on ohvrid, ei tohiks kriminaliseerida ise loodud alastioleku kujutiste eest ning noored ei tohiks sattuda eluaegsesse karistusregistrisse, kui nad on toime pannud kergemaid seksuaalkuritegusid Internetis. Enamikus ELi riikides antakse noortele hoiatus ainult siis, kui nad on alla 18-aastased ja jagavad vabatahtlikult alastipilte. Politseil ja prokuröridel peaksid olema konkreetsed suunised, kuidas reageerida alaealistega seotud kübervägivalla juhtumitele, ja neid tuleks järgida, kuid paljudes ELi riikides ei ole see veel nii.

Sellegipoolest on oluline õpetada noortele, et seksuaalse sisu jagamisel **on alati õiguslikud riskid.** Eriti siis, kui tegemist on **ilma nõusolekuta jagamise, väljapressimise, sundimise või (veebipõhise) jälitamisega**, ei saa välistada süüdistuse esitamist ja hilisemat kriminaalkorras süüdimõistmist.

Noortele edastatavad praktilised nõuanded ning ennetavad sõnumid ja meetmed, mis on seotud kübervägivalla emotsionaalse mõju ja võimalike õiguslike tagajärgedega, hõlmavad järgmist:

Mõtle enne oma pildi jagamist - *miks pead ennast kaitsma*

Enne kui jagad või postitad enda kohta sisu, kaalu järgmisi asju:

- Seda võivad näha inimesed, keda sa ei taha, et nad seda näeksid.
- See võib **jääda igavesti veebi.**
- Sellel võib olla märkimisväärne ja eluaegne **emotsionaalne mõju.**
- Sinu mainet kahjustav veebisisu võib **tulevikus** kaasa tuua negatiivseid tagajärgi, näiteks kui püüad tööd leida.

Seega võta samme, et kaitsta oma eraelu puutumatust Internetis *(vt punkt 3.2)* ning kasuta Internetti turvaliselt ja vastutustundlikult.

*Mõista, et kübervägivalla ohvriks langemine **võib juhtuda igaühega,** isegi kui sa astud samme selle ennetamiseks. Kui see juhtub, tea, et sa ei ole süüdi!*

Mõtle enne tegutsemist - *miks sa ei tohiks teistele Internetis kahju tekitada*

Kuigi kellegi kiusamine või pildi edastamine võib tunduda naljakas ja süütu, võib kellegi intiimse pildi või video jagamine, kellegi ärakasutamine või sundimine, kiusamine või seksualiseerimine Internetis olla väga negatiivsete tagajärgedega nii selle isiku kui ka sinu enda jaoks.

- See inimene võib tunda end hirmul, süüdi, alandatuna ja lootusetuna. Sündmus võib olla **traumeeriv** ja ohvrile võivad tekkida vaimse tervise probleemid, nagu hüpervalvsus, mälukaotus, raskused usalduse ja suhetega ning depressioon. See võib viia isegi enesevigastuse ja enesetapuni.
- Pilt, video või kommentaarid **võivad jääda Internetti igaveseks** ning ohver võib kogeda kiusamist või ahistamist pikka aega. Tal võib olla tulevikus isegi raskusi töökoha leidmisega.

- Seksuaalsete või **alandavate märkuste** tegemine võib inimesi haavata ja alandada ning kahjustada nende **mainet**. Sellel võib olla ka pikaajaline mõju.
- Kübervägivald põhjustab eluaegset kahju. See on oluline, **isegi kui sa ei tunne isikut**. Keegi ei vääri seda!
- Mõtle ka **tagajärgedele enda jaoks**: alaealiste alasti piltide jagamine, kellegi ärakasutamine või sundimine, kellegi sülearvuti häkkimine ja kellegi maine rikkumine võivad kõik olla ebaseaduslikud. Sa võid sattuda kriminaalkorras karistusregistrisse.
- Kübervägivallas osalemine, näiteks „lihtsalt" sõprade poolt grupis jagatava **intiimse pildi edastamine** võib tunduda süütu. Kuid see muudab sind siiski kurjategijaks ja võib sinu jaoks kaasa tuua ka tõsiseid õiguslikke tagajärgi.

Kui sõber kogeb ärakasutamist, sundimist või ähvardusi

Kui sinu sõber või klassikaaslane kogeb Internetis vägivalda ärakasutamise, sunni või ähvarduste näol, on oluline, et sa oleksid mõistev ja näitaksid seda välja. Pea meeles, et:

- Ohvrid ei pruugi end ohvrina näha (näiteks kui nad on algselt nõustunud seksuaalsetes toimingutes osalemisega), nad võivad tunda, et see on nende enda süü. Kuid ärakasutajad sunnivad ohvreid sageli tegema asju, mida nad ei taha. **See ei olnud nende enda valik ja nad ei ole süüdi**.
- Ohvritel on sageli raske oma ekspluateerijast lahkuda, sest nad võivad teda **armastada** või teda **karta.**
- Ähvardused ja väljapressimine võivad olla väga hirmutavad ja hoida ohvrit ekspluateerivas suhtes, sest nad **kardavad** tagajärgi.
- Mõnikord julgustavad ekspluateerijad oma ohvreid tarvitama **alkoholi või narkootikume** või osalema kuritegelikus tegevuses.

Õpetaja roll

On oluline, et õpetajad käsitleksid alati selgesõnaliselt emotsionaalset mõju ja õiguslikke tagajärgi, mida kübervägivald võib kõigile asjaosalistele avaldada, kui nad seda teemat õpetavad. Noored ei ole sageli teadlikud sellest, millist kahju võib mõnikord näiliselt lihtne tegevus teistele tekitada, mis on osaliselt tingitud asjaolust, et veebis suhtlemisel ei ole võimalik teise inimese reaktsiooni otseselt näha ega märgata. Samuti ei pruugi nad teadvustada, et näiliselt väikesed teod, nagu näiteks alasti pildi edastamine, võivad olla neile kahjulikud ja mõnel juhul omada isegi eluaegseid tagajärgi.

Emotsionaalsete ja õiguslike tagajärgede selgitamine, eriti kasutades (tegeliku elu) juhtumite lugusid, annab õpilastele võimaluse mõista ja kaasa tunda ohvrile. CYBERSAFEI veebitööriista sisu ja selle peatüki lõpus olevad harjutused pakuvad selliseid juhtumilugusid.

3.2 Mida noored saavad teha, et ennetada kübervägivalda

On mitmeid asju, mida noored saavad teha, et kaitsta end ja oma eakaaslasi kübervägivalla eest. See hõlmab sammude astumist, et kaitsta enda ja teiste privaatsust Internetis. Noored ei tea sageli, millised võimalused neil on, või ei ole teadlikud nende kasutamise tähtsusest. Õpetajana on teil oluline roll tõsta teadlikkust sammudest, mida noored saavad

astuda, et kasutada Internetti turvaliselt ja vastutustundlikult, selgitades, kuidas ja miks nad peaksid end ja teisi veebikahjude eest kaitsma, ning olles heaks eeskujuks.

Oma eraelu puutumatuse kaitsmine Internetis

Pilte, videosid ja/või isiklikke andmeid, mida noored jagavad Internetis, sotsiaalmeedia või muude kanalite kaudu, võivad teised kasutada, jagada või kommenteerida ilma nende loata või ilma, et nad sellest teaksid. Materjali võidakse kasutada nende häbistamiseks, kiusamiseks, ähvardamiseks, sundimiseks või seksualiseerimiseks. Noored saavad teha mitmeid asju, et kaitsta oma eraelu puutumatust Internetis:

- Kaitsta oma seadmeid, sotsiaalmeedia kontosid ja rakendusi paroolide, viirusetõrje ja privaatsusseadetega, et teised inimesed ei saaks nende sisule ligi, seda kasutada ega näha.
- Teadlikkus piltide, videode ja/või isikuandmete jagamise riskidest. See võib jääda Internetti igavesti, seda võivad näha ja jagada inimesed, keda te ei tunne, ning isegi kui see ei ole praegu kahjulik, võivad teised seda tulevikus kahjulikult kasutada.
- Vältida kontakte „võõraste“ inimestega Internetis (inimesed, keda nad ei tunne päriselus), sest kunagi ei tea, kes see inimene on ja millised on tema kavatsused, ning kasutada olemasolevaid veebipõhiseid vahendeid, et blokeerida, vaigistada või teatada nendest inimestest.

Interneti-privaatsuse kaitsmisega seotud praktilised nõuanded, mida saab noortele edastada, hõlmavad järgmist:

Privaatsuse kaitsmine Internetis

- Ära kunagi unusta oma sülearvutist, e-posti või muudest kontodest välja logida, eriti kui jätad oma sülearvuti, arvuti või telefoni järelevalveta.
- Paigalda viirusetõrje ja tulemüürid.
- Hoia oma paroole turvaliselt, vali need hoolikalt ja ära jaga neid kellegagi ega kirjuta neid üles.
- Kasuta alati PIN-koodi või lukusta oma telefon muul viisil. Ära lase teistel oma telefoni kasutada või sirvida.
  - Ole ettevaatlik, mida Internetis jagad. See võib jääda Internetti igavesti ja seda võidakse hiljem kasutada sinu kahjustamiseks. Kõiki isikuandmeid võib keegi muuta või kasutada sinuks olemise teesklemiseks.
- Kasuta sotsiaalmeedias privaatsusseadeid, et sind ei oleks lihtne leida, et võõrad inimesed ei saaks sinuga sõbruneda, sinuga ühendust võtta ega sinu kontodele ligi pääseda ning et su profiil oleks seatud „privaatseks“, nii et inimesed, kellega sa ei ole seotud, ei saaks näha sinu veebitegevust, isikuandmeid ega sõpru.
  - Kui oled seksisõnumeid saatnud, kustuta oma seadmetest kõik pildid või videod, et teised ei saaks neid näha ega jagada.
- Kasuta oma nutitelefoni seadeid, et tehtud pilte ei salvestataks automaatselt pilve.

Pea meeles: kui sa ei taha, et su vanaema seda näeks, siis ära postita seda!

Enda kaitsmine nelja peamise kübervägivalla liigi eest

Erinevate kübervägivalla liikide ennetamiseks on vaja erinevaid meetmeid. Alljärgnevas tekstikastis antakse ülevaade konkreetsematest meetmetest, mida noored saavad kasutada, et kaitsta end nelja peamise kübervägivalla liigi eest.

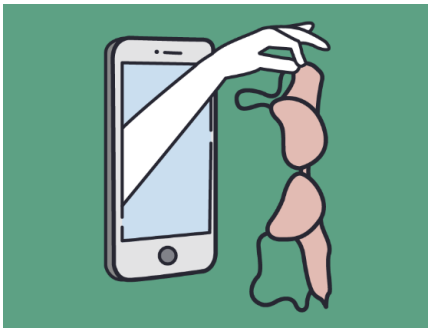

1. Intiimsete piltide/videode nõusolekuta jagamine: kaitse ennast

Mõtle hoolikalt enne kui jagad oma alastipilti!

Sextimine võib olla lõbus, kuid mõista alati, et see on ka **riskantne.** Kui oled pildi saatnud, ei ole sul selle üle enam mingit kontrolli. Alati on oht, et inimene, kellega sa seda jagad, teeb pildiga midagi sellist, mida sa ei taha. Seega mõtle alati hoolikalt: *kas ma tõesti tahan seda teha?*

- Ära kunagi jaga oma pilti, kui sa ei ole selles kindel või tunned survet.
- Mõista, et alaealise seksuaalse pildi jagamine, isegi kui see on sinu enda pilt, võib olla **ebaseaduslik.**

Kuidas ma saan ennast kaitsta?

- Tee seda ainult inimesega, keda **usaldad.**
- Lepi teise isikuga kokku, et ta ei levita pilte või kustutab need pärast vestlust.
- Veendu, et sa ei ole pildil nii, et teised võiksid sind ära tunda.

2. Ekspluateerimine, sundimine ja ähvardused: kaitse ennast.

- Kui keegi teeb sulle kingitusi ja pöörab sulle tähelepanu, on see tema enda valik. **See ei tähenda, et sa oled kohustatud midagi vastu andma**.
- Ära kunagi sõbrune, võta vastu sõnumeid ega jaga (intiimseid) pilte Internetis **inimestega, keda sa reaalses elus ei tunne**.
- Mõtle hoolikalt, enne kui jagad oma alastipilti kellegagi. Mõista, et annad teisele inimesele kontrolli oma pildi üle, seega on alati oht, et ta teeb sellega midagi sellist, mida sa ei taha. Inimest, kes sind alandab, ähvardab või avaldab sulle survet, **ei saa kunagi usaldada**.
- Ole teadlik **varajastest peibutamise tunnustest** *(vt punkt 2.2)*.
- Peibutamine on see, kui keegi (eakaaslane või täiskasvanu) loob sinuga suhte (veebis või väljaspool Internetti) ja siis petab või survestab sind, et sa teeksid midagi seksuaalset. See on ekspluateerimise vorm ja ebaseaduslik!

Lõpeta igasugune kontakt selle inimesega kohe, kui hakkad end ebamugavalt tundma, ja küsi kelleltki abi või nõu, enne kui olukord muutub hullemaks.

3. Seksualiseeritud kiusamine: kaitse ennast

- Kohanda sotsiaalmeedias oma privaatsusseadeid: veendu näiteks, et võõrad inimesed ei saaks sinu postitusi näha ega kommenteerida. *(vt ka tekstikast „Privaatsuse kaitsmine Internetis“, lk 36).*
- **Mõtle enne pildi või video jagamist see hoolikalt läbi**
  Kui oled pildi saatnud, ei ole sul selle üle enam mingit kontrolli. Alati on oht, et inimene, kellega sa seda jagad, teeb pildiga midagi sellist, mida sa ei soovi. Seega mõtle alati hoolikalt: *kas ma tõesti tahan seda teha?*
- Ära kunagi jaga oma pilti, kui sa ei ole selles kindel või tunned survet.
- Mõista, et alaealise seksuaalse pildi jagamine, isegi kui see on sinu enda pilt, võib olla **ebaseaduslik.**
- Astuge samme seksualiseeritud kiusamise varajaste märkide korral, et vältida kiusamise süvenemist, näiteks **blokeerides ja teatades** inimestest, kes teevad ebasõbralikke või seksuaalseid kommentaare sinu pildi või video kohta või teevad seksuaalseid lähenemisi ilma sinu nõusolekuta või saadavad sulle seksuaalset sisu, mida sa ei soovi näha.

4. Soovimatu seksualiseerimine: kaitse ennast

- Kohanda oma privaatsusseadeid sotsiaalmeedias: veendu näiteks, et võõrad inimesed ei saa sinu postitusi näha ega kommenteerida.
- Ära kunagi sõbrune, võta vastu sõnumeid ega jaga (intiimseid) pilte Internetis inimestega, keda sa reaalses elus ei tunne.
- **Mõtle hoolikalt, enne kui jagad oma pilti või videot**
  Kui oled pildi saatnud, ei ole sul selle üle enam mingit kontrolli. Alati on oht, et inimene, kellega sa seda jagad, teeb pildiga midagi sellist, mida sa ei soovi. Seega mõtle alati hoolikalt: *kas ma tõesti tahan seda teha?*
- Ära kunagi jaga oma pilti, kui sa ei ole selles kindel või tunned survet.
- Mõista, et alaealise seksuaalse pildi jagamine, isegi kui see on sinu enda pilt, võib olla **ebaseaduslik.**

Kaaslaste kaitsmine

On oluline, et noored õpiksid, kuidas end Internetis kaitsta. Sama oluline on teada, mida teha, et kaitsta teisi Internetis aset leidva kahju eest. On mitmeid asju, mida noored saavad teha, et vältida oma eakaaslaste sattumist kübervägivalla ohvriks:

Teiste inimeste privaatsuse austamine: on oluline, et nad mõtleksid alati hoolikalt, enne kui nad jagavad teavet, pilti või videot teisest inimesest, arvestades võimalikke tagajärgi sellele inimesele.

Teiste kaitsmine, isegi kui nad ennast ei kaitse: selgitage noortele, et mõnikord võib inimene jagada endast teavet, pilte või videoid, mis on intiimsed, kummalised või mida võib kasutada nende häbistamiseks või kiusamiseks. Oluline on olla tundlik teise inimese sisule reageerides või seda kommenteerides. Nad võivad näiteks püüda saatjat teavitada intiimse sisu jagamise riskidest eraviisiliselt, vestluses või privaatsõnumi kaudu, sest ta ei pruugi sellest teadlik olla. Rõhutage, et seda ei tohiks kunagi teha avalikult, hukkamõistvalt või alandavalt.

Sõna võtmine ja kübervägivallale „ei“ ütlemine: see hõlmab ka seda, et kunagi ei tohi ise kübervägivallas osaleda, näiteks edastades kellegi intiimset pilti. Noored peaksid õppima, et ei ütlemine ja kübervägivallale vastu rääkimine on nende enda vastutus, isegi kui klassikaaslased või teised osalevad selles või kui nad avaldavad neile survet.

Teiste inimeste eraelu puutumatuse kaitsmisega seotud praktilised nõuanded ja ennetavad sõnumid, mida saab noortele edastada, hõlmavad järgmist:

Naljatamine või haiget tegemine?

Veebipõhised naljad võivad kergesti minna liiga kaugele, eriti kuna sa ei näe otseselt teise inimese reaktsiooni. Kui keegi saab haiget, tunneb end alandatuna või solvatuna, ei ole see enam lõbus.

Kui keegi jagab sinuga alasti pilti:

- Hoia see alati enda teada! See pilt on **privaatne**, see on mõeldud selleks, et seda näeksid ainult sina.
- Mõista, et alasti pildi jagamisel ilma kujutatud isiku loata võivad olla väga negatiivsed tagajärjed nii sellele isikule kui ka sulle endale.
- Ütle ei! Kui kellegi teise alasti pilti jagatakse sõnumis või rakenduses ilma pildil oleva isiku nõusolekuta, pea meeles: **Ära märgi seda meeldivaks, ära jaga seda.**
- **Võta sõna** oma grupis olevate inimeste vastu, kes jagavad seda pilti. Tee selgeks, et see on vale, ebaseaduslik ja et sa ei taha sellega tegeleda. See võib innustada teisi tegema sama.
- Noored, eriti poisid, võivad tunda eakaaslaste **survet** tüdrukutest alasti pilte jagada. See võib esialgu tunduda süütu või ehk isegi lõbus. Tea, et tegemist on kübervägivallaga ja et sellel on tõsised tagajärjed. Ütle ei!

Õpetaja roll

Kübervägivald toimub sageli seetõttu, et noored ei ole teadlikud (mida nad saavad teha riskide vähendamiseks) ja kübervägivalla tagajärgedest enda ja teiste jaoks. Õpetajana on teie tähtsaim vastutus ennetustöös see, et teil oleksid põhjalikud teadmised sellest, kuidas noored saavad end ja teisi Internetis toimuva vägivalla eest kaitsta, ning et te annaksite neid teadmisi edasi. Käsitlege praktilisi samme, mida noored saavad astuda, ja **korrake neid aeg-ajalt**. Võite seda ka klassis praktikas rakendada, näiteks näidates, kuidas määrata privaatsusseadeid mõnel sotsiaalmeediaplatvormil.

Turvalist ja vastutustundlikku käitumist saab julgustada ka seeläbi, et olete ise hea eeskuju, näiteks:

- Olge **tähelepanelik ja viisakas selles osas**, mida postitate Internetis või WhatsAppi rühmades, kus seda võivad näha ka teie õpilased.
- Ärge sõbrunege oma õpilastega sotsiaalmeedias oma privaatselt kontolt, et seada ja näidata ametialaseid **piire.**
- Kui teil on kooli või klassi WhatsApp-grupp, Facebooki leht või muu ühine sotsiaalmeediagrupp: kehtestage **põhireeglid** ja arutage, kui neist ei peeta kinni.

Veenduge, et kaasate kõiki õpilasi. Nii tüdrukud kui ka poisid võivad mängida rolli tüdrukute vastu suunatud kübervägivallas ning igaüks võib saada ohvriks, kurjategijaks või kõrvaltvaatajaks. Seetõttu peab iga õpilane tundma vastutust ja olema teadlik rollist, mida nad kõik saavad mängida kübervägivalla ennetamisel.

Muud praktilised asjad, mida õpetajad ja koolid saavad teha, et ennetada kübervägivalda ja/või vältida olukordade jätkumist või süvenemist, on järgmised:

- ✓ Kübervägivalla tunnuste äratundmine ja viivitamatu reageerimine *(vt 4. peatükki, et saada rohkem teavet reageerimise kohta)*.
- ✓ On olemas laste kaitsepoliitika ja lastekaitseprotokollid, mis käsitlevad ka seksuaalset vägivalda Internetis.
- ✓ Aktiivne teavitamine, suunamine ja sagedane tegelemine teatamise ja abi otsimise võimalustega, sealhulgas riiklike vihjeliinide, abitelefonide ja ohvrite tugiorganisatsioonide kaudu.

3.3 Noorte Internetikäitumise mõistmine

Selleks, et tõsta teadlikkust kübervägivallast koolis ja edendada tõhusalt turvalist ja vastutustundlikku käitumist Internetis, peavad õpetajad mõistma ja oskama seostada noorte Interneti-käitumist, sealhulgas selliseid läbivaid teemasid nagu **seksuaalne eksperimenteerimine Internetis „sekstimise“ läbi** ja **stereotüüpide kasutamine (sealhulgas ohvri süüdistamine)**. Kui neid sageli varjatud teemasid ei mõisteta, ei tunnistata, ei käsitleta ega vaidlustata, võib see viia noorte võõrandumiseni, häbistamiseni või tõrjumiseni ning noored ei võta tõenäoliselt ennetavaid sõnumeid vastu.

Sekstimine

> Sekstimine
>
> Sekstimise mõistet kasutatakse sageli seoses seksuaalse vägivallaga Internetis. Sekstimine on **seksuaalse sisuga sõnumite, piltide või videode jagamine**. Pildid ja videod on tavaliselt ise loodud.

Kui see toimub kahe (noore) inimese vahel, kes usaldavad üksteist, ei ole sekstimine iseenesest vägivaldne, halb või problemaatiline. Noored eksperimenteerivad suhete, armastuse ja seksiga nii päriselus kui ka Internetis. Sotsiaalmeedias ja rakendustes leitakse sõpru, flirditakse, kohtutakse ja mõnikord vahetatakse seksuaalsõnumeid. Oluline on mõista, et selline seksuaalne katsetamine on tavaliselt **osa noorte normaalsest sotsiaalsest, emotsionaalsest ja seksuaalsest arengust ning** et veebikontaktid võivad nende arengule positiivselt kaasa aidata.

Kuid **seksisõnumite saatmine on ka riskantne** ja noori tuleb neist riskidest ja tagajärgedest teavitada. Mõnes riigis on alaealiste seksuaalsete kujutiste valmistamine või omamine ebaseaduslik, seda ka teismeliste endi jaoks. Lisaks **algavad paljud kübervägivalla juhtumid süütult** enda loodud intiimse pildi või video **jagamisega,** mis on esialgu konsensuslik. Teisisõnu võib seksuaalsete sõnumite jagamine viia mittekonsensusliku jagamise, kiusamise või soovimatu seksualiseerimiseni ning lõpuks ka veelgi tõsisemate olukordadeni, nagu ähvardamine, ahistamine ja ärakasutamine. Isetehtud pildid või videod võivad sattuda isegi ebaseaduslikele veebisaitidele või

platvormidele, kus veebikurjategijad vahetavad laste seksuaalset kuritarvitamist sisaldavat materjali. Sisu, mida jagati süütul eesmärgil, võib jääda Internetti igaveseks. Intiimse pildi lekkimine laiemale avalikkusele võib juhtuda isegi juhuslikult, kui see on salvestatud seadmesse, mis ei ole kaitstud parooliga, või kui telefon või muu seade näiteks ära kaob.

Näide: tüdruk saadab alasti pildi poisile, keda ta usaldab ja kellega ta on mõned päevad tekstisõnumeid saatnud ja flirtinud. Nad mõlemad naudivad sõnumite ja fotode vahetamist ning teevad seda vabatahtlikult. Seejärel jagab poiss pilti edasi ilma tüdruku loata mõnele oma sõbrale. Ta teeb seda, mõtlemata tagajärgedele. Tüdrukut võidakse seejärel kiusata või isegi šantažeerida ähvardusega, et keegi „lekitab" tema alastipildid ta sõpradele või perekonnale. Ja poisil on oht, et teda võidakse vastutusele võtta.

Haridusprogrammid ja -kampaaniad keskenduvad sageli üksnes seksuaalsete sõnumite, st intiimse materjali esmase jagamise takistamisele. See võib aga noori võõrandada, sest paljude jaoks on sekstimine tavaline osa nende Interneti-elust. Lisaks pannakse **süü ohvrile**, selle asemel et juhtida tähelepanu selle isiku(te) vastuvõetamatule käitumisele, kes rikkus(id) nende usaldust ja jagas(id) tema pilti ilma loata.

Seksting vs. seksuaalne vägivald Internetis

Seksting (seksuaalsete sõnumite/piltide jagamine) iseenesest ei ole halb asi, kui mõlemad inimesed teevad seda vabatahtlikult. See võib olla **lõbus ja põnev**. Paljud teismelised teevad seda.

Seksting muutub kübervägivallaks, kui keegi jagab intiimset pilti või videot või edastab seda **ilma** kujutatud isiku **nõusolekuta** või kui keegi kasutab seda kellegi teise **sundimiseks, ähvardamiseks, ärakasutamiseks, kiusamiseks või häbistamiseks**.

Õpetajad peaksid teavitama oma õpilasi seksuaalsete sõnumite saatmisega seotud võimalikest ohtudest ja sellest, mida nad saavad teha enda ja teiste kaitsmiseks. Selleks, et mitte võõrandada noori, on siiski oluline tunnistada kübervägivallast rääkides veebikontaktide „lõbusat", eksperimenteerivat külge. Lisaks sellele tuleks sekstimisega seotud riskide käsitlemisel alati selgitada, et kui noored osalevad sekstimises ja selle tulemuseks on lõpuks kübervägivald, ei tähenda see, et nad on teinud midagi valesti või et neid tuleks süüdistada.

Küberturvalisus vs. veebipõhine osalemine

Kübervägivalla kohta õpetamine võib kergesti viia mõtteni, et digimaailmast on turvalisem üldse eemale hoida. Õpetajana on oluline **leida õige tasakaal**. Te ei tohiks noori peletada eemale kõigist veebikontaktidest või tehnoloogia kasutamisest üldse, sest veebis osalemine on nende arengu jaoks väga oluline ja oluline osa ühiskonnas osalemisest. Interneti ja/või sotsiaalmeedia kasutamata jätmine muudab noored võimetuks ja võtab neilt hääleõiguse. Lisaks saadab see vale sõnumi kübervägivallatsejatele ja võib nende käitumist julgustada. Õpetaja ülesanne on õpetada noortele, kuidas Internetis turvaliselt ja vastutustundlikult osaleda, vältides nii enda kui ka teiste ründamist Internetis.

Ohvri süüdistamine, litsiks sõimamine ja stereotüübid

Ohvri süüdistamine

Ohvri süüdistamine tähendab, et ohvreid **peetakse vastutavaks kahju eest, mida nad kogevad** oma eakaaslaste poolt. See võib tuleneda alateadlikest stereotüüpsetest oletustest ja soovist sobituda ja olla aktsepteeritud. Näiteks süüdistavad nad tüdrukut, kes saatis oma alasti pildi või postitas seksika pildi, selle asemel, et suunata süü isikule, kes jagas seda ilma nõusolekuta või isikule, kes kiusab või teeb seksualiseerivaid märkusi.

Kui tegemist on (veebipõhise) seksuaalvägivallaga, **süüdistavad nii** noored kui ka täiskasvanud **sageli ohvrit.** Ohvri süüdistamise ja stereotüüpide arutamine ja teadvustamine võib viia teistsuguste hoiakute ja käitumisviiside kujunemiseni.

Tüüpiline kommentaar on: tüdruk oli nii rumal, et jagas oma alasti pilti poiss-sõbrale, see on tema enda süü, et see pilt on nüüd üle Interneti laiali.

Ohvrid **süüdistavad** sageli ka **iseennast.** Tüdrukust ohvrid kogevad poistest tõenäolisemalt negatiivseid tagajärgi nii mees- kui ka naissoost eakaaslaste poolt, kui nende pilti jagatakse. Ohvri süüdistamine võib panna ohvri **uuesti kogema** ahistamist ning põhjustada edasist kahju ja stressi. Samuti viib see selleni, et ohvrid kardavad sellest teatada või tunnevad, et neil ei ole õigust saada toetust.

Ohvri süüdistamise üks vorm on **„litsiks sõimamine“.** Seda võib määratleda kui **naise või tüdruku ründamist või häbimärgistamist selle eest, et ta käitub seksuaalselt provokatiivselt**. See on ohvri süüdistamise üks vorm ja seda esineb sageli seksuaalse kiusamise, aga ka muud liiki kübervägivalla puhul.

Litsiks sõimamine põhineb seksistlikel hoiakutel ja **stereotüüpsetel arusaamadel soorollidest, mis on** sügavalt juurdunud naiste ja meeste ebavõrdsuse struktuurilistes suhetes. Näiteks imetletakse ja kiidetakse tavaliselt poisse, kui nad on seksuaalselt aktiivsed ja neil on mitu partnerit, samas kui tüdrukuid mõistetakse hukka ja kiusatakse sama käitumise eest. Tundub, et nii poisid kui ka tüdrukud karistavad tüdrukuid karmimalt, kui nad kogevad Internetis seksuaalset vägivalda.

Teised näited „litsiks sõimamise“ või seksuaalsete topeltstandardite kohta on järgmised:

- „Kui tüdruk paneb oma foto Internetti, võib ta eeldada, et tema üle mõistetakse kohut.“
- „Ta vääris seda, ta on nii litsakas.“
- „Ta tegi selle pildi, see on tema enda süü.“
- „See tüdruk oleks pidanud olema targem.“
- „Ta näeb nii kuum välja, annan talle 10 punkti.“

Ohvri süüdistamist võib kohata igasuguse tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla puhul. Nii õpetaja kui ka õpilased võivad omada alateadlikke eelarvamusi või teha stereotüüpseid oletusi, eriti tüdrukute suhtes. Õpetajatel on oluline omaenda arusaamade üle järele mõelda ja neid kahtluse alla seada. Noorte õpetamisel kübervägivalla teemal on väga oluline ära tunda ja käsitleda otseselt ohvri süüdistamist ja stereotüüpseid oletusi, kui need esile kerkivad, ning toetada õpilasi oma seisukohtade kahtluse alla seadmisel. See aitab ka kaasa turvalise keskkonna säilitamisele töötoa ajal ja avatuma õhkkonna loomisele koolis, kus noored ei karda rääkida kogemustest või teatada juhtumitest, ning nii õpetajate kui ka kaaslaste tundlikumale reageerimisele Internetis toimuva vägivalla avalikustamisele, teatamisele või juhtumitele koolis.

Siinkohal on oluline märkida, et **kõrvalseisjate roll võib olla** kübervägivalla puhul **otsustav.** Kõrvaltvaatajate poolt ohvri süüdistamine või häbistamine, millega sageli kaasneb ohvri tõrjutus, häbimärgistamine või avalik „lintšimine“, võib mõnikord avaldada laastavamat mõju kui esialgne kübervägivallaakt. Vastupidi, toetav ja empaatiline kõrvalseisja võib vähendada sündmuse negatiivset mõju, anda ohvrile jõudu ja aidata tal leida lahendus.

Ohvri süüdistamise ja stereotüüpide käsitlemine, arutamine ja teadvustamine võib viia teistsuguste hoiakute ja käitumise kujunemiseni. Ohvri süüdistamisega seotud praktilised nõuanded ja ennetavad sõnumid, mida saab noortele edastada, hõlmavad järgmist:

Ära kunagi süüdista ohvrit!

Seksting iseenesest ei ole halb asi, kui mõlemad inimesed teevad seda vabatahtlikult. See võib olla lõbus ja põnev. Paljud teismelised teevad seda.

Kui kedagi **sunnitakse või kasutatakse ära,** ei ole see tema süü, olenemata tema varasemast tegevusest. Ohvrid ei pruugi end ohvrina näha (näiteks kui nad osalesid seksuaaltegevuses) ja võivad tunda, et see on nende enda süü. Kuid ekspluateerijad sunnivad ohvreid sageli tegema asju, mida nad ei taha. See ei olnud nende enda valik ja nad ei ole süüdi.

Kui keegi kogeb **seksualiseeritud kiusamist või soovimatut seksualiseerimist**, ärge süüdistage teda või öelge talle, et ta tegi midagi, mis seda esile kutsus. Alati on vale kedagi kiusata või häbistada ja varastada või jagada kellegi isiklikku (veebipõhist) teavet.

Tüdrukud seisavad sageli silmitsi **seksuaalsete topeltstandarditega**. Neid hinnatakse sageli karmimalt kui poisse. See ei ole õiglane. Teie kohustus on seda muuta ja vaidlustada ebavõrdsuse ideed.

Nende inimeste käitumine, kes püüavad teist inimest häbistada või talle haiget teha, on **vastuvõetamatu**.

Ärge süüdistage ohvrit tema poolt kogetavas ahistamises. Emotsionaalne mõju võib olla tõsine. Ütlemine, et see on nende süü, võib neid veelgi halvemini tunda panna.

Kübervägivalda ja ennetustegevust käsitlevate töötubade käigus võivad noored mõelda, et kübervägivalla kogemine toimub seetõttu, et nad ei ole võtnud tarvitusele (piisavalt) ennetavaid meetmeid. Teisisõnu võib ennetustegevust käsitlev teadlikkuse tõstmine tahtmatult viia ohvri süüdistamiseni. Selle vältimiseks tuleb sageli rõhutada, et ohver ei ole kunagi süüdi:

See ei olnud sinu süü

Enda kaitsmine Internetis on oluline, kuid kui asjad lähevad valesti, ei ole see kunagi sinu enda süü. Olenemata sellest, kas oled võtnud ennetavaid meetmeid või mitte. Sa ei ole kunagi ise süüdi selles, et langed kübervägivalla ohvriks.

3.3 Kuidas õpetajad saavad luua turvalise keskkonna töötoa jaoks

Seksuaalne kübervägivald on väga tundlik teema. Paljudel noortel on selle teemaga kogemusi. Nad võivad olla olnud ohvrid, kuid nad võivad olla ka kurjategijad. Või on nad olnud tunnistajaks seksuaalsele väärkohtlemisele „pealtnägijana“, näiteks kui nad on näinud seda Internetis või reaalses elus toimuvat venna, õe või sõbraga. Kõigil juhtudel võivad asjaomased noored tunda end ebamugavalt, traumeeritult, hirmul ja/või häbi tunda. Seetõttu on raske arutada teemat või sellega seotud teemasid, nagu kehaosad, seksuaalsus ja piirid, kuna see võib vallandada tugeva reaktsiooni.

Olge tundlik noorte vajaduste suhtes ja rääkige juba töötoa alguses selgelt sellest, mida nad saavad teha, kui nende osalemine tekitab muret nende (veebipõhiste või võrguväliste) kogemuste pärast või kui nad on osalemise tõttu häiritud. Tehke neile selgeks, et kui nad tunnevad end ebamugavalt, võivad nad igal ajal töötoa ajal või pärast seda rääkida teie või töötoa assistendiga või pöörduda turvalisuse tagamise eest vastutava töötaja poole. Suunake neid teiste teavitamisvõimaluste juurde, näiteks anonüümsete lasteabitelefonide ja organisatsioonide juurde, mis pakuvad tuge ja nõuandeid Interneti turvalisuse kohta.

Läbiviija peab siinkohal selgitama, kuidas ta käsitleb võimalikku avalikustamist ja teabe konfidentsiaalsuse võimalikke piiranguid *(loe selle kohta lähemalt 4. peatükist)*.

Näpunäiteid turvalise keskkonna loomiseks

CYBERSAFEi või muu teadlikkuse tõstmise seminari läbiviimiseks on oluline luua turvaline keskkond, kus noored tunnevad end mugavalt ja saavad oma tunnetest ja ideedest rääkida ning tuge saada. Õpetaja saab teha järgmisi asju, et luua rühmale turvaline keskkond, kus arutelud saavad vabalt kulgeda:

- **Kehtestage põhireeglid.**

  Leppige õpilastega kokku põhireeglite kogum, milles on selgelt kirjas käitumise ja arutelude ootused. (Üksikasjalikum kirjeldus selle kohta, kuidas seda teha, on allpool).

- **Veenduge, et osalemine on vabatahtlik.**

  Õpilased peaksid töötoas osalema ainult vabatahtlikult. Lisaks peavad nad teadma, et kui nad mingil hetkel eelistavad mitte osaleda, siis on okei, kui nad teevad töötoas pausi. Mõnedel noortel võivad olla arutletavate teemadega seotud isiklikud kogemused, mis tekitavad emotsionaalse reaktsiooni. Tagage, et lastele on tagatud ruum ja piisav järelevalve, et nad saaksid teha pausi ja et nad saaksid vajadusel kohe või hiljem abi.

- **Võtke mitte-hukkamõistev hoiak**

  Kuigi mõningaid arvamusi võib ja tuleb vaidlustada, on oluline mitte häbistada ega hinnata noori, kes töötoas midagi jagavad. Tunnistage nende seisukohti kui valiidseid ja toetage neid nende mõtete ja järelduste väljendamisel. Samuti ärge lubage õpilastel üksteist hinnata ega häbistada. Rääkige sellest adekvaatselt, kui see juhtub.

- **„Pärisnimede“ mitte kasutamise poliitika**

  Kui õpilane soovib grupis jagada isiklikku lugu endast või kellestki teisest, on talle parem/soodsam rääkida kolmandas isikus ja rääkida „minu sõber Sally“ või lihtsalt „sõber“ või „keegi, keda ma tunnen“, selle asemel, et kasutada inimeste pärisnimesid. Kui noored tunnevad, et neil on vaja jagada isiklikku lugu või midagi avaldada, on see hea märk. Kuid töötuba ei ole selleks turvaline koht. Tänage neid ja julgustage neid jagama, kuid suunake neid aega ja kohta, kus nad saavad seda teha koos sobiva töötajaga.

- **Looge turvaline füüsiline keskkond**

  Kaaluge alternatiivset istumiskorraldust, mis soodustab arutelu ja kaasamist, näiteks

ringi. Võite ruumis välja panna ka plakateid, mis viitavad lasteabitelefonidele ja/või muudele asjakohastele tugiorganisatsioonidele (noorte) inimeste jaoks, kes on kogenud seksuaalset (küber)kuritarvitamist.

- **Tehke küsimuste kast**

  Noored võivad tunda end ebamugavalt, kui nad esitavad küsimuse grupi ees. Julgustage neid küsimusi paberile kirjutama ja lisama neid seminari ajal või pärast seminari küsimuste kasti. Kui nad soovivad individuaalset vastust, paluge neil lisada oma nimi. Selgitage, et vastate anonüümselt esitatud küsimustele üldiselt (nimesid või üksikasju mainimata) järgmise töötoa ajal või järgmisel sobival hetkel kogu grupiga.

- **Ärge julgustage aktiivselt avalikustamist**

  Ärge küsige otse intiimsete (veebi)kogemuste kohta. Seega vältige küsimusi *nagu „Kas oled kunagi jaganud endast alasti pilti?“* või *„Kas oled olnud kübervägivalla ohver?“*. Eriti mitte grupisituatsioonis (kuid seda ei ole soovitatav teha ka individuaalses situatsioonis). Kui laps avalikustab midagi oma kogemustest, võite rääkida/küsida sellest üksikasjalikumalt. Kuid ärge püüdke neid aktiivselt avalikustama panna. Parem on küsida üldisi küsimusi, näiteks: „*Mida arvad alasti piltide jagamisest sotsiaalmeedias*?“, „*Mida väärkohtlemist kogenud lapsel oleks kõige parem teha?“.*

Põhireeglite kehtestamine

Põhireeglid tagavad keskkonna, kus kõik tunnevad end turvaliselt ja austatult. Need on kõige tõhusamad siis, kui lapsed tunnevad end nende eest vastutavana. Seetõttu on oluline, et nad arutaksid reegleid ise ja lepiksid neis kokku. Võite kasutada järgmisi näiteid põhireeglite kohta. Julgustage lapsi neid arutama ja enne edasiminekut nende arvates vajalikke täiendusi tegema.

Näide 1:

- ✓ *üks inimene räägib korraga, kuulake üksteist*
- ✓ *osalemine on vabatahtlik*
- ✓ *on okei olla eriarvamusel*
- ✓ *oluline on olla lugupidav (ei tohi teha nalja ega teisi halvustada)*
- ✓ *on oluline, et töötoas räägitu jääks konfidentsiaalseks*
- ✓ *ei ole valesid vastuseid, kõik arvamused on teretulnud*
- ✓ *lülitage mobiiltelefonid välja*

Näide 2:

- ✓ **Austus** – „Me näitame üles austust üksteise, juhendaja ja teemade suhtes, mida me täna arutame. Me reageerime ilma hinnanguteta“.
- ✓ **Konfidentsiaalsus –** „Me austame üksteise privaatsust nii selle seminari ajal kui ka pärast seda“.
- ✓ **Kuulamine –** „Me kuulame üksteist ja juhendajat. Kõik arvamused on lubatud“.
- ✓ **Osalemine** – „Me võtame sellest töötoast maksimumi ja osaleme tegevustes nii palju kui võimalik“.
- ✓ **Küsige küsimusi** – „Me küsime küsimusi, kui me ei ole milleski kindlad“.

- ✓ **Toetus pärast tundlikku teemat** – „Me palume pausi või tuge, kui tunneme end ülekoormatuna või läheme närvi“.
- ✓ **Lastekaitse** – „Kui me soovime toetust, siis teame, kellega me saame koolis rääkida“.

Tegelemine ohvri süüdistamise ja stereotüüpsete eeldustega

Nagu eespool selgitatud, peavad ohvrid sageli end eakaaslaste poolt kogetud haiget tegemise eest vastutavaks ning see tuleneb sageli (teadvustamata) stereotüüpsetest eeldustest soorollide ja -normide kohta. Tüdrukutest ohvrid seisavad suurema tõenäosusega silmitsi negatiivsete tagajärgedega oma eakaaslaste - nii poiste kui ka tüdrukute - poolt. Õpetajate jaoks on oluline tunnistada ja käsitleda ohvri süüdistamist, kui see juhtub, näiteks rühmaarutelu või seminari käigus.

Toetage lapsi nende seisukohtade kahtluse alla seadmisel. Küsige näiteks:

- „Kas sa tõesti arvad, et on õiglane teda süüdistada nende poolt kogetud kahju eest?“
- „Kas sa ütleksid sama, kui ohver oleks poiss/tüdruk?“
- „Kuidas sa tunneksid end, kui sa kogeksid seda ja keegi ütleks sulle seda?“

Muud näpunäited turvalise keskkonna loomiseks töötoa ajal

- Kaasake kõiki, et vältida ainult hääleka vähemuse arvamusi.
- Valmistuge ette, et seminari lõpu poole võib aset leida palju avalikustamist/arutelu.
- Pange neid tundma, et neid kuulatakse: korrake, mida nad ütlevad, et veenduda, et saate neist õigesti aru. Vastake neile.
- Vältige otseseid isiklikke küsimusi tundlike teemade kohta.
  Näide: „Kas sa oled kunagi sekstinud?“ > „Miks noored osalevad sekstimises?“
- Jagage lõpus välja kaardid ja kutsuge osalejaid üles kirjutama üles kõik mõtted või ideed, mida nad ei soovinud valjusti jagada.
- Veenduge, et olete kursis oma organisatsiooni lastekaitsepoliitikaga, et teaksite, kuidas võtta asjakohaseid meetmeid avalikustamise või murettekitavate märkide korral.
- Veenduge, et olete hästi kursis teiste teatamisvõimalustega, mis noortel on, nagu riiklikud või kohalikud (anonüümsed) abitelefonid, politsei või tugiorganisatsioonid.
- Korrake toetuse saamise ja teatamise võimalusi. Enne ja pärast tegevusi informeerige kõiki lapsi sellest, kuhu nad saavad pöörduda edasise nõu ja toetuse saamiseks. Tegevusele järgnevatel päevadel ja nädalatel tuletage regulaarselt meelde, millist abi ja toetust nad saavad kasutada. Pange välja näiteks plakat, mis viitab teavitamisvõimalustele ja tugiorganisatsioonidele.

3.5 Harjutused

Selles jaotises on õpetajatele ja noortele mõeldud harjutused tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla ja selle äratundmise kohta. Õpetajatele mõeldud harjutusi saab kasutada selle teema ja selle õpetamise teemalisel koolitusel. Noortele mõeldud harjutusi võib kasutada klassiruumis või muus keskkonnas noortele mõeldud tüdrukute vastu suunatud vägivalla teemalise seminari ajal. See võib olla üks CYBERSAFEI töötubadest, aga ka muud tüüpi töötuba või õppetund sel teemal. Nende harjutuste jaoks ei ole vaja Internetti ega digiseadmeid.

A. Harjutused õpetajatele

Harjutus A1: viktoriin - testige oma teadmisi kübervägivalla ennetamise kohta

Aeg: 15-20 min

Situatsioon: grupp

Materjalid: Kahoot (valikuline)

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: Lühike viktoriin, et kontrollida osalejate arusaamist 3. peatükist, sealhulgas sellest, mida noored ja õpetajad saavad teha, et ennetada kübervägivalda, ning sellest, mis on sekstimine ja ohvri süüdistamine.

Soovitame osalejate kaasamiseks teha viktoriin interaktiivse veebiplatvormi, näiteks Kahooti abil. Kui see ei ole võimalik, võib viktoriini läbi viia ka koolitaja, kes loeb küsimused ette ja osalejad kirjutavad oma vastused üles või tõstavad käsi. Et asi oleks lõbusam, võib rühma seejärel jagada kaheks meeskonnaks, kes võistlevad üksteise vastu. Kui rühmas tekib arutelu, andke osalejatele aega reageerimiseks ja oma ideede väljendamiseks.

Õiged vastused on rasvases kirjas.

1. Kas on tõsi, et kübervägivalla ennetamise võti on teadlikkus?

    a) Jah, kui noored teavad, mis on tüdrukute vastu suunatud kübervägivald, millist kahju see tekitab ja mida nad saavad enda kaitsmiseks teha, siis muutub nende käitumine.

    b) Ei, teadlikkus on oluline, kuid selle ära hoidmiseks ebapiisav. Täiskasvanud peaksid kübervägivalla ennetamiseks jälgima ja/või piirama noorte võrgukäitumist rohkem.

2. Palun valige alljärgnevast loetelust, mis iseloomustab kübervägivalla emotsionaalset mõju noorte heaolule:

    a) Alanenud enesehinnang ja võimalik enesevigastamine või enesetapp

    b) Suurenenud veebis veedetud aeg

    c) Süütunne ja häbi

    d) Hirm, ärevus, stress

    e) Kõik eespool nimetatu

3. Mis on uuesti ohvriks langemine kübervägivalla kontekstis?

    a) See on protsess, mille käigus inimene muutub kiusamise ja väärkohtlemise

sihtmärgiks mitu korda

b) See on põhimõtteliselt oht, et kuritarvitavat sisu jagatakse Internetis pärast esialgset intsidenti uuesti.

c) Mõlemad definitsioonid on õiged

4. Kas vastab tõele, et kübervägivald võib olla kahjulik ka kõrvalseisjatele?

a) Ei, kõrvalseisjaks olemine on kõige ohutum positsioon.

b) Jah, kübervägivallal võib olla ka kahjulik emotsionaalne mõju inimestele, kes on selle tunnistajaks.

5. Millised alljärgnevatest väidetest, mis puudutavad kübervägivalla õiguslikke tagajärgi, on õiged?

a) Kuna puudub selge määratlus „kübervägivalla" kohta, ei pruugi seda toime panevatel inimestel paljudes riikides olla mingeid õiguslikke tagajärgi.

b) Kogu Euroopas on alaealiste (alla 18-aastaste) seksuaalsete kujutiste loomine, omamine ja levitamine ebaseaduslik.

c) Enamikus ELi riikides hoiatatakse noori ainult siis, kui nad on alla 18-aastased ja jagavad vabatahtlikult seksuaalsete sõnumite kaudu alasti pilte.

d) Kõik eespool nimetatu

6. Mida peaksite tegema, kui näete, et keegi satub Internetis vägivalla sihtmärgiks?

a) Mitte midagi, selle inimese privaatsust veebis tuleks austada, seega on selle käsitlemine tema enda kohustus

b) Oluline on toetada ohvrit ja võtta sõna vägivalla vastu

7. Isiku vastutusele võtmine Internetis lekkinud seksuaalsete piltide eest on:

a) Seda nimetatakse ohvri süüdistamiseks ja see ei ole vastuvõetav

b) Isiku vastutuse rõhutamine toime pandud tegude eest

c) Hea viis õpetada noortele, et nad ei osaleks seksisõnumites

8. Kõige tõhusam lähenemisviis noorte teadlikkuse tõstmiseks kübervägivallast on:

a) Tagada, et nad mõistaksid, kui ohtlik võib Internet olla, ja julgustada neid piirama suhtlemist Internetis

b) **Luua arusaam kübervägivallast ja -riskidest ning õpetada neile turvalist ja vastutustundlikku** käitumist **Internetis**

c) Selgitada kõiki õiguslikke tagajärgi ja kehtestada ranged reeglid

d) Kõik eespool nimetatu

Harjutus A2: Rühmaarutelu ohvrite süüdistamise ja sooliste stereotüüpide üle

Aeg: 30 min

Situatsioon: grupp

Materjalid: Kahoot (valikuline), pliiatsid, paber.

Eesmärk: väited ja harjutus, et teadvustada osalejatele, mis on ohvri süüdistamine, ning vaidlustada soolisi stereotüüpe ja (alateadlikke) eelarvamusi.

Soovitame korraldada selle rühmaarutelu, kasutades osalejate kaasamiseks interaktiivset veebiplatvormi, näiteks *Kahooti*. Inimesed saavad iga väite kohta hääletada „nõus" või „ei ole nõus". Kui see ei ole võimalik, võib viktoriini läbi viia ka koolitaja, kes kirjutab väited üles (tahvlile) ja osalejad hääletavad kätt tõstes. Püüdke julgustada arutelu iga väite järel, andke osalejatele aega reageerida ja oma ideid avaldada ning vajadusel lisaks rääkida.

Siin on väited:

1. **Kui tüdruk (13) kannab seksikaid, paljastavaid riideid, võib ta oodata meeste tähelepanu.**

Sisend aruteluks: väide viitab sellele, et kui tüdruk tõmbab (võimalik, et soovimatut) tähelepanu, on ta ise süüdi. Kas see on õiglane? Kas süüdistada alaealist või täiskasvanud mehi, kes flirdivad alaealise tüdrukuga?

2. **Kui tüdruk jagab oma poiss-sõbrale alasti pilti, võis ta eeldada, et see pilt satub Internetti.**

Sisend aruteluks: sageli juhtub, et inimesed süüdistavad tüdrukut, kes saatis oma alasti pildi või postitas seksika pildi Internetti, selle asemel, et suunata süüdistus isikule, kes jagas seda ilma nõusolekuta, või isikule, kes kiusab või teeb pildi kohta seksualiseerivaid kommentaare. Kas see on õiglane? Kas te tunneksite samamoodi, kui poiss jagaks oma alasti pilti? Kas meil on poistele ja tüdrukutele samad standardid?

3. **Kui poiss (15) seksib oma naisõpetajaga (21), ei ole see seksuaalne kuritarvitamine, sest poiss oli nõus seksima.**

Sisend aruteluks: sageli arvatakse, et poisid, kes aktiivselt seksis osalevad, teevad seda vabatahtlikult. See ei pruugi nii olla. Seksuaalse väärkohtlemise ohvritel võivad olla füüsilised tunnused, näiteks erektsioon või orgasm, mis on tegelikult põhjustatud hirmust. Või nad võivad tunda füüsilist naudingut, kuigi nad ei soovi osaleda. Veelgi enam, sel juhul on poiss alaealine ja õpetaja täiskasvanu, seega on seaduse järgi tegemist lapse seksuaalse kuritarvitamisega ja ei ole oluline, kas laps osaleb vabatahtlikult. Samuti on õpetaja võimupositsioonil, mis loob ebavõrdse võimutasakaalu, mis teeb lapse jaoks keeldumise raskemaks. Kas teie arvamus oleks teistsugune, kui ohver oleks tüdruk?

4. **Kübervägivald on probleem, mis puudutab ainult tüdrukuid ja naisi.**

Kuigi tüdrukud/naised on sagedamini sihtmärgiks, võivad nii poisid kui ka tüdrukud kogeda kübervägivalda, eriti poisid, kes kuuluvad LGTB-kogukonda. Samuti võib suurem teadlikkus ja arusaamine erinevatest kübervägivalla liikidest aidata kõiki ühiskonnas, mitte ainult naisi ja tüdrukuid, vaid ka potentsiaalseid poistest/meestest ohvreid, potentsiaalseid kurjategijaid, potentsiaalseid kõrvalseisjaid, õpetajaid, spetsialiste, tervishoiutöötajaid. Igaüks saab täita oma rolli ja võtta endale vastutus kübervägivalla ennetamisel, enda ja teiste privaatsuse kaitsmisel, varajaste märkide äratundmisel ja reageerimisel, kui asjad lähevad valesti. Meil on vaja, et nii poisid kui ka tüdrukud, mehed ja naised astuksid üles ja nõuaksid kübervägivalla lõpetamist.

Harjutus A3: Koostage ennetusplaan

Aeg: 20 min

Situatsioon: grupp

Materjalid: trükitud tabelid

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: Osalejad arutavad ja harjutavad, kuidas ennetada kübervägivalda oma koolis.

Paluge osalejatel mõelda, mida õpetaja/spetsialist saab teha, et ennetada kübervägivalda koolis, ja mida nende õpilased võiksid teha. Paluge neil täita alljärgnev tabel.

Kuidas saame ennetada kübervägivalda?	
Õpetajad:	Õpilased:

Näited

Õpetajad	Õpilased
• Käsitleda alati selgesõnaliselt emotsionaalset mõju ja õiguslikke tagajärgi, mida kübervägivald võib kõigile asjaosalistele kaasa tuua. • Omama lastekaitsepoliitikat • Viited asjakohastele teavitusvõimalustele ja abitelefonidele oma klassis • Õpetada, mis on kübervägivald ja mida noored saavad selle ennetamiseks teha. • jne.	• Enne kui jagad või postitad enda kohta sisu, arvesta, et seda võivad näha inimesed, keda sa ei taha, et nad seda näeksid. • Paigaldage viirusetõrje ja tulemüürid • Hoidke oma paroole turvaliselt, valige need hoolikalt ja ärge jagage neid kellegagi ega kirjutage neid üles. • Kasutage alati PIN-koodi või lukustage oma telefon muul viisil. Ärge laske teistel oma telefoni kasutada või sirvida. • Ärge kunagi unustage oma sülearvutist, e-posti või muudest kontodest välja logida, eriti kui jätate oma sülearvuti, arvuti või telefoni järelevalveta. • Kasutage sotsiaalmeedias privaatsusseadeid, et võõrad inimesed ei saaks teiega sõbruneda ega teie kontodele ligi pääseda. • Kui olete osalenud sekstimises, kustutage kõik pildid või videod oma seadmetest, et teised neid ei näeks ega jagaks. • Öelge ei ja rääkige vastu inimestele, kes jagavad teiste seksuaalseid pilte ilma nõusolekuta. • jne.

Harjutus A4: CYBERSAFEI seminari läbiviimise harjutamine

Aeg: 1-2 tundi

Situatsioon: grupp

Materjalid: trükitud CYBERSAFEI juhised moderaatoritele

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: Osalejad harjutavad teadlikkuse tõstmise seminari läbiviimist

Kasutage CYBERSAFE'I juhendis toodud töötoa plaane ja jagage osalejad väikestesse rühmadesse. Üks inimene igas rühmas võib ülejäänud rühmale esitada osa töötoast, näiteks teema tutvustamise või harjutuse, ning ülejäänud rühm teeskleb, et nad on õpilased. Osalejad võivad vaheldumisi osa töötoast esitada. Et asi oleks keerulisem, võib üks „õpilastest" teeselda, et ta teeb avaldab midagi isiklikku või teeb kellegi teise kohta alandava / ohvrit süüdistava märkuse.

Lõpuks annavad „õpilased" õpetajale tagasisidet selle kohta, kuidas teavet selgitati, aga ka suhtumise, mittemõistva lähenemise, grupi turvatunde, isiklike paljastuste või alandavate kommentaaride käsitlemise jne kohta.

B. Harjutused noortele

Harjutus B1: Kübervägivalla tagajärjed

Aeg: 20 min

Situatsioon: väikesed rühmad

Materjalid: puuduvad

Sihtrühm: noored

Eesmärk: õpilased on teadlikumad kübervägivalla emotsionaalsetest ja õiguslikest tagajärgedest

Juhtum

Heidi poiss-sõber Peter teeb temast pilte aluspesus. Ta ütleb, et tüdruk on ilus ja ta tahab lihtsalt, et tal oleks midagi vaadata, kui nad ei ole koos. Heidi tunneb end ebamugavalt, kuid ta usaldab poissi. Nad on juba peaaegu 4 kuud koos olnud. Nad on mõlemad 15-aastased. Heidil ei ole kunagi varem olnud ühtegi intiimsuhet. Ta tunneb, et Peter tõesti hoolib temast. Tema vanemad on temaga kohtunud ja kiidavad suhte heaks, kuigi nad ei tea, et Heidi ja Peter on ka intiimsed. Ühel päeval räägib koolis Heidi sõber talle, et ühele täiskasvanute veebilehele on üles laetud video, kus ta ja mingi poiss seksivad. Heidi on väga segaduses. Ta vajutab lingil ja saab aru, et Peter on neid ilmselt salaja filminud. Videol on äratuntav ainult Heidi. Peteri sõber arvas, et see on naljakas, ja jagas linki sotsiaalmeedias, nii et nüüd teab sellest kogu kool. Ta on laastatud.

Palun jagage õpilased **kolme rühma**. Arutelu **15 minutit**.

- Rühm 1 arutab olukorra võimalikke tagajärgi Heidi (ohvri) jaoks.
- Rühm 2 arutab olukorra võimalikke tagajärgi Peteri (kurjategija) jaoks.
- Rühm 3 arutab olukorra võimalikke tagajärgi linki jaganud sõbra jaoks (kõrvalseisja).

Iga rühm peaks tegema märkmeid ja 15 minuti pärast jagatakse tulemusi kõigiga. Arutlege, kas on tagajärgi, mis on kõigile osapooltele ühesugused. Paluge õpilastel erinevad tagajärjed järjestada, alustades sellest, mis on nende arvates kõige kahjulikumad, ning ka selgitada, miks nad need just sellesse järjekorda panid.

Harjutus B2: Kas jagada või mitte jagada?

Aeg: 30 min

Situatsioon: paarides, väikestes rühmades või individuaalselt

Materjalid: trükitud tabel

Sihtrühm: noored

Eesmärk: õpilased saavad paremini aru, kuidas kaitsta oma eraelu puutumatust Internetis

Õpilased võivad töötada paarides, väikestes rühmades või individuaalselt. Andke neile 15 minutit aega, et nad järjestaksid allolevas nimekirjas olevad teabe näited tabeli

veergudesse vastavalt sellele, millist teavet on nende arvates parem hoida enda jaoks, jagada sõpradega Internetis, jagada avalikult Internetis jne.

Kui kõik on lõpetanud, jagab iga rühm midagi oma otsuste kohta kõigi ees. Nüüd korraldage kogu klassiga rühmaarutelu erinevate otsuste, arvamuste, kahtluste jne üle. Laske õpilastel mõelda, argumenteerida ja arutada erinevaid seisukohti privaatsuse kohta Internetis ning mõelda, millised asjaolud mõjutavad nende otsust, kas jagada midagi Internetis või mitte. Tehke kindlaks, kui avalikud on nende arvates erinevad võrguruumid: privaatsed rühmad ja vestlused, sotsiaalmeedia profiilid, kooli veebileht. Lõpuks teadvustage õpilastele, milline teave on Internetis jagamise puhul eriti tundlik.

Hoia endale	**Saab jagada privaatselt sõpradega Internetis**	**Saab jagada oma sotsiaalmeediaprofiilil**	**Saab jagada kooli veebilehel**	**Sõltub asjaoludest**

INFOMATSIOONI NÄITED:

Nimi

Vanus

Sünnipäev

Aadress

E-posti aadress

Kool

Kas oled vallaline või võetud?

Mis sulle koolis ei meeldi?

Millised klassikaaslased sulle ei meeldi?

Millist tüüpi aluspesu sulle kanda meeldib?

Sinu sünnimärkide asukohad

Kellesse on sinu parim sõber armunud?

Miks sinu vanemad lahutavad?

Foto sinust paljaste rindadega

Millised on sinu lemmikfilmid?

Milline muusika sulle meeldib?

Mida sa vihkad?

Mida sa kõige rohkem kardad?

Video ühest peost

Mida sa loodad?

Mille üle sa oled vihane?

Mis paneb sind kõige rohkem kurvastama?

Mis sind häirib?

Mida sa armastad?

Harjutus B3: Sekstimise arutamine

Aeg: 20 min

Situatsioon: rühm või väikesed rühmad

Materjalid: ei ole

Sihtrühm: noored

Eesmärk: õpilased suurendavad oma arusaamist sellest, mis on sekstimine, miks inimesed seda teevad ja millised on riskid, ilma et neid süüdistataks, häbistataks, mõistetaks kohut või hirmutataks

Tutvustage „sekstimise“ teemat, kasutades selleks leheküljel 39-40 esitatud teavet. Istuge suurde ringi ja alustage klassiga grupiarutelu sekstimise teemal. Kasutage järgmisi küsimusi ja järelküsimusi. Andke õpilastele teada, et kõik ideed on teretulnud ja et nad võivad oma seisukohti vabalt arutada. Olge teadlik õpilaste kommentaaridest, mis sisaldavad hinnanguid, (ohvri)süüdistamist ja soolisi stereotüüpe, ning käsitlege neid märkusi mittesüüdistavalt, kui need esile kerkivad.

Küsimused, mida küsida noortelt, kui arutatakse seksuaalsete sõnumite edastamist:

1. Kui sa saadad alasti pilte või videoid: kas sa nimetad seda sekstinguks või on sul selle jaoks mõni muu nimetus?
2. Miks saadavad noored alasti pilte või videoid?
3. Loetle, milliseid riske keegi võtab enda alasti pildi saatmisel.
4. Loetle, millised tagajärjed võivad kellelegi tekkida, kui ta edastab kellegi teise alasti pilti.
5. Miks kardavad noored sageli kellelegi rääkida, kui asjad lähevad valesti?

Järelküsimused võivad hõlmata järgmist:

1. Kas oled kunagi saanud grupivestluses, näiteks WhatsAppis, kellegi alasti pildi?
    a. *Mida sa tegid?*
    b. *Mida sa pildiga tegid?*
    c. *Mida teeksid pärast seda seminari teisiti?*
2. Kas sa tead, kellelt abi küsida, kui see juhtub sinu või sinu sõbraga?
3. Mida saaksid teha, et aidata tõsta teadlikkust kübervägivallast?
4. Kas arvad, et avatumad vestlused seksuaalsete sõnumite / nõusoleku teemal aitavad noortel abi otsida ja vaikimine lõpetada?

Harjutus B4: Ohvri süüdistamine

Aeg: 20 min

Situatsioon: individuaalselt

Materjalid: puuduvad

Sihtrühm: noored

Eesmärk: õpilased suurendavad oma arusaamist ohvri süüdistamisest ja sellest, milline võib olla selle mõju ohvrile

Paluge õpilastel loetleda võimalikult palju ohvrit süüdistavaid lauseid, mida nad on kuulnud.

Näited on järgmised:

„Ta ise mängis tulega.“

„Ta ei oleks pidanud oma alasti pilti üldse saatma.“

„See on see, mida sa saad nendega flirtimise eest.“

„Sa oleksid pidanud teadma, mis juhtub, kui sa talle neid sõnumeid saadad.“

„Sa ei oleks pidanud jooma.“

„Sa oled ilmselt saatnud segaseid sõnumeid.“

„Mida sa selles videos kandsid?“

„Kui kõvasti püüdsid sa teda ennast lindistamast takistada?“

„Ta oleks pidanud targem olema.“

„Ta ei oleks pidanud osalema veebikaameraseksis võõraga. See oli rumal tegu.“

Kui nad on oma nimekirjad valmis saanud, paluge rühmadel võtta üks ohvri süüdistamise lause ja kirjutada üles, kuidas nad **end tunneksid, kui** seda oleks nende kohta öeldud, mida nad **mõtleksid** ja kuidas nad **käituksid**.

Näiteks:

Ohvri süüdistamise lause „See on see, mida sa saad nendega flirtimise eest.“.

Tunded: Ärritunud / häiritud / piinlik.

Mõtted: „See on minu süü.“ / „Kõik räägivad minust.“ / „Ma ei saa hakkama.“

Käitumine: Isoleerumine / sõpradest ja perekonnast eemaldumine / enesevigastamine

Harjutuse eesmärk on panna noori mõtlema sellele, millist mõju võivad nende sõnad avaldada teisele inimesele, kuidas ohvri süüdistamine on ohvrile uuesti traumeeriv ja milline mõju võib olla sellel inimese vaimsele tervisele.

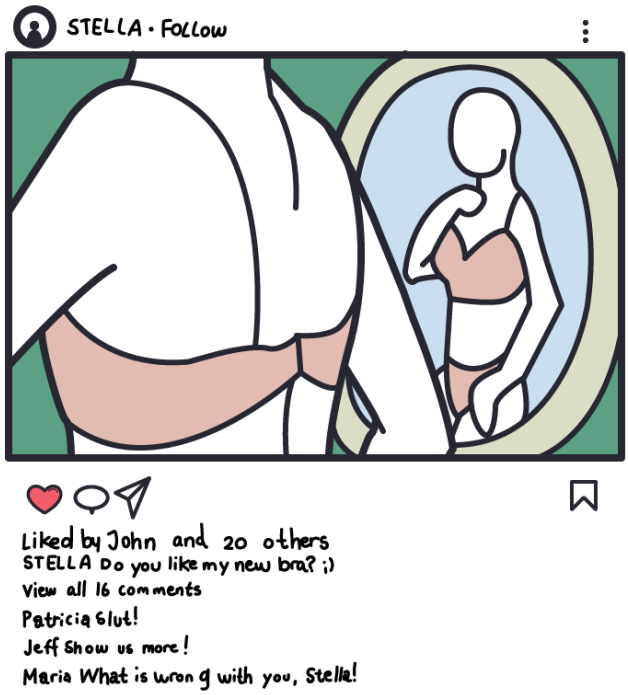
STELLA · Follow
Liked by John and 20 others
STELLA Do you like my new bra? ;)
View all 16 comments
Patricia Slut!
Jeff Show us more!
Maria What is wrong with you, Stella!

4. Tüdrukute vastu suunatud kübervägivallale reageerimine

Selles peatükis käsitletakse nii noorte kui ka õpetajate vajadust kiiresti ja asjakohaselt reageerida kübervägivallale, kui see juhtub, et lõpetada olukord ja vältida edasist kahju asjaomasele noorele. Käsitletakse meetmeid, mida noored saavad võtta, kui nad ise kogevad kübervägivalda või mida nad saavad teha, et sekkuda, kui nad on selle tunnistajaks. Need teadmised on olulised, et õpetajad saaksid neid oma õpilastele edasi anda ning motiveerida ja julgustada neid vajaduse korral üles astuma ja sõna võtma. Lisaks käsitletakse selles peatükis, kuidas õpetajad saavad adekvaatselt, kuid samas tundlikult reageerida oma koolis toimuvatele kübervägivalla kogemisest teavitamistele ja teadetele.

Nagu eelmises peatükis selgitatud, võib teadlikkuse suurenemine viia käitumise muutumiseni. Kui noored õpivad, mida teha, kui kübervägivald aset leiab, ja neile antakse konkreetsed sammud, mida nad saavad teha, siis tunnevad nad end julgemalt, et astuda positiivseid samme, kui nad kogevad või näevad kübervägivalda, näiteks avalikustada see sõbrale või õpetajale, teatada sellest politseile või vihjeliinile, sekkuda ja astuda sõbra eest välja või paluda abi. Sama kehtib ka õpetajate kohta: kui neile antakse selge tegevusraamistik, tunnevad nad end paremini varustatult ja enesekindlamalt, et reageerida kahtlustele või teadetele, ning nad teevad seda tõenäolisemalt tundlikult, lugupidavalt ja eelarvamustevabalt ning tõhusal viisil.

Selle peatüki tekstikastid sisaldavad praktilisi nõuandeid, mida saab kasutada selleks, et anda noortele koolis praktilisi nõuandeid selle kohta, kuidas reageerida (erinevat tüüpi) kübervägivallale, kui see esineb. Need vastavad CYBERSAFE'I veebitööriistas esitatud nõuannetele.

Selle peatüki õpieesmärgid

Peamine eesmärk:

Varustada õpetajad teadmiste, oskuste ja praktiliste vahenditega, mida noored ja õpetajad vajavad, et reageerida tüdrukute vastu suunatud kübervägivallale koolis toetavalt ja tõhusalt, kui juhtumid aset leiavad, et lõpetada vägivald ja ennetada edasist kahju.

Pärast selle õppekava kasutamist õpetajad:

- saavad õpetada noortele, kuidas nad saavad reageerida positiivselt, toetavalt ja tõhusalt, kui nad kübervägivalda kogevad või on selle tunnistajaks.
- on varustatud teadmiste, oskuste ja vahenditega, mis on vajalikud selleks, et reageerida koolis toimuva kübervägivalla kahtlusele, avalikustamisele või teatamisele adekvaatselt, tundlikult ja eelarvamustevabalt.

4.1 Kuidas saavad noored reageerida kübervägivallale?

Kui noor inimene kogeb kübervägivalda (ohvrina) või on selle tunnistajaks (pealtnägijana), siis sõltuvalt olukorrast ja vägivalla liigist on tal võimalik astuda samme, et vägivalda lõpetada. See hõlmab praktilisi meetmeid, näiteks tema vastu kasutatava sisu eemaldamine Internetist või isiku blokeerimine Internetis, samuti toetuse küsimine või politseisse pöördumine. Noored ei ole sageli teadlikud võimalustest, mis neil on, et püüda olukorda lõpetada või vähemalt parandada, mis võib kaasa tuua selle, et vägivald Internetis jätkub pikka aega või võtab tõsisemaid vorme. Samuti ei pruugi noored olla teadlikud oma võimalustest sekkuda kübervägivalda kogeva isiku nimel või ohvrit toetada. Kui noortele antakse raamistik konkreetsetest sammudest, mida nad saavad astuda, on tõenäolisem, et nad reageerivad kübervägivallale tõhusalt, positiivselt ja toetavalt, kui nad seda kogevad või sellele tunnistajaks on. Õpetajana saate mängida olulist rolli nende teadmiste edasiandmisel ja teadvustada noortele nende võimalusi ja vastutust.

Mida saab kübervägivalla ohver teha?

Kui noored kogevad seksuaalset vägivalda Internetis, on mitmeid asju, mida nad saavad teha vastuseks:

- **Usaldusväärse inimesega rääkimine** – kõige olulisem nõuanne, mida saate oma õpilastele anda, on rääkida kellegagi, keda nad usaldavad ja kellega tunnevad end turvaliselt, kui nad kogevad kübervägivalda või on sellele tunnistajaks. Nad ei pea seda üksi läbi elama või tundma häbi, neil on lubatud abi paluda. See inimene on soovitavalt täiskasvanu, näiteks lapsevanem, õpetaja, naaber, sporditreener jne. Kuid see võib olla ka eakaaslane, näiteks parim sõber või klassikaaslane. Tehke oma õpilastele selgeks, et teise inimese kaasamine võib aidata neil olukorda lõpetada ja leida vajalikku tuge.
- **Ahistava sisuga tegelemine** – kui noort kiusatakse, ähvardatakse, kasutatakse ära või alandatakse intiimse pildi, alandavate kommentaaride või muu (veebipõhise) sisu tõttu, on oluline see sisu võimalikult kiiresti eemaldada või tagada, et inimesed ei saa seda sisu enam näha, sellele juurde pääseda või seda jagada. Sotsiaalmeediaplatvormidel on võimalused sisu märgistamiseks või sellest teatamiseks ning tavaliselt eemaldatakse see seejärel kiiresti. Kui sisu on veebisaidil, on võimalik taotleda veebisaidi administraatoritelt sisu eemaldamist. Kui see ei toimi, võib võtta ühendust riikliku abitelefoni või vihjeliiniga. Igal juhul on oluline teha enne sisu eemaldamist ekraanipilte või salvestada tõendid kübervägivallast muul viisil, et neid saaks kasutada politsei jaoks tõendusmaterjalina.
- **Lõpetage igasugune suhtlemine kurjategija(te)ga** – kui noor kogeb kübervägivalda, eriti kui tegemist on ärakasutamise ja väljapressimisega, on oluline, et kõik kontaktid teda ründavate isikutega lõpetataks. Näiteks blokeerides inimesed, kes neid Internetis ahistavad või kiusavad. Vasturääkimine või püüdmine kiusaja või seksuaalset või alandavat kommentaari tegeva isiku vastu võidelda ei ole soovitatav, sest see julgustab seda isikut sageli oma käitumist jätkama. Eriti sundimise või ekspluateerimise puhul on äärmiselt oluline, et noored lõpetaksid igasuguse suhtluse ja ei reageeriks ärakasutaja ähvardustele, sest see annab ärakasutajale rohkem võimu ja soodustab edasist kuritarvitamist. Isik tuleks blokeerida kõigis seadmetes ja kontodel.
- **Teatage kübervägivallast** – selgitage oma õpilastele, et kübervägivalla tuvastamiseks ja lõpetamiseks on oluline sellest teatamine. Teatamine võib ka vägivallatsejale ja teistele näidata, et nende käitumine on vastuvõetamatu. Sõltuvalt juhtumist võib sisust või isikust teatada asjaomasele sotsiaalmeediaplatvormile, võrgumängule või veebisaidile, mis võib viia vägivallatseja konto ajutise või lõpliku peatamiseni. Teatada võib koolile, aga ka - sageli anonüümselt - riiklikule (laste)abitelefonile või vihjeliinile, mis tegeleb seksuaalse kuritarvitamise kujutistega Internetis ja mis võib anda nõu või abi sisu eemaldamiseks. Kuna paljud kübervägivalla vormid on seaduserikkumised, võib sellest teatada ka politseile, mis võib viia süüdistuse esitamiseni vägivallatseja ja teiste asjaosaliste vastu.

Kui räägite sellest, kuidas teie õpilased saavad reageerida kübervägivallale, on oluline rõhutada, et **kübervägivald ei tohiks kunagi olla Internetist loobumise põhjuseks.** Paljud noored, eriti tüdrukud, tsenseerivad oma postitusi või lahkuvad üldse sotsiaalmeediast, kui neid on Internetis seksuaalselt ahistatud. Kuigi on arusaadav, et keegi, kes on kogenud kübervägivalda, soovib mõnda aega (osaliselt) Internetist eemal olla, ei ole Internetist lahkumine pikaajaline lahendus, sest juurdepääs Internetile on oluline, et digitaalses ruumis oma häälega kaasa rääkida ja ühiskonnas täielikult osaleda. Kübervägivalla ohver ei ole midagi valesti teinud, seega ei tohiks teda ebasoodsasse olukorda panna.

Erinevatele kübervägivalla liikidele tuleb reageerida eri viisil. Alljärgnevas tekstikastis antakse ülevaade konkreetsematest sammudest, mida noored saavad astuda, kui nad ise kogevad kübervägivalda, ja kuidas neist neile teada anda. Sammud on liigitatud nelja peamise kübervägivalla liigi järgi. Oluline on mõista, et **iga kübervägivalla olukord on ainulaadne** ja nõuab konkreetseid kohandatud nõuandeid ja samme.

A. Seksuaalse pildi/video ilma nõusolekuta jagamine

Kui teie seksuaalset pilti või videot on Internetis jagatud, võib see tunduda maailmalõpuna. Kuid püüdke mitte paanikasse sattuda, on mitmeid asju, mida saate pildi mõju vähendamiseks teha.

Ära tunne end süüdi ega ära tunne häbi. Teisel inimesel või teistel inimestel ei olnud õigust sinu intiimset pilti ilma sinu loata jagada.

Kättemaks ei ole hea mõte
Kuigi sul on õigus olla vihane, ära püüa kätte maksta. See võib olukorda halvendada ja sellel võivad olla ka sinu jaoks tõsised (õiguslikud) tagajärjed.

Pilt võib Internetis kiiresti levida, seega **tegutse võimalikult kiiresti.** Astu järgmisi samme:

Räägi kellegagi, keda sa usaldad
Eelistatavalt oma vanematele või mõnele teisele täiskasvanule, näiteks kooliõpetajale. Aga võid rääkida ka sõbra või kellegi teisega, keda usaldad. Koos saate otsida parima lahenduse.

Kogu tõendeid
Salvesta (ekraanipilt) Internetis olevast pildist. Kui lähed politseisse, saad seda kasutada tõendusmaterjalina.

Pildi eemaldamine Internetist
Kui sinu pilt on avaldatud veebisaidil või sotsiaalmeedias, teavita sellest võimalikult kiiresti saidi haldajaid. Ütle neile, et oled alaealine ja et pilt on avaldatud ilma sinu loata.

Teata sellest!
- **Vihjeliinile või abitelefonile** - saad teatada anonüümselt. Nad kuulavad sind ära ja saavad sulle nõu anda, mida edasi teha. Kui oled alaealine, võib pilt juriidiliselt kvalifitseeruda „lapse seksuaalse kuritarvitamise materjaliks“ ja vihjeliin või abitelefon aitab sul saada pilt Internetist eemaldatud.
- **Politseile** - alaealise alasti pildi jagamine ilma nõusolekuta on kuritegu, millest võid teatada politseile.

B. Ekspluateerimine, sundimine ja ähvardused

Kui sind kasutatakse seksuaalselt ära, võib abi palumine olla väga raske ja hirmutav. Kuid on palju kohti, kuhu abi saamiseks pöörduda, ja kui sa kellegagi räägid, läheb asi paremaks. Keegi ei küsi ega vääri ärakasutamist, **see ei olnud sinu süü**. Ole teadlik, et kui sa ei tegutse, siis olukord jätkub ja võib-olla läheb veelgi hullemaks.

Olukorra lõpetamiseks võid astuda järgmisi samme:

Katkesta kontakt ekspluateerijaga
Kui saad, eemalda end ekspluateerivast olukorrast. Blokeeri isik oma telefonis ja sotsiaalmeedias, et ta ei saaks sind enam šantažeerida ega ähvardada. Ära anna järele ühelegi nõudmisele (rahalistele, seksuaalsetele või muudele), sest see ainult julgustab isikut jätkama teie väljapressimist.

Räägi kellegagi, keda usaldad
Eelistatavalt oma vanemate või mõne teise täiskasvanuga, näiteks õpetajaga koolis. Kuid võid rääkida ka sõbra või kellegi teisega. Koos saate otsida parima lahenduse.

Kogu tõendeid
Salvesta (ekraanipilt) vestlused või tekstisõnumid, mida oled ekspluateerijaga vahetanud, milles ta sind ähvardab või palub seksuaalset teenust Internetis. Kui lähed politseisse, saad seda kasutada tõendusmaterjalina.

Teata sellest!
- Politseile - ärakasutamine, ähvardamine ja väljapressimine, samuti alaealise alasti piltide omamine on rasked kuriteod. Politsei on selleks, et sind aidata. Sind ei karistata.
- **Abitelefonile** või **tugiorganisatsioonile** - sageli saad teatada anonüümselt. Nad kuulavad sind ära ja saavad sulle nõu anda, mida edasi teha. Kui sinust on Internetis alasti pilte, saavad nad aidata sul need Internetist eemaldada.

C. Seksualiseeritud kiusamine

Kui koged seksualiseeritud kiusamist, **ära tunne end süüdi ega ära tunne häbi.** Teisel inimesel või teistel inimestel ei olnud õigust sind kiusata, sind häbistada, kasutada sinu pilti või isikuandmeid, häkkida sinu seadmesse, kehastada sind, jagada sinu isiklikku pilti jne.

Ära toida trolle
Kiusaja tahab sinult reaktsiooni. Ära reageeri, kui olete vihane või ärritunud. See võib kiusajat ainult julgustada ja panna teda end võimsana tundma. See ei tähenda, et pead vaikima. Väga hea on näidata oma piire ja astuda enda eest kindlalt välja, näiteks öeldes selgelt ei ja nõudes kiusajalt, et ta lõpetaks.

Kättemaks ei ole hea mõte
Kuigi sul on õigus olla vihane, ära püüa kätte maksta. See võib olukorda halvendada ja sellel võivad olla ka sinu jaoks tõsised (õiguslikud) tagajärjed.
Olukord ei pruugi iseenesest lõppeda. Sa pead tegutsema! Võta järgmised sammud:

Räägi kellegagi, keda usaldad
Eelistatavalt oma vanemate või mõne teise täiskasvanuga, näiteks kooliõpetajaga. Kuid võid rääkida ka sõbra või kellegi teisega, keda usaldad. Koos saate otsida parima lahenduse.

Kogu tõendeid
Salvesta (ekraanipilt) Internetis olevad postitused ja pildid, kus sind kehastatakse või alandatakse. Kui lähed politseisse, saad seda kasutada tõendusmaterjalina.

Võta ühendust veebisaidiga
Kui veebisaidil või sotsiaalmeedias on avaldatud sinu pilt, video või kommentaar sinu kohta, teavita saidi haldajaid ja ütle, et oled alaealine ja et pilt on avaldatud ilma sinu loata. Teavita neid ka sellest, et sind on kiusatud või näiteks teie konto on häkitud, et nad saaksid selle blokeerida, et vältida edasist kuritarvitamist. Palu neil eemaldada kõik sinu kohta tehtud või sinu nimel tehtud kommentaarid, mis ei ole sinu poolt kirjutatud.

Teata sellest!
- Veebisaidile või platvormile - teavita saidi administraatoreid ja ütle neile, et oled alaealine ning et tunned end pildi ja kommentaaride tõttu alandatuna või ahistatuna, et nad saaksid hoiatada või blokeerida kiusamises osalevaid inimesi.
- **Vihjeliinile või abitelefonile** - sageli saad teatada anonüümselt. Nad kuulavad sind ära ja saavad sulle nõu anda, mida edasi teha.
- Politseile - alaealise alasti pildi jagamine ilma nõusolekuta on kuritegu ja võltsprofiili loomine on identiteedivarguse toimepanemine, millest saad politseile teatada.

D. Soovimatu seksualiseerimine

Kui sulle tehakse soovimatuid seksuaalseid lähenemisi või märkusi, **ära süüdista ennast**. See on kübervägivalla üks vorm. Teisel inimesel või inimestel ei olnud õigust sind häbistada või alandada.

Räägi kellegagi, keda usaldad
Eelistatavalt oma vanematele või mõnele teisele täiskasvanule, näiteks kooliõpetajale. Aga võid rääkida ka sõbra või kellegi teisega, keda usaldad. Koos saate otsida parima lahenduse, kuidas seda olukorda lõpetada.

Kogu tõendeid
Salvesta (ekraanipilt) Internetis olevast postitustest ja kommentaaridest, kus sind häbistatakse või alandatakse. Kui lähed politseisse, saad seda kasutada tõendusmaterjalina.

Teata sellest!
- Veebisaidile või platvormile - teavita saidi administraatoreid ja ütle, et oled alaealine ning et tunned end pildi ja kommentaaride tõttu ahistatuna, et nad saaksid hoiatada või blokeerida inimesi, kes ahistamises osalevad.
- Vihjeliinile või abitelefonile - saad sellest teatada anonüümselt. Nad kuulavad sind ära ja saavad anda sulle nõu, mida edasi teha.
- **Politseile** - laimamine ja kellegi maine kahjustamine, samuti seksuaalsete märkuste tegemine või seksuaalne lähenemine alaealisele võib olla ebaseaduslik.

Mida saab kübervägivalla tunnistaja teha?

Lisaks sellele, et noored õpivad, kuidas reageerida, kui nad kogevad kübervägivalda ohvrina, on oluline, et nad õpiksid, milliseid samme nad saavad astuda, kui nad on tunnistajaks kübervägivallale või kui nad teavad, et mõni nende eakaaslane kogeb seda. See võib olla sõber või klassikaaslane, aga ka keegi, keda nad ei tunne, kuid kelle kohta nad

näevad Internetis kommentaare või pilte. Kõrvaltvaatajana on neil võimalus valida, kas nad osalevad (ja muudavad olukorra hullemaks) või ignoreerivad kübervägivalla olukordi või nad võivad võtta vastutuse ja püüda sekkuda, kui nad on tunnistajaks (potentsiaalselt) kahjulikule olukorrale, rääkides sellest ja pakkudes ohvrile tuge. Püüdke julgustada oma õpilasi seda tegema, kuigi see võib olla hirmutav, sest nad võivad tunda eakaaslaste survet ja hirmu saada sihtmärgiks. See võib teha nendest kõrvalseisja, kes ohvrit aktiivselt toetab.

Sammud, mida kõrvalseisjad saavad teha sekkumiseks ja ohvri toetamiseks, kattuvad eelmises osas mainitud sammudega, mida ohvrid saavad teha. Samuti võivad nad rääkida usaldusväärse täiskasvanuga, proovida teatada veebis avaldatud sisust, kommentaarist või isikust koolile, anonüümselt abitelefonile või vihjeliinile või isegi pöörduda politseisse. Täiendavalt on oluline, kui noor inimene astub ohvri eest välja:

- Sõna võtmine - kui noor, kes on kübervägivalla tunnistajaks, võtab avalikult (veebis või väljaspool veebi) sõna nende vastu, kes seda toime panevad või kiusavad, saadab see kogu rühmale võimsa sõnumi, et kübervägivald ei ole aktsepteeritav ja et ohver ei ole üksi. See võib innustada teisi tegema sama.
- Ohvrile toetuse pakkumine - kuigi kõrvalseisja, kes sõna võtab, võib juba tunda, et toetab kübervägivalla ohvrit, võib see isik pakkuda ohvrile ka oma toetust, küsides, kas ta vajab abi, lohutades teda ja liitudes temaga edasiste sammude astumisel.

Järgnevad tekstikastid annavad noortele sõnumeid selle kohta, kuidas reageerida, kui nad näevad, et keegi teine on sattunud kübervägivalla ohvriks. Oluline on märkida, et kõik nõuanded ei ole kõikides olukordades asjakohased. Sõltuvalt kogetud kübervägivalla tüübist ja konkreetsest olukorrast tuleks astuda erinevaid samme.

Mida teha, kui oled tunnistajaks kübervägivallale?

Kui kellegi alasti pilti jagatakse ilma selle isiku nõusolekuta või kui kedagi kasutatakse ära, kiusatakse või ahistatakse Internetis ja sa oled selle tunnistajaks või kuuled sellest: **püüa aidata.** Sinu kohustus on teha kõik, mis saad, et olukord lõpetada.

Siin on mõned asjad, mida saad sõltuvalt olukorrast teha:

Ära osale kellegi ründamises
Ära kunagi osale kellegi pildi jagamises. Pildi edastamine või selle meeldivaks märkimine võib tunduda süütu. Kuid mida rohkem inimesi osaleb, seda rohkem kahju toob see ohvrile. Alla 18-aastase isiku alandavate postituste või (alasti)piltide meeldivaks märkimine, jagamine või edastamine kahjustab seda isikut emotsionaalselt. Samuti võib see olla ebaseaduslik ja sellel võivad olla ka sinu jaoks tõsised õiguslikud tagajärjed. Kui oled tunnistajaks, kui kedagi kiusatakse, ära kunagi osale selles. Kujuta ette, et see on keegi, kellest hoolid. Kiusamisel võib olla väga suur emotsionaalne mõju. Keegi ei vääri seda.

Ole osa lahendusest, mitte probleemist!

Ütle ei tüdrukute vastu suunatud kübervägivallale!
Noored võivad tunda oma eakaaslaste survet, et nad kübervägivallast osa võtaksid. See võib esialgu tunduda süütu ja naljakas. Ja võib-olla kardad, et ka sind hakatakse kiusama, kui sa ei osale. Tea, et sellel võivad olla tõsised tagajärjed. **Ütle ei!**

Võta sõna!
Võta sõna kiusaja ja teiste oma grupis osalevate inimeste vastu. Tee selgeks, et see on **vale**, ebaseaduslik ja et sa ei soovi sellega tegeleda. See võib innustada teisi tegema sama. Ja see näitab ohvrile, et ta ei ole üksi.

Toeta ohvrit
Veendu, et kannatanuga on kõik korras. Anna talle teada, et oled tema jaoks olemas, isegi kui ta keeldub esialgu sinuga rääkimast. Paku oma abi, soovita tal rääkida usaldusväärse täiskasvanuga.

Teata sellest, ära ignoreeri seda
Julgusta ja toeta oma sõpra, et ta teeks politseile või abitelefonile või muule organisatsioonile avalduse. Teatada võib ka sotsiaalmeediaplatvormidele või veebilehtedele, kus kübervägivald toimub. Sa võid ka ise teatada.

Ära võta seda kõike enda kanda
Sa ei pea olukorda ise lahendama. **Otsi alati toetust täiskasvanult, keda sa usaldad,** näiteks lapsevanemalt või õpetajalt. Koos saate otsida lahenduse. Paljudes koolides on olemas protokollid kübervägivalla käsitlemiseks. Ja veendu, et saad ise vajalikku tuge.

Ekspluateerimine, sundimine ja ähvardamine - sõbra toetamine
Kui sinu sõber või klassikaaslane kogeb Internetis vägivalda ärakasutamise, sundimise või ähvardamise näol, on oluline, et näitaksid üles mõistmist ja toetust. Pea meeles, et:

- Ohvrid ei pruugi end ohvriks pidada (näiteks kui nad on algselt nõustunud seksuaalsetes toimingutes osalemisega). Nad võivad tunda, et see on nende enda süü. Kuid ekspluateerijad sunnivad ohvreid sageli tegema asju, mida nad ei taha teha. **See ei olnud nende enda valik ja nad ei ole süüdi**.
- Ohvritel on sageli raske oma ekspluateerijast lahkuda, sest nad võivad teda **armastada** või teda **karta.**
- Ähvardused ja väljapressimine võivad olla väga hirmutavad ja hoida ohvrit ekspluateerivas suhtes, sest nad **kardavad** tagajärgi.
- Mõnikord julgustavad ekspluateerijad oma ohvreid tarvitama **alkoholi või narkootikume** või osalema kuritegelikus tegevuses.

Mida saab kübervägivallatseja teha?

Võib esineda olukordi, kus kübervägivalla toimepanija või ahistamises või kiusamises osalevad inimesed kahetsevad oma tegusid, näiteks seetõttu, et nad ei olnud algselt teadlikud sellest, millised tagajärjed nende käitumine ohvrile kaasa toob. Oluline on seda teemat seminari käigus käsitleda ja rõhutada, et alati on parem üles tunnistada ja teha kõik endast olenev, et olukord lõpetada. Kuigi tagajärjed, sealhulgas õiguslikud tagajärjed, võivad tekkida, on need alati leebemad, kui nad on endast märku andnud ja teinud samme, et nende poolt tekitatud kahju tagasi pöörata.

Oluline on anda noortele konkreetsed sammud, mida nad võiksid sellises olukorras astuda. Need võivad hõlmata järgmist:

- Teise inimese intiimse pildi või video eemaldamine Internetist ja oma seadmetest.
- Sinu või teiste isikute poolt Internetis tehtud solvavate või alandavate kommentaaride eemaldamine.
- Öelda teistele, kes on ahistamises või kiusamises osalenud, et see on vale ja et te kõik peate selle lõpetama.
- Ohvri ees vabandamine.
- Abi palumine. Oma käitumist või käitumise tulemusi võib olla raske muuta, kuid kavatsus on hea esimene samm ning usaldusväärne inimene, näiteks õpetaja, lapsevanem või nõustaja, võib pakkuda tuge ja juhiseid.

Miks noored sageli ignoreerivad kübervägivalda

Kuigi me püüame julgustada noori astuma samme kübervägivalla vastu ja tegema teateid, on oluline mõista, mis võib neid takistada seda tegemast. Kuigi paljud noored kogevad või on tunnistajaks kübervägivallale, ei anna nad sellest sageli teada või ei astu positiivseid samme, näiteks ei räägi lapsevanemale või õpetajale või ei astu ohvri eest välja.

Noored võivad kogeda **takistusi, mis ei lase neil teatada** või tegutseda. Näiteks häbi ja mure tagajärgede pärast, ise kiusamise ohvriks langemise hirm või hirm selle ees, et neid hakatakse süüdistama. Töötoas tuleks käsitleda ka neid takistusi.

Sageli **kardavad** noored **politseisse pöörduda,** sest nad arvavad, et neid hakatakse süüdistama oma alasti pildi jagamisega seaduse rikkumise pärast.

Õpetajana on oluline tegeleda nende takistuste ja hirmudega:

- Rõhutage, et kuigi õigusaktides on sätestatud, et alaealiste seksuaalsete kujutiste loomine on ebaseaduslik, siis kui (endast) pildi teinud isik satub selle pildi tõttu hiljem kuriteo ohvriks, ei võeta teda vastutusele.
- Et vähendada hirmu politsei ees, visandage uurimisprotsess: tavaliselt on tegemist intervjuuga spetsialiseerunud ametniku poolt, millele järgneb politsei poolt tõendite kogumine. Politseil on võimalik tehnoloogia abil pilte välja otsida ja välja selgitada, millal ja kellele pilte saadeti.
- Soovitage neile, et nad läheksid politseisse koos usaldusväärse täiskasvanu või sõbraga.

4.2 Kuidas saavad õpetajad kübervägivallale reageerida?

2. peatükis käsitleti kübervägivalla märke ja seda, kuidas rääkida noore inimesega, kui tunnete märke ära. Selles lõigus selgitatakse, kuidas õpetaja saab reageerida tegelikele avalikustamistele ja teadetele kübervägivallast, mis võivad tuleneda õpilastega peetud üks-ühele vestlustest pärast täheldatud märkide käsitlemist. Kuid need võivad esile kerkida ka kübervägivallast rääkiva seminari ajal või pärast seda või mis tahes muul hetkel. Avalikustamisi või teateid võib teha noor, kes on kübervägivalla sihtmärgiks, aga ka keegi, kes oli selle tunnistajaks või kuulis kuulujutte, või isegi isik, kes vägivalla algatas või selles osales. Kui see juhtub, on oluline, et õpetajad teaksid, kuidas reageerida tundlikult ja eelarvamustevabalt ning milliseid meetmei tarvitusele võtta, et lõpetada olukord, ennetada edasist kahju ja tagada, et ohver saab vajalikku tuge.

Reageerimine avalikustamisele

Kui poiss või tüdruk otsustab rääkida kellelegi seksuaalsest kuritarvitamisest (mis tahes kujul) Internetis, nimetatakse seda „avalikustamiseks“. **See, kuidas te reageerite, võib selle lapse jaoks palju muuta.** Igal koolil peaks olema selge lastekaitsepoliitika või kaitseprotokoll. On oluline, et noored mõistaksid, et kuigi töötuba annab võimaluse olla avatud ja aus, on teil kohustus kaitsta lapsi ning kui avalikustamine puudutab ebaseaduslikku tegevust või kahju tekkimise ohtu, võib teil olla kohustus teavitada kooli. Rääkige sellest töötoa alguses ja ka siis, kui õpilane tuleb teie juurde midagi avalikustama.

Avalikustamine seminari ajal

Töötubade eesmärk ei ole ega tohiks olla julgustada isiklike andmete avalikustamist töötoa ajal. Eesmärk on tõsta teadlikkust ja võimaldada õpilastel uurida ja arutada kübervägivalla teemat turvalises keskkonnas ning rühmakeskkond ei sobi tundlike, isiklike negatiivsete kogemuste arutamiseks ja neile reageerimiseks. Kuna grupi reaktsioone ei saa kontrollida, võib see olla kahjulik avalikustajale, kes on juba niigi oma kogemuse tõttu väga haavatav.

Siiski on võimalik, et kübervägivalla teema käsitlemise tulemusena avalikustab üks teie õpilastest grupis oma isikliku kogemuse või midagi, mille tunnistajaks ta on olnud. Kui see juhtub:

- Jääge rahulikuks
- Ärge langetage mingeid otsuseid
- Tunnustage õpilast selle eest, et ta käitus õigesti, ja **tänage teda** jagamise eest.
- Veenduge, et talle räägitakse ajast ja kohast, kus ta saab oma lugu teie või sobiva töötajaga jagada ja saada piisavat tuge.

Kasulik strateegia, mis takistab noortel sellistes olukordades väärkohtlemise avalikustamist, on nn „**kaitsev katkestamine**“. See tähendab lapse või noore katkestamist enne, kui ta avalikustab, ja samal ajal tema informeerimist sellest, et ta võib pärast töötuba või vahetunnis teiega privaatselt rääkida.

Kui te avalikustamise kohta edasi uurite või kui õpilane avalikustab teile pärast seminari või spontaanselt mõnel muul hetkel, annavad alljärgnevas tekstikastis toodud nõuanded juhiseid, kuidas reageerida tundlikult ja mittesüüdistavalt.

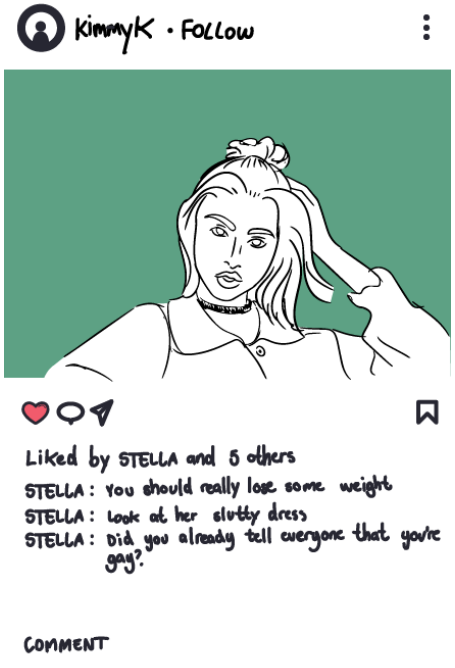

Kolm juhtpõhimõtet avalikustamisele reageerimisel

Kui noor avalistab seksuaalset kübervägivalda, on oluline:

Kuulata

- Jääge rahulikuks ja rahustavaks.
- Viige poiss või tüdruk privaatsesse kohta.
- Istuge nende silmade kõrgusel.
- **Kuulake** tähelepanelikult, mida nad räägivad.
- Laske neil kasutada oma sõnu (ärge kasutage sõnu, mida nad ei ole kasutanud).
- Andke piisavalt aega.
- Ärge väljendage paanikat või šokki.

Uskuda

- Kinnitage poisile või tüdrukule, et **usute** neid.
- Väljendage, kui julged nad on, et nad räägivad ja et sellest on raske rääkida.
- Kinnitage neile, et ahistamine või kiusamine ei ole nende süü.
- Vältige intensiivset küsitlemist (ärge küsige väärkohtlemise üksikasjade kohta).
- Ärge kasutage „miks“ küsimusi („mida“ ja „kuidas“ on paremad).

Tegutsege

- Mõistke oma kohustusi, olge teadlik oma kooli lastekaitsepoliitikast ja kaitsemenetlusest.
- Tervishoiu ja ohutuse vajaduste rahuldamine.
- Andke poisile või tüdrukule teada, keda te peate teavitama või kellelt te peate küsima nõu, mida te peate edasi tegema.
- Kui on tõsise ebaseadusliku käitumise kahtlus, ei ole teie ülesanne avalikustamist uurida. Kinnitage poisile või tüdrukule, et on olemas inimesed, kelle ülesanne on uurida ja neid toetada.

Allpool esitatud tekst annab täiendavaid juhiseid meetmete kohta, mida tuleb võtta pärast avalikustamist.

Kuidas võtta kasutusele järelmeetmeid avalikustatud andmete ja teadete puhul[30]

Kui Internetis toimuvad seksuaalse ahistamise juhtumid, võib koolide reageerimine ja asjaosaliste toetamine olla **otsustava tähtsusega edasise eskaleerumise, kahjuliku käitumise ja ohvriks langemise vältimisel**. Kuigi tuleb meeles pidada, et iga kübervägivalla juhtum on ainulaadne ja vajab konkreetset, individuaalset reageerimist, on järgnevas teabes ja tekstikastides esitatud mõned üldised suunised selle kohta, kuidas õpetajad saavad reageerida oma koolis toimunud kübervägivallajuhtumitele. Siiski on oluline märkida, et igal koolil peaks olema lastekaitsepoliitika, milles kirjeldatakse, milliseid meetmeid tuleb (küber)vägivalla korral võtta, ja et seda tuleks alati järgida.

[30] Käesoleva lõike sisu põhineb dokumendil *„Suunised koolidele. Reageerimine seksuaalsele ahistamisele internetis“* [*Guidance for Schools. Responding to online sexual harrassment*], Childnet International, kättesaadav aadressil: https://www.childnet.com/ufiles/3_Responding_to_Online_Sexual_Harassment.pdf.

Kuidas reageerida kübervägivallale (õpetajatele)

Tegeliku teate korral tuleks kaaluda või teha järgmisi asju:

- Koostage kindlasti **ülevaade** juhtunust: mis juhtus, kellega, kes olid kaasatud, kes olid tunnistajaks, kuidas sisu jagati, milliste kanalite kaudu jne.
- Tagage, et **ohver saab** vajalikku **tuge** nii vaimselt kui ka praktiliselt.
- Ohver ei pruukinud ise teadet teha. Kui keegi teine tegi teate, olge teadlik ja käituge sellega tundlikult.
- **Vältige ohvri süüdistamist**. Ohver võib olla käitunud Internetis riskantselt, mida mõni teine isik on ära kasutanud, kuid see ei tähenda, et ta vääriks süüdistust. Mõelge hoolikalt oma keelekasutusele, kui toetate ohvrit, ja kasutage mittesüüdistavat lähenemist.
- **Kaasake ohvrit** või isikut, kes teeb avalduse, protsessi ja otsuste tegemisse. Andke neile nii palju teavet ja üksikasju järgmiste sammude kohta, kui see on asjakohane, et nad ei ärrituks veelgi enam või ei tunneks end ebakindlalt või jõuetuna. Kui teil on vaja teavitada juhendajat, kooli juhtkonda ja/või määratud lastekaitsespetsialisti, küsige poisilt või tüdrukult, kas ta soovib sellest vestlusest osa võtta.
- Ärge unustage kaaluda, millist **toetust väidetav kurjategija** võib vajada. Pidage meeles, et tema käitumine võib olla tingitud tema enda kogemustest väärkohtlemisega või kokkupuutest väärkohtleva sisu või käitumisega. See ei tähenda, et distsiplinaarmeetmeid ei saa kasutada - see võib ja peaks toimuma samal ajal, kui see on vajalik, proportsionaalselt juhtunuga.
- Kaaluge, kas **teised noored vajavad toetust**. Ka tunnistajad või ohvri sõbrad, kes on saanud teada kübervägivallast, võivad olla häiritud ja vajada tuge. Kui sisu jagatakse sotsiaalmeedia kaudu, on võimalik, et sellega on kokku puutunud väga suur hulk noori.
- Kaaluge, kas on vaja võtta ühendust **teiste koolidega.** Kui arvatakse, et sellega on seotud väljastpoolt kooli pärit noored, võib olla hea teavitada võimalusel nende koole kõigist juhtumitest. Nad võivad praegu olla teadmatuses või neil võib olla olukorra kohta lisateavet.
- Võtke **vanemate või teiste hooldajatega** ühendust alles siis, kui olete saanud nõu ja juhiseid kooli juhtkonnalt ja/või koolivälistelt asutustelt. Olenevalt olukorrast võivad nendeks olla ohvri, vägivallatseja ja/või teiste klassikaaslaste vanemad. Teavitage noort isikut sellest, millist protsessi peate järgima. Mõistke, et vanemad võivad olla ärritunud või vihased ning võivad vajada ka emotsionaalset tuge ja juhiseid, kuidas edasi tegutseda, vältida ohvri süüdistamist ja toetada oma last.

Kui seksuaalset pilti või videot jagatakse Internetis

Seksuaalne vägivald Internetis, olenemata selle tüübist, hõlmab sageli Internetis jagatud intiimset fotot või videot (ähvardust). Kui see juhtub, on oluline **reageerida kiiresti, sest mida** kauem ootate, seda kauem võib sisu Internetis ringleda, levida teistesse klassidesse või koolidesse ning seda raskem on seda eemaldada ja juhtumit ohjeldada.

Kuigi iga olukord on erinev ja vajab konkreetset lähenemist, on allpool esitatud teave võimalike sammude kohta, mida astuda, kui teie koolis levib kahjulik veebisisu.

Pidage meeles, et alaealiste seksuaalsete kujutiste vaatamine ja omamine on ebaseaduslik, olenemata sellest, milline on selle tegemise eesmärk. Seetõttu ei tohiks õpetajad kunagi vaadata ebaseaduslikke pilte, välja arvatud juhul, kui see on vältimatu või vajalik asjaomaste õpilaste ohutuse tagamiseks. Õpetajad ei tohiks kunagi kopeerida ega jagada ebaseaduslikke pilte.

Sisu eemaldamine Internetist:

- Kõige kiirem ja tõhusam viis veebisisu eemaldamiseks on see, kui algne postitaja selle maha võtab või kustutab. Kui see isik on teada, paluge tal kiiresti sisu eemaldada. Tehke sama ka teiste isikutega, kes sisu jagasid. Samuti paluge neil isikutel eemaldada sisu kõikidest oma isiklikest seadmetest.
- Võtke ühendust sotsiaalmeediaplatvormi või veebisaidiga, kus sisu jagatakse. Tavaliselt on olemas spetsiaalsed aruandlusvahendid või -teed, mille abil saab sisu märgistada või sellest teatada ja nõuda selle eemaldamist. Veebiteenuste pakkujad on kohustatud eemaldama ebaseadusliku sisu ja tavaliselt ka muu kahjuliku sisu kiiresti pärast sellest teavituse saamist.
- Ebaseadusliku pildi eemaldamiseks Internetist võite võtta ühendust ka riikliku vihjeliini või (laste) abitelefoniga seksuaalse kuritarvitamise kohta Internetis. Riiklikud vihjeliinid on leitavad INHOPE veebilehe kaudu.
- Enne pildi/video eemaldamist veenduge, et teete ekraanipilte sisust, kui see on veel võrgus. Seda saab hiljem tõendina kasutada.

Politseile teatamine

Kõikidel juhtudel, kui materjali jagati **ilma nõusolekuta**, kui see saadi survestamise läbi või kui seda jagati pahatahtlikult, kui on märke sundimisest, väljapressimisest või täiskasvanu osalusest või kui tegemist on äärmusliku või vägivaldse juhtumiga või kui kaasatud on suur hulk noori, tuleks sellest teatada politseile.

Isegi kui ohver ei soovi politsei kaasamist, võivad õpetajad olla siiski kohustatud juhtumist teatama, et kaitsta poissi või tüdrukut (või teisi noori) kahju eest. Oluline on, **et ohvrit teavitatakse** politsei kaasamise vajadusest.

Kuigi **anonüümne vihje** on alati võimalik, suurendab tuvastatud teatamine tõenäosust, et kurjategija võetakse vastutusele.

Kui olete mures **noore inimese turvalisuse** pärast, näiteks peibutamise või ärakasutamise korral, arutage seda kindlasti teate tegemisel ametivõimudega.

Kuigi vahetu reageerimine intsidentidele, ohjeldamine, veebisisu eemaldamine ja politseile teatamine on kõige kiireloomulisemad meetmed, mida tuleb võtta pärast kübervägivalla avalikustamist või sellest teatamist, on ka mõned muud asjad, mida tuleb arvesse võtta.

Iga kübervägivallajuhtumit saab kasutada **teadlikkuse tõstmise lähtepunktina**. Sageli on

juhtumiga seotud grupp või terve klass. Mõned on võib-olla osalenud, teised on võib-olla püüdnud ohvrit kaitsta või vaikinud. Kübervägivald võib tekitada kogu rühmas ebaturvalise tunde. Igaühel võib olla oma arvamus või emotsionaalne reaktsioon juhtunule. Andke õpilastele aega ja võimalus oma reaktsioon lahti mõtestada ja seda jagada. Tagage, et osalenud tunnistaksid oma tegevuse tagajärgi ja annaksite kindla signaali, et juhtunu on vastuvõetamatu. Kasutage võimalust tõsta teadlikkust sellest, mis on kübervägivald, millised võivad olla selle tagajärjed, kuidas seda saab ennetada ja kuidas nad saavad reageerida, kui selline juhtum nendega või kellegi teisega uuesti juhtuks, näiteks korraldades CYBERSAFE'I seminari.

Lisaks võib seksuaalne ahistamine Internetis avaldada asjaosalistele püsivat mõju. Seda võimendab ahistamise veebipõhine olemus: ohver võib muretseda ahistamise pärast või kahjulik sisu võib igal ajal uuesti välja ilmuda. Samuti on oht, et väidetav kurjategija kogeb oma tegevuse tõttu väärkohtlemist. Veenduge, et kontrollite regulaarselt, kas asjaomane isik vajab **pikema aja jooksul** täiendavat **toetust**.

Lisaks peavad koolid olema teadlikud ja **valmis meedia võimalikuks tähelepanuks**. Kuigi seda ei juhtu alati, on mõistlik koostada pärast tõsist vahejuhtumit meediale avaldus, et koordineerida ja ühtlustada sisemist ja välist teabevahetust, mis võib kaitsta õpilasi ja töötajaid soovimatu tähelepanu eest.

4.3 Harjutused

Selles jaotises on õpetajatele ja noortele mõeldud harjutused tüdrukute vastu suunatud kübervägivalla kohta ja selle kohta, **kuidas reageerida, kui see aset leiab**. Õpetajatele mõeldud harjutusi saab kasutada selle teema ja selle õpetamise teemalisel koolitusel. Noortele mõeldud harjutusi võivad õpetajad kasutada klassiruumis või muus keskkonnas noortele korraldatava tütarlastevastase vägivalla teemalise seminari ajal. See võib olla üks CYBERSAFE'I töötubadest, aga ka muud tüüpi töötuba või koolitus sel teemal. Nende harjutuste jaoks ei ole vaja Internetti ega digiseadmeid.

A. Harjutused õpetajatele

Harjutus A1: viktoriin - testige oma teadmisi Internetis toimuvale vägivallale reageerimise kohta.

Aeg: 15-20 min

Situatsioon: grupp

Materjalid: Kahoot (valikuline)

Sihtrühm: õpetajad

Eesmärk: Lühike viktoriin, et kontrollida osalejate arusaamist 4. peatükist, sealhulgas sellest, mida noored ja õpetajad saavad teha, et reageerida kübervägivalla juhtumitele.

Soovitame osalejate kaasamiseks teha viktoriin interaktiivse veebiplatvormi, näiteks Kahooti abil. Kui see ei ole võimalik, võib viktoriini läbi viia ka koolitaja, kes loeb küsimused ette ja osalejad kirjutavad oma vastused üles või tõstavad kätt. Et asi oleks lõbusam, võib rühma seejärel jagada kaheks meeskonnaks, kes võistlevad üksteise vastu. Kui rühmas tekib arutelu, andke osalejatele aega reageerimiseks ja oma ideede väljendamiseks.

Õiged vastused on rasvases kirjas.

1. Noored ignoreerivad sageli kübervägivalda või vaatavad sellest eemale. Miks see nii on?
    a. **Sageli ei ole nad teadlikud võimalustest, mida neil on, et proovida olukorda lõpetada või sõna võtta ja sekkuda, kui keegi teine on ohver.**
    b. Sageli ei hooli nad piisavalt, kui nad ise ei ole ohvrid.
    c. **Nad võivad karta, et kui nad räägivad, võivad nad ise sattuda rünnaku alla.**

2. Noored, kes kogevad kübervägivalda, võivad reageerida mitmeti. Milline neist on kõige olulisem?
    a. Tegelemine kuritahtliku sisuga ja selle eemaldamine Internetist.
    b. Rääkimine usaldusväärse inimesega.
    c. Kurjategija(te)ga igasuguse suhtlemise lõpetamine.
    d. Teatamine.

3. Kui noored satuvad kübervägivalla sihtmärgiks, tahavad nad mõnikord Interneti kasutamisest täielikult loobuda. Miks peaksite õpetajana selle vastu rääkima?
    a. Sest siis lasevad nad kurjategijal või kiusajal võita.

b. See ei ole pikaajaline lahendus. Juurdepääs Internetile on ühiskonnas täiel määral osalemiseks hädavajalik.

c. Ma ei soovitaks seda mitte teha. Noored peaksid Interneti kasutamise lõpetama, sest ainult siis väldivad nad kõiki kübervägivalla riske.

4. Noor inimene on seksuaalse ärakasutamise ohver. Ekspluateerija kasutab tema väljapressimiseks intiimset fotot. Milliseid samme peaks ohver astuma?

a. Rääkima usaldusväärse isikuga, eemaldama pildi Internetist, tegema politseile avalduse.

b. Rääkima usaldusväärse isikuga, katkestama igasuguse kontakti ärakasutajaga, märgistama alandavad kommentaarid Internetis, teatama isikust sotsiaalmeediaplatvormidele ja politseile.

c. Rääkima usaldusväärse isikuga, lõpetama igasuguse kontakti ekspluateerijaga, koguma tõendeid väljapressimise kohta, tegema politseile avalduse.

5. Mida saab kübervägivalla toimepanija teha, et olukorda lõpetada.

a. Mitte midagi, vägivallatseja on olukorra põhjustaja. Miks peaksime tema rolli käsitlema, kui räägime kübervägivallale reageerimisest?

b. **Mõnikord kahetsevad vägivallatsejad või noored, kes osalevad kübervägivallas, oma tegusid, kui nad näevad nende mõju. Nad võivad eemaldada solvava sisu või kommentaarid, vabandada, rääkida ja/või paluda abi oma käitumise muutmiseks**.

c. Kurjategija võib endast politseile teatada ja kogeda tagajärgi, see on kõik.

6. Kui õpilane avaldab **töötoa ajal** negatiivse isikliku kogemuse, mida peaksite õpetajana tegema?

a. Jääge rahulikuks, ärge mõistke kohut, tänage õpilast jagamise eest, teavitage õpilast sobivamast ajast ja kohast, kus ta saab oma lugu jagada ja toetust saada.

b. Jääge rahulikuks, kuulake tähelepanelikult, ärge mõistke kohut, öelge, et usute teda, esitage küsimusi, et mõista, mis juhtus ja kes sellega seotud oli, võtke asjakohaseid meetmeid ja teavitage õpilast sellest, mida te järgmiseks teete.

c. Öelge õpilasele, et töötuba ei ole sobiv hetk selle loo jagamiseks ja jätkake töötuba, et mitte kaotada ülejäänud grupi tähelepanu.

7. Kui Internetis leiavad aset seksuaalse vägivalla juhtumid, on väga oluline, kuidas õpetaja ja kool reageerivad. Miks on see oluline?

a. Vältimaks lapsevanemate või meedia negatiivset tähelepanu kooli suhtes.

b. See takistab kahjuliku veebisisu levikut.

c. Adekvaatne reageerimine on oluline edasise eskaleerumise, kahjuliku käitumise ja ohvriks langemise vältimiseks.

8. Üks poiss ja üks tüdruk jagasid omavahel alastipilte. Kuigi see oli algselt

vabatahtlik, avaldab tüdruk teile, et tunneb end oma tegevuse tõttu ebaturvaliselt. Mida peaksite õpetajana tegema?

a. Mina helistaksin vanematele ja teeksin politseile avalduse, alaealiste alasti piltide jagamine on ju ebaseaduslik.

b. Mina vestleksin nii poisi kui ka tüdrukuga sekstimisega seotud riskidest, ilma selle üle kohut mõistmata, ja paluksin siis mõlemal pildid kustutada.

c. Ma teeksin piltide kohta anonüümse teate laste seksuaalse kuritarvitamise piltide riiklikule vihjeliinile.

Harjutus A2: Kuidas (mitte) reageerida avalikustamisele

Aeg: 30-45 min

Situatsioon: väikesed rühmad

Materjalid: pabertahvel, markerid

Eesmärk: Osalejad harjutavad, kuidas rääkida hätta sattunud lapsega ja kuidas reageerida seksuaalse vägivalla avalikustamisele Internetis.

Tutvustage osalejatele harjutust: nad loevad juhtumiuuringut ja vastavad seejärel mõnele küsimusele individuaalselt.

Juhtumiuuring:

Maria on 13-aastane tüdruk, kes on pärit purunenud perekonnast. Tema isa lahkus, kui ta oli väike, ja tema emal on alkoholiprobleem. Ta elab koos oma onu ja tädiga ning nende 5 lapsega. Ta on koolis hea õpilane ja tema hinded on tavaliselt keskmisest paremad. Kuigi ta on sotsiaalne ja tal on klassis mõned sõbrad, on ta sageli üksi.

Mingil hetkel märkab õpetaja, et Maria ei näe õnnelik välja. Ta võtab kaalus alla, näeb väsinud välja ja näib olevat kaotanud huvi kooli ja sõprade vastu. Kui õpetaja temaga sellest räägib, ei taha tüdruk esialgu rääkida. Kuid nädal hiljem küsib ta õpetajalt, kas ta võib temaga uuesti rääkida. Aeglaselt hakkab ta avanema. Ta jagab temaga, et mõni aeg tagasi lähenes talle sotsiaalmeedia kaudu keegi, kes tundus olevat tema vanune kena poiss. Nad hakkasid regulaarselt vestlema ja poiss tundis tema vastu suurt huvi. Talle meeldis poiss ja ta oli õnnelik, et sai lõpuks ometi kellegagi rääkida stressirohkest olukorrast kodus. Kui poiss ütles talle, et on temasse armunud, hakkasid nende vestlused muutuma romantilisemaks ja ka seksuaalsemaks. Ta tundis end veidi ebamugavalt, kuid ta ei teadnud, kuidas vastata, ja ta ei tahtnud poisile pettumust valmistada. Ühel hetkel jagasid nad alasti pilte. Varsti pärast seda paljastas „poiss“ aga, et tegelikult oli ta 27-aastane täiskasvanud mees. Mees püüdis tüdrukut veenda, et vanus ei ole probleem ja et nad võivad oma „suhet“ jätkata nagu varem, kuid tüdruk oli šokis ja püüdis kontakti lõpetada. Sel hetkel hakkas mees teda šantažeerima. Kui tüdruk ei jätkaks suhtlemist ja alasti piltide saatmist, jagaks mees esimest pilti tema sõprade ja perega. Tüdruk oli väga hirmul ja otsustas mitte kellelegi rääkida ning jätkab piltide saatmist. See on kestnud juba mitu nädalat. Eile ütles mees talle, et tahab temaga isiklikult kohtuda. Siis otsustas Maria abi paluda. Ta on väga hirmul, tunneb häbi ja lootusetust.

- **<u>Individuaalne töö</u>**

Kirjutage üles kõik emotsioonid ja mõtted, mida Maria võis tunda:

- Kui ta hakkas esimest korda „poisiga“ vestlema.

- Kui poiss paljastas, et ta on täiskasvanud mees ja hakkas teda šantažeerima.

Viie minuti pärast kirjutage kõigi reaktsioonid pabertahvlile ja vaadake need koos läbi.

- **<u>Rollimäng</u>**

Jaotuge 5-7-liikmelisteks rühmadeks. Igas rühmas mängib üks inimene Mariat ja üks inimene on õpetaja, kes räägib temaga oma kogemustest ja sellest, mida võiks olukorra suhtes ette võtta. Varuge rollimängijatele veidi aega, et nad saaksid selleks valmistuda.

Teised inimesed rühmas tegutsevad vaatlejatena ja peaksid vaatama, kuidas täiskasvanu alustab vestlust ja kuidas ta suhtleb Mariaga mitteverbaalselt ja verbaalselt. Milliseid ütlusi ja küsimusi kasutatakse? Kuidas ta ennast Maria suhtes positsioneerib? Kas ta aktsepteerib Maria tundeid või ta kritiseerib/jätab need tähelepanuta/kritiseerib/eirab neid?

Arutage kogu rühmaga nähtut. Veenduge, et tagasiside ei ole negatiivne ega isiklik. See peaks lihtsalt keskenduma teatud käitumisviisidele, mida inimesed nägid. Küsige ka kahelt rollimängijalt, kuidas nad asju kogesid (oma rollist).

Lõpetage alljärgnevaga

Olulised asjad, mida tuleb meeles pidada, kui räägite hädas oleva noorega: Olulised asjad, mida tuleb meeles pidada, kui räägite hädas oleva noorega:

- Valige turvaline, mugav koht, kus rääkida (mitte koridoris või kusagil väljas, kus inimesed pidevalt mööduvad).

-Valige asend, mis asetab teid võrdsele kõrgusele (seega mitte laua või kõrgema tooli tagant).

- Olge teadlik mitteverbaalsetest märkidest, nii noore inimese kui ka enda poolt (ja ärge suruge talle asju peale, nagu näiteks, et ta peaks teile silma vaatama).

- Kuulake, kuulake, kuulake (ka vaikimist) ja ärge kunagi mõistke kohut! Ärge püüdke noort inimest sundima asju avaldama, laske tal ise otsustada, millises tempos ta seda teeb. Vajaduse korral võite rääkimise proovimiseks korraldada muid võimalusi.

Milliseid järgmisi samme teha?

Järgmine samm on koostada ühiselt (väikestes rühmades) nimekiri tegevustest, mida õpetaja peaks tegema pärast ülaltoodud juhtumi avalikustamist.

Vastus võib hõlmata seda, et tüdrukule öeldakse, et ta on julge ja tegi õigesti, kui ta abi palus, soovitatakse tüdrukule lõpetada igasugune kontakt kuritarvitajaga, helistatakse abitelefonile, et saada nõu, kuidas olukorrale läheneda, järgitakse kooli kaitse- ja lastekaitsemenetlusi, räägitakse tüdruku vanematega, esitatakse politseile teade (tüdrukuga konsulteerides), leitakse tüdrukule professionaalset tuge ja nõustamist.

Harjutus A3: Tööalaste kogemuste jagamine turvalises keskkonnas

Aeg: 60 min

Situatsioon: väikesed rühmad ja täiskogu

Materjalid: ei ole

Eesmärk: Selle harjutuse peamine eesmärk on võimaldada osalejatel jagada üksteisega oma kogemusi, mida nad on kogenud seksuaalset kübervägivalda kogenud noortega, ning õppida üksteiselt, esitada küsimusi jne. Harjutuse eesmärk on ka näidata osalejatele, mida on vaja selleks, et luua turvaline rühmakeskkond, kus inimesed tunnevad end mugavalt, et arutada tundlikku teemat, mis võib vallandada emotsioone, ebamugavustunnet. See on kasulik, kui osalejad hakkavad noortega töötubasid juhtima.

Turvalise keskkonna loomine

Alustage ja selgitage kogu grupile harjutust ning vajadust luua turvaline keskkond. Kehtestage **põhireeglid** ja kirjutage need tahvlile. Küsige, kas keegi on nende reeglitega nõus ja kas neil on ettepanekuid reeglite lisamiseks.

Näide põhireeglite kohta:

- **Austus** – „Me näitame üles austust üksteise ja teemade suhtes, mida me täna arutame. Me reageerime ilma hinnanguteta."
- **Konfidentsiaalsus –** „Me austame üksteise privaatsust nii selle seminari ajal kui ka pärast seda."
- **Kuulamine –** „Me kuulame üksteist. Kõik arvamused on lubatud."
- **Küsige küsimusi** – „Me küsime küsimusi, kui me ei ole milleski kindlad."
- **Toetus pärast tundlikku teemat** – „Me palume pausi või tuge, kui tunneme end ülekoormatuna või ärritununa."

Seejärel jagunege väikesteks rühmadeks. Rühmades peaks olema nii inimesi, kellel on kogemusi töös kübervägivalda kogenud lastega, kui ka inimesi, kellel veel kogemusi ei ole. Iga rühm määrab **ühe juhi** (eelistatavalt kellegi, kellel ei ole kogemusi väärkoheldud lastega, sest ta ei pea midagi jagama). Juht alustab uurimisega ja küsib rühmaliikmetelt: „Kirjeldage ühe sõnaga, mida te praegu tunnete.".

Kogemuste jagamine

Pärast seda saab alustada kogemuste jagamist. Inimesed võivad jagada oma kogemusi, mis on seotud kuritarvitamist kogenud noortega töötamisega, kuid nad võivad jagada ka lugusid, mida nad on kuulnud teistelt. Iga juhtumi puhul püüab rühm ühiselt kindlaks teha:

- millise kübervägivalla vormiga on tegemist
- millised olid märgid
- mida on tehtud või mida võiks reageerimiseks teha

Juht teeb lühikesi märkmeid. Seejärel valib rühm ühiselt välja ühe juhtumi, mida juht esitab kõigile. Enne väikestest rühmadest lahkumist peavad juhid oma rühmas uuesti küsima: „*Kirjeldage ühe sõnaga, mida te praegu tunnete.".* Kui keegi ei tunne end hästi, kontrollige, kas ta vajab tuge ja uurige lähemalt.

Siis tulevad kõik tagasi kokku. Iga rühma juhid esitavad ühe juhtumi. Seejärel tänab rühma juht kõiki jagamise eest ja juhib veel kord tähelepanu sellele, et kui keegi tunneb end ülekoormatuna, ärritatuna või halvasti, võib ta tulla tema juurde toetust saama.

B. Harjutused noortele

Harjutus B1: kuidas koostada veebis teatis

Aeg: 20 min

Situatsioon: väikesed rühmad

Materjalid: nutitelefonid või sülearvutid

Sihtrühm: noored

Eesmärk: Õpilased õpivad, kuidas teha Internetis seksuaalsest vägivallast teatis vihjeliinile, abitelefonile või sotsiaalmeediaplatvormile.

Moodustage väikesed rühmad ja paluge igal rühmal otsida, kus nad saavad esitada teate, kui nad kogevad seksuaalset kübervägivalda või on sellele tunnistajaks. Määrake neile näiteks erinevad platvormid:

- Riiklik vihjeliin laste seksuaalsest kuritarvitamisest teatamiseks (vaadake *INHOPE'I* veebisaidilt, et leida oma riigi vihjeliin).
- riiklik laste ja noorte abitelefon (kui see on olemas)
- Instagram
- TikTok
- Snapchat
- WhatsApp
- Telegramm
- Muu (võite paluda oma õpilasel välja pakkuda teisi sotsiaalmeediaplatvorme)

Igal rühmal kulub umbes 10 minutit, et vaadata, kus ja kuidas platvormil aruannet teha ja millist teavet küsitakse. Seejärel jagatakse seda teavet kõigiga koos.

Harjutus B2: Kuidas aidata klassikaaslast?

Aeg: 20 min

Situatsioon: grupp

Materjalid: pabertahvel

Sihtrühm: noored

Eesmärk: Õpilased õpivad, kuidas võtta sõna ja toetada klassikaaslast või kedagi teist, kui nad näevad, et nad kogevad kübervägivalda.

Võtke pabertahvel ja tehke kolm veergu. Kirjutage ülesse:

1. Ma näen inimesi, kes teevad alandavaid, seksuaalseid kommentaare tüdruku Instagrami postituse kohta.
2. Ma tean, et ühte poissi meie klassis kasutatakse seksuaalselt ära.
3. Ma näen WhatsAppis jagatud alasti pilti.

Paluge õpilastel koostada kõigis kolmes veerus nimekiri tegevustest, mida nad saavad teha, kui nad on sellise olukorra tunnistajaks või teavad sellest, et sõna võtta ja toetada ohvrit ning lõpetada kuritarvitamise olukord.

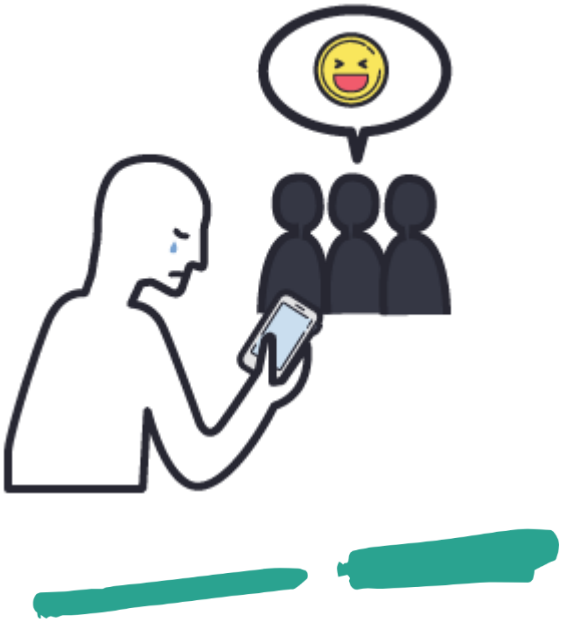

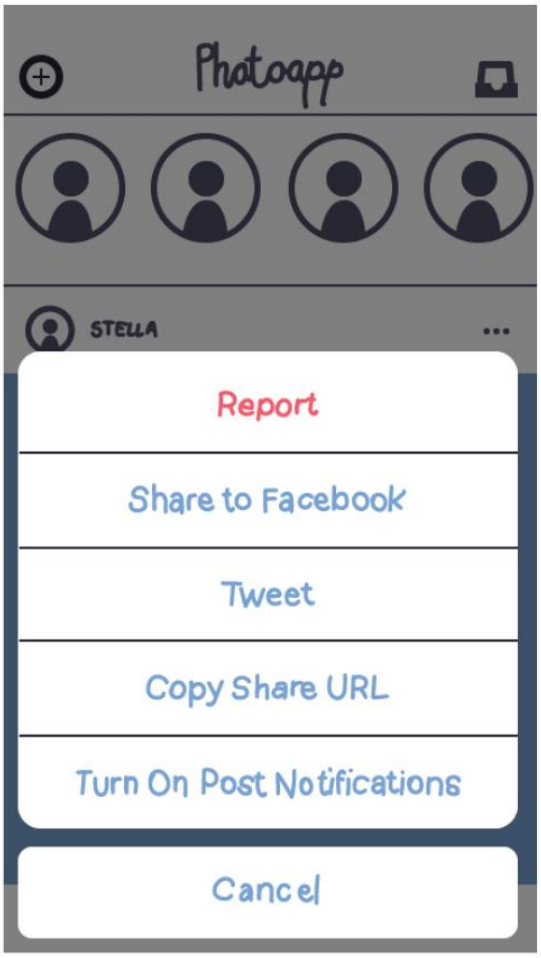

CYBERSAFE MOOC

International Child Development Initiatives